RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937. Andra kammaren. Nr 41.

Fredagen den 4 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överenskommelse mellan talmännen bestämts, att gemensamma omröstningar komme att äga rum lördagen den 5 innevarande juni angående de voteringspropositioner, som vore av kamrarna godkända.

§ 2.

Ordet lämnades på begäran till

Svar å interpellation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr Jonsson i Skedsbygd till mig framställt vissa frågor angående den s. k. byggsparrörelsen, därvid interpellanten särskilt berört den verksamhet, som bedrivits av två namngivna byggsparkassor, och som givit upphov till olika framställningar hos Kungl. Maj:t.

Den rörelse, varom här är fråga, är för vårt lands vidkommande av tämligen ungt datum. Den första svenska byggsparkassan började sin verksamhet 1932, men någon mera nämnvärd utbredning synes rörelsen icke ha fått förrän under de närmast följande åren.

Kassorna äro organiserade såsom ekonomiska föreningar och ha enligt sina stadgar till syfte att bereda sina medlemmar tillfälle att erhålla kredit för vissa särskilda ändamål, företrädesvis förvärv av egna hem eller andra mindre fastigheter eller inlösen av sådan egendom besvärande inteckningar. Erforderliga medel äro avsedda att anskaffas genom medlemmarnas kollektiva sparande, d. v. s. genom att medlemmarna göra tillskott till en gemensam kassa, ur vilken alla medlemmar sedan skola vara berättigade att bekomma lån i viss närmare angiven ordningsföljd. Tillskotten utgöras vanligen av — förutom själva medlemsinsatserna — en särskild inträdesavgift samt regelbundna s. k. sparinbetalningar. Sparinbetalningarna pågå, till dess spararen erhåller sitt lån från föreningen. Viss del av inbetalningarna tillfaller föreningen såsom bidrag till förvaltningskostnaderna, medan återstoden utgör vederbörandes spartillgodohavande. Vid lånetilldelningen får spararen tillbaka sitt spartillgodohavande, medan återstoden av det utlämnade beloppet utgör lån, som spararen har att amortera genom fortsatta inbetalningar. I utsända reklambroschyrer framhålles, att genom ständiga tillskott av nya medlemmar och genom inflytande amorteringar på utlämnade lån medel alltid skulle finnas tillgängliga i sådan omfattning, att varje medlem, som ordentligt fullgjort sina sparinbetalningar och övriga förpliktelser mot föreningen, skulle kunna förfoga över önskat belopp inom kortare tid än om han sparat ensam.

Den idé, på vilken byggsparrörelsen sålunda bygger, har emellertid i praktiken visat sig behäftad med vissa svagheter. Då medlemmarna samtidigt äro såväl lånesökande som sparare, måste förhållandet mellan tillgång och efter-

Svar å interpellation. (Forts.)
frågan på lånemedel inom byggsparkassorna ställa sig ogynnsammare än i andra kreditinstitutioner, där sparmedel tillskjutas även av icke lånesökande. Detta förhållande kommer icke klart till synes, så länge tillströmningen av nya medlemmar är stor, i det att de rikligt inflytande sparmedlen då möjliggöra en någorlunda snabb lånetilldelning. Men när tillströmningen avtager, visar det sig genast i en förlängning av väntetiden på lån. Under väntetiden göras inbetalningar till kassan, varå ingen eller jämförelsevis låg ränta åtnjutes. Detta betyder, att medlemmar, som erhålla lån efter lång väntetid, i realiteten få vidkännas en hög ränta, ofta många gånger större än den, som belöper å de först utlämnade lånen. Upprättas en ny kassa, kan denna i regel ställa en kortare väntetid i utsikt än de äldre, detta beroende på att de för utlåning tillgängliga medlen i äldre kassor med ett större antal medlemmar icke kunna tillväxa lika snabbt, relativt sett, som i nygrundade kassor med få medlemmar. Härav uppstår en tendens att inrätta nya kassor med påföljd, att det för de äldre blir allt svårare att värva nya medlemmar och att infria sina löften.

Ogynnsamma erfarenheter av nu antydd art ha i rörelsens begynnelse framträtt överallt, där rörelsen vunnit insteg. Sin största utbredning har rörelsen erhållit i England, där den första byggsparkassan startades redan för omkring 150 år sedan, samt i Amerika. Även i dessa länder hade byggsparkassorna till en början att kämpa med mycket stora svårigheter. Dessa ha emellertid så småningom övervunnits, och kassorna ha där kunnat utveckla sig till mycket betydelsefulla uppsamlingsställen för småfolkets besparingar och till de måhända viktigaste finansieringsinstituten för egnahemsbyggandet. Detta sammanhänger med att de engelska och amerikanska kassorna i motsats till de svenska ha rättighet att mottaga insättningar även från allmänheten samt att medlemmarna i kassorna till mycket stor del utgöras av personer, som icke själva åstunda att erhålla lån, men som finna insättning i kassan utgöra en fördelaktig kapitalplacering. En modern engelsk byggsparkassa kan därför närmast betecknas som ett mellanting mellan en sparbank och en hypoteksinrättning. Liksom andra penninginrättningar söker den genom lämplig avvägning av räntesatserna upprätthålla jämvikt mellan in- och utlåning, och något tilldelningsproblem i förut antydd mening existerar knappast, då tillgången på rörelsemedel i allmänhet är god.

Av det anförda framgår, att de svenska byggsparkassorna, vilka ha att lita endast till medlemmarnas egna tillskott, icke kunna anses jämförbara med dessa engelska och amerikanska förebilder. I början av år 1934 blevo dessa kassor föremål för uppmärksamhet i dagspressen, som i en serie artiklar underkastade deras verksamhet en skarp kritik och varnade allmänheten för att anförtro sina besparingar åt dem. Med anledning härav lät jag inom finansdepartementet igångsätta en närmare utredning angående denna rörelse, och såsom resultat härav upprättades en promemoria, vilken i maj samma år utremitterades till åtskilliga myndigheter för yttrande. Antalet registrerade byggsparkassor utgjorde då 9, av vilka emellertid endast 5, såvitt det kunnat utrönas, påbörjat någon verksamhet.

I promemorian förordades ett ingripande från statsmakternas sida till skyddande av spararnas intressen. Att därvid förbjuda den s. k. kollektiva sparverksamheten som sådan ansågs icke böra ifrågakomma. Ett sådant sparande för vissa bestämda ändamål kunde enligt promemorian utan tvivel vara till gagn, om det organiserades på ett ändamålsenligt sätt och förbundes med en måttlig kreditgivning efter sunda ekonomiska principer. Icke heller ansågos kassorna böra ställas under kontroll av offentlig myndighet; en verkligt effektiv tillsyn skulle ställa sig kostsam och dessutom vara svår eller rent av omöj-

Svar å interpellation. (Forts.)

lig att utöva, och vid sådant förhållande kunde den offentliga kontrollen vara ägnad att ingiva allmänheten ett förtroende för kassorna, som dessa måhända ej alltid förtjänade.

Det i egentlig mening karakteristiska och samtidigt förkastliga i den ifrågavarande verksamheten, sådan denna bedrevs av föreningarna i vårt land, låg enligt promemorian däri, att vissa medlemmar nödvändigt måste gynnas på de övrigas bekostnad. Den räntefrihet eller förmån av billig ränta, som kunde komma några medlemmar till del, nämligen dem som tidigt finge ut sina lån, måste betalas av de övriga, som finge vänta längre. I anslutning till denna tankegång föreslogs i promemorian införande i lagen om ekonomiska föreningar av ett stadgande av innehåll, att om en ekonomisk förening med ändamål att anskaffa lån åt medlemmarna utövade sin verksamhet enligt grunder, som i tillämpningen medförde ett väsentligt gynnande av vissa medlemmar på de övrigas bekostnad, så skulle vederbörande domstol på ansökan av ombud, som förordnades av justitiekanslern eller länsstyrelse, kunna förklara föreningen skyldig att träda i likvidation. Därjämte föreslogs sådan ändring av bestämmelserna om registrering, att registrering skulle kunna vägras, om föreningens stadgar befunnos åsyfta verksamhet av nyss angivna art.

I remissyttrandena över promemorian tillstyrktes förslagets genomförande eller lämnades detsamma i allt väsentligt utan erinran. Emellertid blev något förslag i ämnet ej framlagt för riksdagen — det var mycket sent på riksdagen 1934 — enär av allt att döma allmänheten tagit intryck av de upprepade varningarna i pressen — införda bland annat på initiativ av statens egnahemsstyrelse — med påföljd att rörelsen stagnerat. Det ansågs under sådana förhållanden icke påkallat att i lagstiftningsväg tvångsvis föreskriva en likvidation, som ändock föreföll oundviklig.

Under sista året ha till Kungl. Maj:t inkommit åtskilliga framställningar om undersökning av kassornas verksamhet samt om statligt stöd åt personer, som icke erhållit utlovade lån, eller som eljest lidit förlust på grund av sitt medlemskap i kassorna. Därjämte ha ett par av kassorna hemställt om tillsättande av en kommitté för utredning av frågan om reglering i lag av kassornas verksamhet i likhet med vad som redan skett i ett flertal andra länder, däribland Danmark och Norge.

Redan av den tidigare verkställda utredningen torde framgå, att byggsparkassorna, såsom de hittills organiserats i vårt land, icke ha någon uppgift att fylla utan tvärtom utgöra en icke önskvärd sparkasseform. För vårt lands vidkommande synes en utveckling av kassorna i riktning mot den anglosaxiska typen icke heller gärna kunna komma i fråga, ty härför förutsättes, att kassorna erhålla rätt att mottaga insättningar från allmänheten, ett medgivande, som uppenbarligen icke kan övervägas. För de redan existerande kassorna lärer alltså — med hänsyn till att nyanskaffningen av medlemmar numera i stort sett torde ha avstannat — icke återstå annat än att avveckla rörelsen, vare sig detta skall ske på frivillighetens väg eller, efter lagändring, genom tvångslikvidation.

För att erhålla närmare uppgifter angående rörelsens nuvarande omfattning och möjligheterna att avveckla densamma har jag för avsikt att igångsätta en förnyad utredning. När resultatet därav föreligger, torde det bliva tillfälle att taga ställning till frågan, huruvida ett ingripande i lagstiftningsväg för att framtvinga avvecklingen och förhindra uppkomsten av nya kassor kan anses behövligt. Nämnas bör att enligt uppgift, som lämnades vid en kongress i september 1936 med ombud för byggsparkassor i Sverige, Danmark och Norge, antalet kassor i Sverige vid nämnda tid utgjorde allenast fem, av vilka åtminstone två hade endast ringa omfattning.

Svar å interpellation. (Forts.)

Vad slutligen angår frågan, huruvida stöd från det allmännas sida i någon form kan komma att beredas dem, som lidit förluster på grund av medlemskapet i kassorna, synes den blivande utredningen böra avvaktas, innan något uttalande därutinnan kan göras.

Vidare yttrade:

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det svar, jag i dag erhållit på den av mig vid riksdagens början avgivna interpellationen.

När jag för första gången hösten 1936 hörde talas om att s. k. byggsparkassor av denna form börjat sin verksamhet i Kalmar län genom att tillsätta ombud och värva medlemmar, hade jag icke anledning att närmare undersöka dessa kassors konstruktion eller förmåga att fylla den uppgift, som de utgåvo sig att fullgöra. Fort nog kom emellertid till min kännedom, att personer, som tecknat medlemskap i kassorna, råkat i ekonomiska svårigheter, och att kassorna icke förmådde tillhandagå sina medlemmar med lån i den utsträckning, som utlovats. Ja, jag har icke inom det område, jag närmast åsyftar, nämligen hela södra Kalmar län, kommit i kontakt med en enda person, som hittills erhållit lån. Vid den undersökning, som jag i anledning härav gjorde, kom jag i tillfälle att granska de inom detta område arbetande kassornas stadgar och arbetsmetoder, varvid jag fort nog kom underfund med att denna form av sparverksamhet icke borde få förekomma. En fortsatt verksamhet skulle nämligen betyda, att allt flera medlemmar lockades att satsa sina besparingar i hopp om att erhålla byggnadslån på förmånliga villkor, men det var, som herr statsrådet anmärkte, alldeles riktigt, att i och med att medlemstocken utökades, så avlägsnades också möjligheterna för de sist tecknade medlemmarna att erhålla lån.

Vidare meddelades mig, att en hel del missnöjda medlemmar uppvaktat regeringen och anhållit, att herr statsrådet skulle vidtaga åtgärder, varigenom deras insatser i kassorna kunde räddas och de bli i tillfälle att på annat sätt skaffa sig kapital för fullbordande av sina påbörjade byggnader. Då något svar å denna framställning ej avhördes, blev jag omedelbart före riksdagens början ombedd att taga mig an deras sak och om möjligt bringa frågan om dessa kassors avveckling — och i samband härmed ekonomiskt stöd åt dessa egnahemsbyggare, som råkat illa ut på grund av kassornas verksamhet — ett steg framåt.

Då jag, såsom framgår av vad jag ovan anfört, ägde kännedom om att framställning skett till herr statsrådet i denna fråga, valde jag att interpellationsvägen efterhöra, vilka åtgärder som eventuellt voro vidtagna i anledning av den gjorda framställningen. Jag hoppades härigenom, att herr statsrådet redan vid innevarande års riksdag skulle bliva i tillfälle att framkomma med förslag i angiven riktning.

Så har emellertid icke skett, och under den tid, som sedermera förflutit, har ställningen för dessa medlemmar blivit alltmera kritisk. Många av dem hade lockats att med utsikt att snart erhålla byggnadslån köpa tomt och att med tillfälliga lån dels inbetala föreskrivna insatser av 15 procent av det sökta lånebeloppet, dels påbörja byggnaden av det blivande egnahemmet, för att sedan finna, att de råkat i händerna på låneinstitut, som icke kunde fullgöra sina åtagna förpliktelser. Tidningspressen har överflödat med redogörelser över hur offren för dessa s. k. sparkassor ofta lockats att genom upplåning anskaffa och till kassorna inbetala de stadgade 15 procenten av den blivande lånesumman utan att sedermera ens ställas i utsikt att erhålla utlovade lån. Rubriker

Svar å interpellation. (Forts.)

sådana som »Sparkassornas verksamhet liknar Ebberöds bank», »Bygge och Bo-kassa efter kedjebrevssystemet», »Egnahemsbyggare lurade av sparkassa», »Nio arbetare i Kalmar län ha frånhänts nära 10,000 kronor», »Bedrägligt ombud för byggsparkassa», »Kassa utan guld hoppas på finansministern», »Kassadirektören beviljade sig själv lån på 10,000 kronor» o. s. v. ha ofta varit synliga i tidningspressen.

Sedan jag framställde interpellationen till herr statsrådet, har jag ävenledes i brev erhållit en hel del förfrågningar från personer från skilda delar av vårt land, vilka råkat ut för dessa sparkassors verksamhet och beklagat sin nöd. Samtliga ha i förhoppning att genom kassorna kunna erhålla billiga byggnadslån lockats göra avsevärda inbetalningar till desamma, men löftena ha icke hållits. Nu stå de med sina mer eller mindre färdiga egnahemsbyggnader, ofta med skuld utöver byggnadskostnaderna på grund av att de upplånat pengar till inbetalning av de stadgade 15 procenten till kassan. Jag skall taga mig friheten citera ett par fall, som varit synliga i tidningspressen. Jag har undersökt förhållandena och kommit till det resultatet, att vad som där påstås, är fullt riktigt. Jag skall då börja tala om en måleriarbetare J. som uppsöktes av direktören för en sådan kassa och erbjöds ett lån på 13,000 kronor till en fastighet. Direktören gick gärna med på att bevilja detta lån, då J. hade ett sparkapital på cirka 1,100 kronor, varav c:a 800 kronor genast voro disponibla. Ett kontrakt skrevs och följande morgon infann sig J. på direktörens hotellrum, medförande denna sistnämnda summa. Sedan direktören försäkrat, att han före klockan elva samma förmiddag skulle ordna J:s lån om tillsammans 11,860 kronor, varav en del löpte med $6^1/_2$ procent i ränta i tvenne banker, erhöll direktören det disponibla beloppet, c:a 800 kronor. J. har emellertid icke erhållit något lån. Jag skulle kunna citera många sådana fall, men jag skall icke upptaga kammarens tid med det.

Även våra domstolar ha under senare tid sysslat med denna sak. Jag skall be att få läsa upp ett litet referat över domstolsförhandlingar i Halmstad, som ägde rum under förliden april månad. Här sade domaren, borgmästaren Bissmark, på tal om dessa kassors verksamhet, följande: »Det är hopplöst det hela, fordringarna har ju Consor — så var namnet på denna byggsparkassa — på sådana personer, som tecknat kontrakt med kassan men ej fullgjort sina inbetalningar på grund av de här ständiga processerna. Då skulle ju alltså de få betala Consor för att målsägaren skulle kunna få igen sina pengar och sedan skulle de själva inte kunna få tillbaka sitt.»

Under de mest kuriösa förevändningar söka nu kassorna befria sig från avgivna löften och förpliktelser. En sådan kassa skyller på att det utlovade stödlånet på 2 miljoner kronor uteblivit, en annan på den uppmärksamhet, som riktats mot kassornas verksamhet i tidningspressen — det är alltså en verksamhet, som icke tål offentlig kritik — eller på att den är motarbetad av en privatperson. En kassa, där en person erhållit ett lån för inköp av en fastighet, anför såsom orsak till att kassan i fråga icke kunnat skaffa pengar, att köpet icke skett av lånesökandens fader, i vilket fall lånet varit lättare att ordna. I cirkulär till medlemmarna söker man i en sådan kassa lugna medlemmarna med att herr statsrådet sagt sig förstå »att de som leda byggsparrörelsen i Sverige voro besjälade av en ärbar och redlig strävan att arbeta på ett sunt och för samhället gagneligt sätt.» I ett annat cirkulär till medlemmarna söker en kassa lugna de lånesökande med att man talat med regeringen och regeringen låtit förstå, att dessa kassor bedreve en verksamhet, som är nyttig. Efter de uttalanden, som här gjorts av herr statsrådet, har jag för min del ingen anledning att det minsta tro på detta utan har endast velat anföra det såsom bevis på kassornas sätt att söka slingra sig undan sina förpliktelser på alla

Svar å interpellation. (Forts.)
möjliga vis. Att avsikterna icke alltid varit så allvarliga och metoderna icke heller varit så riktiga, bevisas bl. a. av ett fall, som jag ber att få relatera. Vi sågo litet var i tidningarna för någon tid sedan en redogörelse för en sådan kassa — jag har förut icke hört talas om den — från norra delen av vårt land. Där hade till kassan av medlemmarna inbetalats i avgifter omkring 20,000 kronor, varav cirka 17,000 kronor förbrukats i administrationskostnader. Det enda lån, som hade beviljats av kassan, hade direktören ensam beviljat sig själv.

Ehuru det på grund av herr statsrådets utlovade utredning icke kan vara av intresse att framdraga alltför många exempel rörande dessa kassors verksamhet, kan jag dock icke underlåta att beröra en officiell utredning rörande en av dessa kassor. För mig är det fullständigt ofattbart att under skydd av svensk lag eller, kanske rättare, på grund av bristande lagstiftning, sådan verksamhet kan få fortgå. Den av mig åsyftade kassan hade till grundare eller initiativtagare tvenne personer av främmande nationalitet — sådana få ju icke bedriva verksamhet i vårt land. För detta initiativtagande betingade de sig en provision, som redan under första kvartalet skulle, enligt uppgift av utredningen, uppgått till c:a 70,000 kronor. Emellertid uppgavs det, att kassans direktör lyckats nedbringa denna ersättning till 10,000 kronor. Jag har granskat detta, och att det är riktigt, framgår därav att detta belopp, 10,000 kronor, finnes upptaget i räkenskaperna såsom organisationskostnader. Av redogörelsen framgår vidare, att medlemmarnas lånekonto under det år, jag åsyftar, uppgått till sammanlagt endast 81,535 kronor 39 öre, under det att lönerna för samma tid utgått med 26,223 kronor 83 öre samt sammanlagda administrationskostnaderna under samma år uppgått till 57,689 kronor 61 öre.

Jag skall icke framdraga flera exempel på denna s. k. sparkasserörelses metoder eller sätt att arbeta. Det anförda torde vara tillräckligt för att motivera, att åtgärder vidtagas för att stävja denna verksamhet.

Herr statsrådet har ju även i sitt svar uttalat, att han anser, att kassorna i vårt land icke ha någon uppgift att fylla, och jag delar till fullo herr statsrådets åsikt i det fallet.

Vi ha i vårt land tillräckligt många fullt solida och under fullt riktiga principer arbetande sparkassor. Jag erinrar om våra sparbanker och om postsparbanken, vilka äro underkastade statens kontroll. Vi ha genom vår egnahemsrörelse berett möjligheter för den fattige men strävsamme och ordningssamme medborgaren att skaffa sig eget hem under fullt betryggande former.

Jag anser därför, att några statliga stödåtgärder för dessa kassors verksamhet icke äro påkallade eller ens önskliga.

Men under den tid dessa verkat har i vårt land ett mycket stort antal människor genom deras verksamhet bringats till ruinens brant. Här har enligt min uppfattning statsmakterna moralisk, om än icke juridisk skyldighet att träda emellan och hålla dessa personer skadeslösa. Av det anförda exemplet rörande en sådan kassas omkostnader, vilket exempel skulle kunnat ytterligare utökas med redogörelser även från andra sådana kassor, framgår med önsklig tydlighet, att avveckling av dessas verksamhet icke kan ske utan förluster för medlemmarna. Då, såsom jag anfört, en mycket stor del av offren för denna osunda form av sparkasserörelse nu hotas med ekonomisk ruin, måste staten träda emellan. Så har skett i många fall, då det gällt av staten kontrollerade sparbanker. Jag erinrar om hjälpen till insättarna i Allmänna sparbanken. Staten har även i många andra fall räckt en hjälpande hand till dem, som på grund av andra orsaker råkat i ekonomiskt betryck, varför jag anser, att skyldighet i detta fall bör föreligga, enär de påtalade förhållandena endast kunnat äga rum till följd av bristande lagstiftning. Att offren i detta fall till över-

Svar å interpellation. (Forts.)

vägande del äro fattiga arbetare, som lockats med fagra löften om att på denna genväg få medel till egna hem, torde efter mitt sätt att se saken vara ett ytterligare skäl för staten att träda hjälpande emellan. Jag förväntar därför, herr statsråd, att den tilltänkta utredningen måtte medföra till resultat ersättning till de personer, som blivit ekonomiskt lidande av verksamheten i fråga, samt omöjliggörande av dessa kassors fortsatta verksamhet.

§ 3.

Vidare gav herr talmannen på begäran ordet till

Svar å interpellation.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Sköld,** som yttrade: Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr Hilding Hagberg till mig framställt följande spörsmål:

1) Föreligga några förutsättningar för ett snabbt och positivt resultat av malmförädlingssakkunnigas arbete?

2) Om detta ej är att vänta, anser ej då regeringen, att frågan måste bearbetas från andra utgångspunkter?

3) Ämnar regeringen och i så fall när upptaga till prövning frågan om en statlig malmförädling inom Norrbotten?

De av interpellanten omförmälda s. k. malmförädlingssakkunniga tillkallades av chefen för handelsdepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 10 augusti 1932. De sakkunnigas uppdrag angavs vara att verkställa utredning rörande tillgodogörande av statens malmtillgångar. Utredningsuppdraget, som närmast föranleddes av en skrivelse från 1932 års riksdag, är ännu ej slutfört.

Från skilda håll har framförts önskvärdheten av att åtgärder vidtoges för att påskynda lösningen av de frågor, som omfattas av ifrågavarande utredning. Sålunda ha kommitterade, valda vid ett opinionsmöte med befolkningen i Karlsvik den 12 november 1936, hemställt, att Kungl. Maj:t ville till ny prövning upptaga frågan om en statlig järnförädlingsindustri i Norrbotten och att förslag därom måtte, om möjligt, föreläggas 1937 års riksdag. Vidare har Norrbottens läns landstings industrikommitté i skrivelse den 7 januari 1937 hemställt, att malmförädlingssakkunnigas utredning måtte påskyndas, samt framhållit önskvärdheten av att utredningsresultatet framlades i sådant skick, att möjligast säkra praktiska slutsatser kunde direkt dragas av detsamma.

Den 20 maj 1937 ha malmförädlingssakkunniga efter remiss avgivit utlåtande i ärendet. De sakkunniga ha härvid närmare berört möjligheterna för den norrbottniska järnmalmens förädling inom Norrbotten eller ökade användning för järnframställning i mellersta Sverige. De spörsmål, som i dessa hänseenden övervägs, ha varit dels upptagande av tackjärntillverkning i Norrbotten, dels den inverkan uppfinningarna på järnsvamptillverkningens område kunde ha på järnmalmförädlingen inom länet. De sakkunniga ha funnit, att tillräckliga förutsättningar för startandet av tillverkning av träkolstackjärn i Norrbotten för användning vid de mellansvenska stålverken icke vore för handen. Beträffande tillverkning av träkolstackjärn för export ha de sakkunniga framhållit, att tillverkningen försvårades av den mycket begränsade efterfrågan från utlandet på dylikt tackjärn, samt att en sådan tillverkning sannolikt komme att medföra en begränsning av tillverkningen vid en del mellansvenska företag och möjligen en nedläggning av vissa av dem. Icke heller lönade det sig enligt de sakkunnigas mening att börja tillverkning av träkolstackjärn för framställning av handelsjärn. De sakkunniga ansåge, att utrymme funnes för en ökning av produktionen av kokstackjärn, men att det vore förenat med väsentliga svårigheter att förlägga en sådan till Norrbotten. Be-

Svar å interpellation. (Forts.)
träffande järnsvampen erinrade de sakkunniga, att av de många olika framställningsmetoder, som funnes, ingen hittills vare prövad i kommersiell drift utom den s. k. Höganäsmetoden, vilken emellertid vore olämplig för Norrbotten. Hösten 1933 hade vissa försök i större skala påbörjats i Söderfors, men dessa hade måst avbrytas på grund av svårigheter vid vissa detaljer av den maskinella utrustningen. Vidare hade igångsatts en försöksanläggning hos Asea i Västerås, men några tillförlitliga resultat hade ännu ej erhållits. De sakkunniga räknade med att metoden måste praktiskt genomarbetas under lång tid, innan den kunde tillämpas i praktiken.

I ett vid utlåtandet fogat särskilt yttrande har en av de sakkunniga anfört, att utredningen borde inriktas på tillgodogörande av varpmalm och under normala tider mera svårsåld malmmull från Gällivare malmfält genom anrikning i större utsträckning till fosforren järnmalmsslig och samtidigt tillvaratagande av apatiten. Den sakkunnige har föreslagit vissa åtgärder i detta syfte.

Anledningen till att malmförädlingssakkunnigas arbete, oaktat den långa tid som förflutit sedan utredningens igångsättande, ej ännu blivit färdigt torde ha varit, att de sakkunniga velat avvakta nyssnämnda försök med framställning av järnsvamp. I sin arbetsredogörelse för 1936 ha de sakkunniga ansett önskvärt, att arbetet kunde avslutas till den 1 mars 1937. Ännu har, som nämnts, slutligt utlåtande dock ej avgivits. Det synes av den redogörelse jag har lämnat tydligt, att något positivt och i praktiken genomförbart resultat av utredningen i vad den avser järnmalmförädlingen icke är att vänta. Med hänsyn till vad sålunda förekommit har Kungl. Maj:t förut i dag på min föredragning beslutat, att de sakkunnigas uppdrag skall upphöra med utgången av innevarande månad, då slutredogörelse skall avgivas.

Interpellantens första fråga är härmed besvarad.

Vad angår de båda andra frågorna synes mig nyss lämnade redogörelse för resultatet av malmförädlingssakkunnigas arbete icke böra föranleda uppgivandet av försöken att på detta område skapa nya förvärvsmöjligheter för Norrbottens befolkning. Avsikten med Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut är heller icke att för Norrbottens vidkommande låta bero vid det resultat, vartill malmförädlingssakkunniga kommit. Det synes emellertid nödvändigt, att en fortsatt utredning i ämnet gives en mera positiv inriktning och därjämte en mera begränsad omfattning än den hittillsvarande. De förädlingsproblem, vilka i här förevarande sammanhang närmast diskuterats, ha gällt dels anrikning till fosforren järnmalmsslig under samtidigt tillvaratagande av apatiten, dels framställning av järnsvamp och dels tillverkning av tackjärn. I fråga om apatiten må erinras, att innevarande års riksdag med anledning av väckta motioner om anslag för vissa malmförädlingsförsök m. m. hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning rörande betingelserna för tillverkning av fosforsyrehaltiga gödningsämnen med svensk apatit som råvara samt för härav föranledda arbetsföretag och malmförädlingsförsök anvisat ett anslag av 300,000 kronor. Apatitens tillgodogörande torde således komma att bliva föremål för undersökning i särskild ordning. Vad järnsvampen beträffar finnes såsom framgår av det anförda ännu ej utexperimenterad och tillförlitligt prövad någon tillverkningsmetod, som lämpar sig för användning i Norrbotten. Den fortsatta utredning, som kan ifrågakomma, bör alltså begränsas att avse tackjärnproblemet såsom det i detta sammanhang mest aktuella. Skulle ett tackjärnverk finnas böra inrättas, får det sedan bliva en framtidsfråga huruvida utbyggnad därav kan ske för framställning jämväl av järnsvamp.

I samband med beslutet om upphörande av malmförädlingssakkunnigas arbete har Kungl. Maj:t från de utgångspunkter jag här anfört denna dag bemyndigat chefen för handelsdepartementet att tillkalla fyra utredningsmän

Svar å interpellation. (Forts.)

jämte erforderligt antal sakkunniga och experter för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten. Enligt de för utredningen meddelade direktiven skall densamma bedrivas enligt två linjer, avseende den ena tillverkning av träkolstackjärn och den andra tillverkning av kokstackjärn. I direktiven har tillika framhållits, att, därest frågans lösning skulle ur finansiell synpunkt påfordra statens mellankomst, förslag i sådant hänseende borde framläggas, varjämte uttalats, att det eventuellt kunde befinnas lämpligt, att anläggningen bleve helt statlig.

Härefter anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Den traditionella tacksamhet, som man brukar uttrycka gentemot ett statsråd, när han har besvarat en interpellation, är denna gång så mycket lättare att framföra som svaret från herr statsrådets sida helt täcker min egen uppfattning om vad som bör göras och vad som i dag är möjligt att göra från regeringens sida, därest man vill nå ett positivt resultat. Jag tänker därför ej heller kommentera herr statsrådets svar, som är tillräckligt talande i sig självt och helt understryker den grundtanke, jag har haft, när jag formulerade min interpellation till herr statsrådet.

Jag vill härutöver endast säga, att de förhoppningar, som nu knytas till det beslut, som regeringen har fattat, äro, att denna utredning måtte ske med största möjliga snabbhet. Jag tror, att jag uttrycker en allmän opinion från den landsända, som jag har äran representera i denna kammare, när jag uttalar denna förhoppning, att utredningen måtte bli snabb och att den skall leda till åtgärder, som jag och framför allt Norrbottens befolkning önskar.

Det förhåller sig ju på det sättet, att denna fråga redan tidigare varit föremål för utredning. Denna utredning kom emellertid till ett fullständigt negativt resultat. Likväl har ända sedan dess lapplandsmalmerna börjat brytas, det varit en mycket stark opinion i vårt land för tanken på att dessa malmer om icke helt så ändock i viss utsträckning skulle förädlas uppe vid malmfälten. Det ekonomiska skäl, som tidigare har omöjliggjort en sådan tankes realiserande eller i varje fall försvårat densamma, har ju varit, att för förädling av ett ton järn har behövts en mycket större kvantitet kol, ett förhållande, som förklarar, varför malmen i allmänhet fraktas till kolet för att förädlas, i stället för att kolet skulle fraktas till malmfälten. Genom smältningsmetodernas förbättrande föreligger emellertid icke längre samma ekonomiska skäl som tidigare för ett fortsättande av denna ordning, d. v. s. att järnet skall fraktas till kolet.

Jag vill inom parentes säga — jag har icke själv kunnat kontrollera saken — att det uppges, att man exempelvis vid det ryska kolfältet Kuznetsktroj och det ryska malmfältet Magnitogorsk har löst frågan så, att för varje ton järn behövs bara ett ton kol. Tågen gå med kol från Kuznetsktroj till Magnitogorsk för att möjliggöra förädling av malmen vid malmfältet, och samtidigt gå tågen tillbaka med malm till kolfältet, så att hälften av malmkvantiteten förädlas på vardera platsen. Jag känner icke till huruvida man även i vårt land har kunnat komma så långt, att man kan reducera kolets andel i smältprocessen till samma kvantitet som järnmalmen, men jag menar, att i den mån ett sådant resultat uppnås, har ju det ekonomiska skäl, som tidigare har anförts mot en malmförädling vid malmfälten eller i deras närhet, bringats ur världen.

Särskilt för Norrbottens befolkning är ju frågan om järnförädling där uppe brännande aktuell. Industrien där har gått tillbaka. Antalet sysselsatta inom industrien är nu långt mindre än tidigare, trots att en oavbruten befolk-

Svar å interpellation. (Forts.)
ningstillväxt har ägt rum. Norrbotten är ju det enda län, höll jag på att säga, som icke har vad man för närvarande populärt brukar kalla befolkningskris. Varje år komma 2,000 unga människor ut på arbetsmarknaden och bjuda ut sin arbetskraft till en industri, som har allt mindre sysselsättning för denna arbetskraft. Det är för denna befokning en hjärteangelägenhet, att man snarast kan vinna ökade försörjningsmöjligheter genom utbyggande av industrien. Jag tror emellertid, att det även ur hela landets synpunkt måste vara en förnuftig linje att försöka inom landet förädla åtminstone en del av de stora naturrikedomar, som hämtas ur de lappländska gruvorna. Det importeras ju för närvarande årligen 100,000-tals ton tackjärn, som borde kunna framställas inom landet åtminstone i viss utsträckning. Med de tackjärnspriser, som nu förefinnas, kan jag icke ett ögonblick föreställa mig, att det icke skulle finnas goda möjligheter att genomföra en ekonomisk förädling av tackjärnet.

Naturligtvis är det alltid beroende av konjunkturerna hur ekonomisk en sådan förädling kan bliva. Det är riktigt, men det var också därför, som jag i min interpellation underströk, att skall det bli några resultat, måste åtgärder vidtagas under högkonjunkturen, när landets industri ropar efter halvförädlat järn och då en faktisk knapphet på den internationella marknaden börjar göra sig gällande.

Det måste vidare enligt min mening vara staten, som tar initiativ, om det skall bli något resultat. Jag står naturligtvis icke på den ståndpunkten, att jag har något emot, om en järnförädlingsindustri på privat initiativ komme till stånd i Norrbotten, men jag tror icke på den möjligheten. De hittillsvarande erfarenheterna ha ju givit vid handen, att de, som äro pessimistiska beträffande det s. k. privata initiativet, tyvärr ha haft de starkaste skälen. Skall man nå en lösning, måste därför staten ingripa. Staten har för övrigt så mycket större anledning att göra det, som det ju ändå är statens malmtillgångar, det här gäller, och eftersom staten åtminstone för närvarande, glädjande nog, höll jag på att säga, för första gången i historien, sedan de bedrövliga malmavtalen började upprättas, erhållit jämförelsevis stora ekonomiska resultat av sitt engagemang uppe vid malmfälten.

Det är också ur en annan synpunkt ett statsintresse, nämligen att staten, om det fortsätter på sätt hittills skett, tvingas att uppträda som en försörjare för befolkningen i Sveriges allra rikaste landsända. Denna landsända har dock glänsande möjligheter icke bara att försörja sig själv utan också att göra en långt större insats i landets ekonomiska liv för det samlade folkhushållets höjande i olika avseenden.

Herr talman! Jag slutar med att ännu en gång uttrycka förhoppningen, att det resoluta steg, som regeringen här tagit, också skall följas av snabbt handläggande av denna fråga genom utredningssakkunniga.

Herr **Hage:** Herr talman! Jag framförde i 1932 års remissdebatt till den då sittande handelsministern en fråga, huruvida han var inställd på att sätta i gång med en utredning om malmförädlingen i Norrbotten. Jag fick vid det tillfället det svaret, att det skulle tillsättas en beredning, vilket också skedde. Jag måste ju säga, att vid det tillfället uttryckte jag min glädje över tillsättandet av denna kommitté, som skulle syssla med dessa saker. Jag trodde naturligtvis, att utredningen ganska snart skulle leda till resultat, men jag måste ju säga, att det har blivit idel besvikelser av det initiativ, som den då sittande handelsministern åstadkom i det avseendet.

Vad orsaken kan vara därtill skall jag här icke gå in på. Det kan ju tänkas, att i denna kommitté insattes representanter, som haft vissa intressen att

Svar å interpellation. (Forts.)

se på dessa saker från andra utgångspunkter än vad vi norrbottningar hava.

Jag vill emellertid, då denna fråga nu återkommit i ett nytt läge efter den nu sittande handelsministerns svar, säga, att jag är synnerligen glad över, att det nu ställes i utsikt en ny utredning i denna fråga. Jag är handelsministern särskilt tacksam för att handelsministern icke på något sätt avskräckts av de dåliga resultat, som hittills kommit till synes på detta område, från att vidtaga åtgärder härvidlag. Jag vill liksom interpellanten uttrycka befolkningens och länets tacksamhet och glädje över det nya initiativ från handelsministerns sida, som vi här stå inför. Det är givetvis på det sättet, att Norrbotten är alltjämt i en sådan ställning, att det har behov av åtgärder av denna art. Det brukar sägas ibland här i kammaren, när man talar om de arbetslöshetstyngda länen, att dessa äro Västernorrland, Bohuslän och Blekinge. Men jag vill säga, att Norrbotten är i lika hög grad som Blekinge ett län, tyngt av arbetslöshet. Åtminstone under stora delar av dessa år har Norrbotten räknats som det tredje länet med avseende å arbetslöshetstungan i förhållande till antalet innebyggare i länet. Från den utgångspunkten måste alltså ett sådant initiativ som detta hälsas med särskild glädje.

Jag skall utöver detta uttrycka min övertygelse därom, att handelsministern med hänsyn till de erfarenheter, som hittills kunnat inhämtas på detta område, kommer att mycket noga se till, att ett sådant fördröjande av arbetet, som skett i den gamla kommittén, icke skall komma att ske, när det gäller denna nya kommitté. Jag vet visserligen fullväl, att denna fråga är så stor och invecklad och att det måste taga viss tid för att komma fram till något resultat på detta område. Men jag är övertygad om, att handelsministern kommer att se till, att, så långt som det är möjligt, denna fråga kommer att forceras.

Med dessa ord vill jag ytterligare tacka för det svar, som handelsministern avgivit till interpellanten i denna fråga.

Herr **Kilbom:** Herr talman! Ehuru jag icke är norrbottning eller representerar Norrbottens län, skall jag be att få säga några ord i denna fråga. Vi veta, att den varit föremål för kammarens behandling många gånger och att man även från andra delar av landet än Norrbotten gång efter annan ifrågasatt, om icke staten kunde ingripa för att göra slut eller åtminstone begynna göra slut på den privata drift, som mångenstädes i de gamla järnbruksbygderna visat så sorgliga resultat. Vad min födelsebygd beträffar, som jag närmast känner till, är det verkligen massor av fall — ett tiotal fall av gamla nedlagda järnbruk och gruvor — som visa nödvändigheten av statligt ingripande.

Då enligt mitt förmenande den utredning, som handelsministern nu har signalerat i interpellationssvaret till herr Hagberg, kan komma att i sina konsekvenser bli av betydelse för andra bygder än Norrbotten, ber jag att med hänsyn också till dessa omständigheter få uttala min alldeles särskilda tillfredsställelse med det initiativ, som härvidlag tagits. Jag tror, att frågan för exempelvis Uppland och Västmanland, för Örebro län och för några delar av Värmland kan få den allra, allra största betydelse, om man nu lyckas föra den vidare på sätt, som man har anledning tro, att handelsministern tänkt sig.

Speciellt för järn- och malmindustrien, men även för andra industrier kan det initiativ, som regeringen härvidlag tagit, komma att bliva till sina konsekvenser av allra största betydelse.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 200 och 201.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets memorial, nr 37, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 6.

Härpå föredrogos, men bordlades ånyo bevillningsutskottets memorial och betänkanden nr 38—40 samt första lagutskottets utlåtande nr 68.

§ 7.

Härefter föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om vissa anslag till kommunala läroverk och privatläroverk jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1:o mom. I.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. anordnande av en femårig linje vid kommunala flickskolor.

Vid härpå skedd föredragning av *mom. II* av förevarande punkt anförde:

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Man kan ju måhända tycka, att den reservation, som finnes antecknad på denna punkt i betänkandet, kan vara en onödighet. Den vilar på en motion, vari begäres utredning om en femårig linje vid de kommunala flickskolorna. Utskottet svarar, att en sådan utredning pågår i skolöverstyrelsen. Av den anledningen och också med anledning av att utskottet hänvisat till den omständigheten redan i fjol, anser sig utskottet kunna avstyrka bifall till motionen. Men likväl är det ett antal reservanter antecknade. Förhållandet förefaller ju egendomligt, men enligt vad jag under hand fått upplysning om, skulle den utredning, som pågår i skolöverstyrelsen, vara av mera formell och teknisk art och icke på något sätt anlagd för att främja det syfte motionären velat nå.

Jag anser detta syfte högst betydelsefullt och av stor vikt för undervisningen i de kommunala flickskolorna. En sådan linje, som här är ifrågasatt, skulle vara lämplig på många platser i vårt land, så långt min erfarenhet sträcker sig åtminstone.

Jag gör intet yrkande. Jag anser, att det är ganska meningslöst. Jag uttrycker emellertid den förhoppningen, att utredningen i skolöverstyrelsen skall få en vidare ram och taga sikte på själva det syfte, motionären velat nå. Om så icke sker, få väl de, som äro intresserade för saken, bevaka den under nästa år.

Jag skulle samtidigt vilja uttrycka den förhoppningen, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, då han nu om en tid möjligen tillsätter en kommitté för utredning om nya linjer för statens flickläroverk, också tar under omprövning, huruvida icke utredningen i denna fråga skulle kunna verkställas av samma kommitté. Jag har intet yrkande.

Herr **Holmdahl:** Herr talman! Jag hade ju egentligen icke behövt taga till orda, då den föregående ärade talaren icke gjorde något yrkande. Men då han uttalade en viss uppfattning om den utredning, som utskottsmajorite-

Ang. anordnande av en femårig linje vid kommunala flickskolor. (Forts.)

ten här har hänvisat till såsom motiv för avslag på motionen, skall jag be att få säga några ord på den punkten.

Det är verkligen så, att den kommunala flickskolestadgan ligger under utredning. Man har satt i gång en utredning för att få en revision till stånd. Jag vill emellertid säga till den föregående ärade talaren, att denna revision är icke blott av formell och teknisk art utan kommer också att vidröra vissa organisationsfrågor rörande denna skolform. Arbetet med denna revision har fortskridit så långt, att jag hoppas, att vi kunna för Kungl. Maj:t framlägga resultatet av revisionen redan i höst.

Enligt min uppfattning torde det nog bliva nödvändigt att också förelägga riksdagen vissa av de ändringsförslag rörande den kommunala flickskolan, som i detta sammanhang kunna komma upp. Det är från denna synpunkt som majoriteten i utskottet har funnit det opåkallat att nu föreslå ett skrivelseförslag i den speciella fråga, som motionären här framfört.

Jag vill tillägga, att om man skulle gjort detta, hade man väl ändå både i statsutskottet och i riksdagens kamrar bort upptaga en sakdiskussion i fråga om den kommunala flickskolans organisation, men detta har ej skett.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2:o)—5:o).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m. blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Ang. löneregler för lärarpersonalen vid navigationsskolorna.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneregler för lärarpersonalen vid navigationsskolorna.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Törnkvist:** Herr talman! Sedan riksdagens båda kamrar fattat samstämmiga beslut rörande avlöning för adjunkterna vid de allmänna läroverken, förefinnes, då detta ärende är intimt förknippat med det av mig nämnda ärendet, knappast möjlighet att framställa annat yrkande än om bifall till den på sidan 12 i betänkandet av herr Gustafsson i Benestad m. fl. avgivna reservationen. Den har nyligen godkänts av första kammaren. Jag ber, herr talman, att få göra detta yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Gustafsson i Benestad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 10.

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om barnbidrag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 mars 1937 dagtecknad proposition, nr 276, vilken hänvisats till lagutskott och därefter tilldelats andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om barnbidrag;

2) lag om förskottering av underhållsbidrag till barn; samt

3) lag om kommunala pensionstillskott m. m.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft sju med anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 329 av herrar *Sandén* och *Västberg* samt nr 330 och nr 331 av friherre *Lagerfelt m. fl.* samt motionerna i andra kammaren nr 581 av herr *Baeckström m. fl.*, nr 582 av herr *von Seth* samt nr 583 och nr 584 av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att det i propositionen framlagda förslaget till lag om barnbidrag icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet intaget förslag till lag om barnbidrag;

B) att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag till

1) lag om förskottering av underhållsbidrag till barn; och

2) lag om kommunala pensionstillskott m. m.;

C) att motionerna I: 330, II: 581, II: 582 och II: 583 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt;

D) att motionen I: 329 måtte anses besvarad genom vad utskottet under A) och B) hemställt; samt

E) att motionerna I: 331 och II: 584, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under B) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer

dels beträffande den allmänna motiveringen till lagförslagen av herrar *Strindlund*, *Andersson* i Prästbol, *Erlander* och *Hage* samt fru *Nordgren*, vilka i en under A antecknad reservation förklarat sig anse, att utskottets motivering i vissa delar bort hava annan i reservationen angiven lydelse;

dels beträffande utskottets förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn av herrar *Skoglund* och *Wistrand*, som i en under C antecknad reservation förklarat sig anse, att utskottet bort avstyrka den ifrågasatta lagstiftningen;

dels ock åtskilliga reservationer beträffande olika delar av de framlagda lagförslagen.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Fru **Nordgren**, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få föreslå, att i avseende å föredragningen av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1 skall gälla följande:

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

att utskottets hemställan må föredragas punktvis,

att vardera av punkterna A) och B) må företagas till avgörande på det sätt, att först föredragas respektive lagförslag paragrafvis med slutstadganden, ingresser och rubriker sist, samt därefter utskottets hemställan,

samt att vid det lagrum, varom först uppkommer överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Detta förslag bifölls.

Punkten A.

Utskottets förslag till lag om barnbidrag.

Efter föredragning av *1 §* anförde:

Fru **Nordgren:** Herr talman! Den fråga, vi nu behandla i riksdagens elfte timme, är en av de största sociala frågorna vid årets riksdag. Och jag tvekar icke att beteckna densamma som den för mödrar och barn mest betydelsefulla. Ty här gäller det inte bara hjälp vid vissa särskilda tillfällen, utan här gäller det tryggad försörjning under många år — hela uppväxttiden — för stora massor av Sveriges barn.

Enbart antalet barn under 16 år, vilka skola komma i åtnjutande av barnbidrag, har uppskattats till omkring 80,000 per år. Beträffande antalet barn, till vilka bidragsförskott föreslås skola utgå, är det svårare att beräkna detta, då det ju härvid inte är fråga om det allmännas *direkta* övertagande av en del av försörjningsplikten för ifrågavarande barnkategorier. Endast i de fall, där försummelse från fädernas sida föreligger i fråga om fullgörandet av denna plikt, skall det allmänna träda emellan. Det vill säga, att det allmänna här inträder som garant för att barnen få sin rätt och övertager kravrätten gentemot de försumliga barnafäderna. Men att det även här är fråga om ett stort antal barn, som komma att stödjas, torde man få räkna med. Enligt av 1934 års barnpensioneringssakkunniga införskaffade statistiska uppgifter fanns det vid 1935 års utgång 57,000 utomäktenskapliga barn under 16 år — därav 33,500 på landsbygden och 24,000 i städerna — vilkas fäder levde och vistades å känd ort och för vilka ett månatligt underhållsbidrag var fastställt. För icke mindre än 28,000 av dessa barn — eller 15,700 på landsbygden och 12,300 i städerna — förelåg sådan försummelse i fråga om bidragspliktens fullgörande, att bidragsbelopp, förfallet under år 1935, vid utgången av april månad 1936 ännu helt eller delvis kvarstod oguldet. Detta innebär, att för inte mindre än 47 % å landsbygden och 51 % i städerna av dessa barn, som tillerkänts bidrag, förelåg försummelse från fädernas sida. Det är enligt min mening siffror som vältaligt vittna om nödvändigheten av att samhället lämnar sitt stöd till att förhjälpa dessa barn till den rätt, de lagenligt blivit tillerkända.

Vad först beträffar barnbidragen, som skola utgå till änkors och invalida försörjares barn samt till de föräldralösa barnen, vill jag uttala min stora glädje och tillfredsställelse över att denna fråga nu äntligen efter mera än fyra årtionden står inför sin lösning och, det måste erkännas med tacksamhet, en ganska tillfredsställande sådan. Jag vet också, att kammarens beslut här i dag kommer att hälsas med stor glädje av de ensamma mödrarna ute i landet, liksom av de familjeförsörjare, som på grund av varaktig arbetsoförmåga icke äro i stånd att själva trygga sina barns försörjning. De belopp, som här föreslås skola utgå till dessa barn — 240 kronor per år för *ett* barn i lägsta ortsgruppen — äro visserligen i och för sig icke stora, men de äro dock av sådan storleksordning, att de äro ägnade att skapa trygghet åt barnen under deras

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

uppväxttid. Jämför man de nu föreslagna barnbidragen med de barnpensioner som tidigare föreslagits, förefalla de rent av storslagna. Jag vill erinra om att, då den första regeringspropositionen med förslag om pension åt pensionsförsäkrades efterlevande, i äktenskapet födda barn år 1895 — alltså för 42 år sedan — förelades riksdagen, föreslogs pensionen skola utgå med 30 kronor per år och barn. Trots att de föreslagna pensionsbeloppen voro så blygsamt tilltagna, avslog riksdagen förslaget av bl. a. ekonomiska skäl. Man kan alltså säga, att det rör sig framåt.

Vidare ber jag att alldeles särskilt till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få frambära ett vördsamt tack för den utformning, lagen om barnbidrag fått, och för att detta stöd åt änkors barn och föräldralösa barn givits pensions karaktär. Detta hälsas med glädje och tacksamhet av tusentals ensamma mödrar i vårt land, som i detta se ett bevis på att deras mödra- och uppfostrargärning fått en erkännande uppskattning. Länge nog ha de kvinnor i fattiga ekonomiska omständigheter, som förlorat sitt stöd i livet genom dödens ingrepp eller eljest lämnats ensamma med minderåriga, oförsörjda barn, nödgats vandra den för många tunga vägen till fattigvården för sina barns försörjning. När jag betecknar fattigvårdens väg såsom tung att beträda, vill jag betona, att detta icke innebär någon kritik mot eller något klander av våra fattigvårdsmyndigheter, ja inte ens mot fattigvården som sådan. Tvärtom erkänner jag gärna, att denna kan vara god och human, där densamma handhaves av människor med hjärtat på rätta stället. Men för de samhällsmedborgare, som visserligen kunna ha levat i små omständigheter men under familjeförsörjarens livstid, eller under dennes hälsas dagar, varit vana att reda sig själva och sörja för sina barn, känns det det oaktat bittert att behöva anlita fattigvården. Ty trots dennas humanisering kvarlever dock bland stora lager av vårt folk den uppfattningen, att det är förödmjukande att uppbära fattigunderstöd. Och denna ambition hos vårt folk är enligt min mening en moralisk tillgång, som det säkerligen vore till skada, om den försvunne. Men framförallt är det inte bra för barn att växa upp i hem, som upprätthållas genom fattigunderstöd. Hos en del barn kvarlämnar detta att ha »fostrats upp på fattigvården», som det heter, bittra minnen för livet, hos andra *kan* det däremot skapa en *understödstagareanda*, som följer dem som vuxna. Det är inte precis någon sällsynt företeelse, att understödsbehovet så att säga »går i arv» från den ena generationen till den andra i en familj, som haft sitt uppehälle genom fattigvården under barnens minderårighet. Den erfarenheten torde nog många fattigvårdsmyndigheter ha gjort.

Inte minst ur dessa synpunkter, herr talman, är det, som jag finner det vara av så stort värde, att barnbidragshjälpen får pensions karaktär och utgår på samma sätt och handhaves av samma organ som folkpensionerna åt våra åldringar nämligen genom pensionsnämnderna och pensionsstyrelsen. Det finns emellertid andra meningsriktningar — som varit starkt företrädda i det utskott, som behandlat detta ärende, och väl även finnas här i kammaren — enligt vilka barnavårdsnämnderna, samt i andra hand länsstyrelserna och kammarrätten, böra vara organ för handhavandet av barnbidragen. Denna uppfattning har också vad beträffar barnavårdsnämnderna som verkställande organ kommit till uttryck i den allmänna motiveringen i utskottsbetänkandet.

Naturligtvis finns det skäl, som kunna tala för en dylik anordning, framförallt om man, såsom förhållandet är på en del håll, anser, att barnavårdsnämndernas verksamhet bör utsträckas att omfatta även barnen i familjerna, i så måtto att alla barn skola övervakas av det allmänna, alltså även i de fall, där föräldrarna fullgöra sina plikter mot barnen på ett tillfredsställande sätt men på grund av vissa omständigheter, sådana som faderns frånfälle eller ar-

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

betsoförmåga, äro i behov av samhällets ekonomiska stöd. För egen del är jag inte övertygad om att det ur samhällets synpunkt är vare sig önskvärt eller lyckligt att sträcka övervakandet av barnen så långt eller att överflytta föräldraansvaret på samhället i så stor utsträckning. Jag tror tvärtom, att det ur alla synpunkter är lyckligast, att de föräldrar, som själva kunna sköta sina barn, få göra detta utan samhällets inblandning, även om ekonomisk hjälp lämnas åt barnen vid föreliggande behov.

Kanske kan det en gång i framtiden bli nödvändigt, att alla barn få samhällsvård och övervakning, på grund av den omvandling av hemmen som pågår — särskilt i städerna — genom kvinnornas allt mera tilltagande förvärvsarbete utom hemmet. Men ännu så länge torde denna fråga icke vara aktuell. Och jag vill erinra om att varken änkornas barn eller barnen till de invalida försörjare, som jämte sin folkpension enligt 1921 års bestämmelse uppbära barntillägg för sina barn, stå under barnavårdsnämndernas övervakning, enligt nu gällande barnavårdslagar, i annan mån än vad som gäller för *alla* barn, nämligen skyldigheten för barnavårdsnämnd att ingripa i de fall barnen vanvårdas och på grund av föräldrarnas försummelse eller bristande vårdnadsförmåga behöva omhändertagas för samhällsvård. Detta kommer jämväl att gälla för de barn, till vilka barnbidrag komma att utgå, då enligt 10 § i lagförslaget, om särskilda skäl därtill äro, barnbidraget skall utgå till barnavårdsnämnd eller annan, med skyldighet för vederbörande att handhava barnbidraget på sätt, som är för barnet mest gagneligt. Och de tusentals änkor i vårt land, som hittills själva utan det allmännas stöd, ofta under slit och släp och med stora uppoffringar, fostrat sina barn till goda och dugliga samhällsmedborgare, äro levande bevis för dessa mödrars förmåga att sköta sina barn på egen hand. Samhället står i stor tacksamhetsskuld till alla dessa fattiga mödrar för denna deras samhällsgärning. Och samhället bör också, med fullt förtroende för dessa kategorier av mödrar, kunna överlämna vården av deras barn åt dem själva även i fortsättningen och ge dem det ekonomiska stöd de behöva till sina barns fostran, i den värdigare form som en hjälp av pensions karaktär har i det allmänna medvetandet.

Detta också sagt utan att jag på minsta sätt vill förringa eller undervärdera barnavårdsnämndernas gärning, vilken jag tvärtom tillmäter stort värde. Men det kan inte hjälpas — fattigvård och barnavård anses alltjämt vara nära besläktade och betraktas i allmänhet som ett. Härtill kommer, att barnavårdsnämnderna — med den tidigare av denna riksdag beslutade nya uppgiften att handhava hjälpen åt mödrar i nöd, liksom den uppgift som ytterligare kommer att påläggas dem med bidragsförskottsverksamheten — bli så arbetsbetungade, att de knappast orka med flera uppgifter. I städerna går det givetvis att ordna genom anställandet av flera tjänstemän, men på landsbygden ställer detta sig svårare. Genom den av utskottet föreslagna bestämmelsen, att barnavårdsnämnd skall ha rätt att vara representerad vid pensionsnämnds sammanträden då barnbidragsärenden behandlas — med yttranderätt och rätt för barnavårdsnämndens representant att få till protokollet antecknad sin mening — blir det sörjt för det nödiga samarbetet mellan dessa båda nämnder. Utskottets förslag går ju också ut på att barnbidragen skola handhavas av pensionsnämnderna i likhet med vad Kungl. Maj:t föreslagit. Men tillstyrkandet härav sker under viss förutsättning, såsom framgår av utskottets yttrande vid den allmänna motiveringen å sid. 12 i betänkandet.

Fem av utskottets ledamöter — däribland undertecknad — ha ansett att något förhandsuttalande beträffande en eventuell omorganisation av barnbidragsverksamheten icke bör göras i detta sammanhang, varför vi reservationsvis yr-

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

kat, att denna del av motiveringen skall utgå. Riksdagen har redan beslutat, att utredning skall ske rörande en allmän översyn över socialvårdens ordnande, och vi reservanter förutsätta, att ifrågavarande spörsmål härvid vederbörligen beaktas. Frånsett de meningsskiljaktigheter som råda beträffande det lämpligaste organet för barnbidragsverksamhetens handhavande, är det glädjande att kunna konstatera, att det råder fullständig enighet inom utskottet — och jag hoppas även här i kammaren — om denna ekonomiska hjälp åt änkors barn och föräldralösa barn, vilket är hedrande för den svenska riksdagen. Detaljsaker av här omnämnda slag betyda ju dock mindre mot det stora hela.

Betänkligare är naturligtvis, att man från högerns sida ställt sig avvisande mot dyrortsgrupperingen. Även om en sådan härvidlag icke kan tillmätas samma betydelse som beträffande folkpensioneringen, torde det dock icke kunna bestridas, att det ställer sig kostsammare att fostra barn på dyrorter än i billigare ortsgrupper. Jag hoppas också, att riksdagen skall följa utskottet även i denna del av förslaget.

När det så gäller bidragsförskotten, råder det tyvärr inte samma enighet som ifråga om barnbidragen. Beträffande de förstnämnda yrkar man från högern rent avslag. Detta är att beklaga. Ty dels gäller det ju här stora grupper av de sämst ställda barnen i samhället, barn vilkas fäder leva, men försumma sina plikter mot sina barn. Att så är förhållandet i mycket stor utsträckning, bevisas av de siffror angående antalet av dessa försummelser, som jag förut anfört. Dels gäller det indirekt att avlyfta en del av de ekonomiska kostnaderna för dessa barns försörjning — vilken ofta kommer på fattigvården — från kommunerna över på staten.

Sedan råder det ju å andra sidan delade meningar om huru stor andel av dessa kostnader som skall överflyttas från kommunerna till staten. Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag bör staten endast bära $^3/_4$ av kostnaderna för bidragsförskotten medan fyra reservanter inom utskottet anse, att statsverket bör bära $^7/_8$ av desamma. Man kan förstå dessa sistnämnda synpunkter bättre än de rena avslagsyrkandena. För min del tror jag dock, att det är behövligt med den press på kommunerna, som den större bidragsandelen utgör, för att dessa skola hålla strängare efter de försumliga barnafäderna, än vad fallet måhända skulle bli, ifall staten tar så stor andel som $^7/_8$ av dessa kostnader.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring beträffande den allmänna motiveringen till lagförslagen, som föreslås i den av herr Strindlund m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Olovson*, fru *Alvén*, fru *Johansson* och fru *Björck*.

Herr **Skoglund:** Herr talman! Den fråga vi i dag behandla är av mycket stor betydelse. Den har stor räckvidd socialt sett, när det gäller att hjälpa dem, som det är avsett för, men den har också en mycket stor räckvidd i ekonomiskt hänseende.

När jag för min del varit med att biträda lagen om barnbidrag, har det varit för att jag anser, att det är en mycket god gärning att hjälpa ensamstående mödrar, framför allt änkor, att själva uppfostra sina barn.

Vad jag däremot beklagar är, att icke socialministern har haft möjlighet att komma med dessa propositioner tidigare under riksdagen. Den korta tiden har gjort, att utskottsbehandlingen blivit ytterligt forcerad och att utskottet haft mycket få möjligheter att göra de ändringar på den ena och den andra punkten, som det måhända önskat göra.

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

Det har framför allt under utskottsarbetet, i likhet med vad myndigheterna gjort under remisserna, livligt diskuterats, huruvida det lämpliga organet att handhava barnbidragen skulle vara pensionsnämnderna, som propositionen föreslår, eller barnavårdsnämnderna. Inom utskotet har det funnits en mycket stark majoritet som ansett, att barnavårdsnämnderna borde bli de organ, som skulle handhava denna verksamhet. Det visade sig dock vid de försök, som gjordes att utforma ett förslag i överensstämmelse därmed, att det stötte på så stora svårigheter, att vi, enär utskottet icke ville gå på avslag, blevo nödsakade att i det väsentliga följa Kungl. Maj:t.

Utskottet har dock gjort ett, som jag betraktar det, mycket betydelsefullt tillägg, när det föreslagit den ändring i lagen, att barnavårdsnämndens ordförande eller den ledamot av barnavårdsnämnden, som denna utser, skall kallas till pensionsnämndens sammanträde. Utskottet har också i motiveringen sagt ut, att det är av vikt att samarbete kommer till stånd mellan pensions- och barnavårdsnämnderna.

Det är efter den ändringen och sedan utskottet ytterligare erinrat att riksdagen begärt en utredning om socialvården och att dessa frågor då komma att prövas, som jag för min del låtit betänkligheterna fara och biträtt utskottets förslag.

Fru Nordgren nämnde om de reservanter, som finnas och vilka ansett, att en del av utskottets motivering skulle utgå. Jag tror icke, att det sker något farligt, om de skulle få sin vilja fram. Men jag vill dock, herr talman, bestämt säga, att utskottets utlåtande återgiver vad utskottsmajoriteten har framfört under det att diskussionen pågick om denna fråga.

Fru Nordgren sade också någonting om den reservation angående dyrortsgrupperingen, som jag biträtt. Jag skall icke i detta sammanhang taga upp någon längre diskussion om den frågan. Den ha vi debatterat här vid tidigare tillfällen. Jag ber endast få fästa kammarens uppmärksamhet på att fru Nordgren föreföll mera betänksam, då det gällde dyrortsgrupperingen beträffande dessa förslag, än när det gällde folkpensioneringen. Frågan får väl betraktas såsom avgjord genom det beslut, riksdagen tidigare fattat. Men jag ber att få understryka, att möter det besvärligheter med dyrortsgrupperingen i fråga om folkpensioneringen, så blir det ännu större svårigheter här. Det kan man även utläsa ur de yttranden, som återfinnas i propositionen.

Har jag alltså icke mycket att invända, utom beträffande dyrortsgrupperingen, då det gäller förslaget till lag om barnbidrag, så har jag betydligt större betänkligheter, när det gäller lagförslaget om förskottering av underhållsbidrag till barn. Denna betänksamhet framträder även i många av de uttalanden, som återfinnas i propositionen, från myndigheter, som äro hörda. De ha yttrat sig på ett sådant sätt, att det i en rad av fall måste betraktas som ett rent avstyrkande. Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet säger, att det funnit det praktiska genomförandet av förskotteringen av underhållsbidragen vara förenat med betydande olägenheter, och det ifrågasätter, huruvida man icke borde tills vidare uppskjuta ett beslut i denna riktning. Styrelsen för svenska stadsförbundet har likartade betänkligheter, och socialstyrelsen säger, att ett genomförande av ett sådant här förslag kommer att märkbart föregripa de möjligheter, som förefinnas till en rationell avvägning av olika hjälpformer.

När jag alltså har starka skäl, som tala mot den utformning förslaget fått i propositionen, och därtill kommer vad jag nämnde i början av mitt anförande, nämligen att utskottet har haft mycket kort tid till sitt förfogande och icke kunnat göra de ändringar, som jag för min del anser vara nödvändiga, nödgas

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

jag i dag ställa ett avslagsyrkande, vilket jag kommer att göra, när vi komma till denna lags paragraf.

Vad som enligt min uppfattning fått en särskilt dålig utformning i denna lag är bestämmelsen angående inkomstgränsen för de ogifta mödrar, som skulle komma att erhålla förskottsbidrag. Under det att för den förstnämnda av dessa lagar de för folkpensioneringen gällande grunderna skola tillämpas, har man i detta fall föreslagit, att taxeringsuppgifterna skola vara avgörande. Till att börja med hörde jag till dem i utskottet, som ansågo det vara möjligt göra den ändringen, att man tillämpade folkpensioneringsgrunderna även på det här förslaget. Jag måste dock erkänna, att efter att hava funderat en hel del på detta, har jag kommit till det resultatet, att även detta möter stora svårigheter. Det är onekligen betänkligt att låta två olika myndigheter pröva ärendena, när dessa sedan icke gå till samma överinstans. Om alltså pensionsnämnderna börja använda en tillämpning och barnavårdsnämnderna en annan, och sedan de högre instanserna pröva dem olika, kunna vi komma till svårigheter, som man ingalunda får förbise. Det är förmodligen av denna anledning, som socialministern har gått den väg han gjort och sökt finna en utgångspunkt i taxeringsuppgifterna. Men när man ser litet närmare på vilka möjligheter till ett sakligt bedömande, som dessa ge, blir man minst sagt förskräckt. Ty då man vet, huru taxeringsarbetet går till, så måste man, även om man erkänner, att taxeringsarbetet i regel är noggrant och grundligt utfört, nog säga, att när det gäller denna grupp skattedragare, nämligen unga kvinnor, som ofta icke ha så stor egen arbetsförtjänst, taxeringsmyndigheterna icke äro så förfärligt noggranna. Det kanske icke finns någon grupp av skattskyldiga medborgare, som slarvar så mycket med sina deklarationer som just denna.

Jag skulle därutöver vilja tillägga, att vad taxeringsuppgifterna beträffar, så äro de nog i regel föråldrade vid det tillfälle, då barnavårdsnämnderna skola använda sig av dem. Taxeringsnämnderna grunda ju sitt beslut på den inkomst, som åtnjutits året förut. Och nu skulle barnavårdsnämnderna vid en betydligt senare tidpunkt få ledning av detta, då inkomsten kanske helt och hållet ändrats för dem, som uppgifterna avse. Vi skola icke heller förglömma, att självdeklarationerna äro handlingar, som icke äro tillgängliga för vem som helst. De äro omgärdade med sekretess och kunna icke utlämnas till vilken som begär det.

När utskottet skulle försöka väga mot varandra de grunder, som gälla för folkpensioneringen, och de grunder, som statsrådet i propositionen föreslagit, fann man, att ingendera voro lämpliga för det föreliggande förslaget. Och då det icke var tid att försöka pröva en tredje utväg, anser jag för min del enbart detta berättiga frågan, huruvida man redan i år skall taga lagen om förskottering av underhållsbidrag, särskilt som man måste säga sig, att detta förslag icke är av den stora betydelse som det första lagförslaget om barnbidragen.

Utöver de svårigheter, jag här nämnt, tillkommer ytterligare, att det blir en omfattande pappersexercis för barnavårdsnämnderna därigenom, att barnavårdsnämnderna skola lämna detta förskottsbidrag och åter söka vad de lagt ut av länsstyrelserna. Länsstyrelserna i sin tur måste för att bevaka det allmännas intresse kräva mycket noggranna uppgifter av barnavårdsnämnderna. Man kan därför befara, att det här blir fråga om ett arbete för barnavårdsnämnderna, som kommer att kräva förstärkta arbetskrafter och göra det ytterligt svårt för de kommunala förtroendemännen att fullgöra sitt uppdrag utan att anställa särskilt avlönad personal.

Det är heller icke gott att avgöra, huru denna förskottering kommer att

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

verka beträffande de personer, som i första hand böra stå för ansvaret, nämligen barnafäderna. Kan man befara, att lagen kommer att medföra en ytterligare förslappning av ansvarskänslan för barnen och att barnafäderna i större utsträckning komma att slippa ifrån att betala vad de ha skyldighet till, då är detta ett ytterligare minus för detta förslag.

Det är allt detta sammanlagt, herr talman, som gör, att herr Wistrand och jag till utskottets betänkande hava fogat en reservation, vari vi förklara, att vi icke vilja vara med om lagförslagets genomförande i det skick, det nu befinner sig.

Till sist skulle jag vilja säga ett par ord till fru Nordgren, med anledning av vad hon yttrade angående barnavårdsnämnderna och de krafter, som voro i rörelse för att utvidga barnavårdsnämndernas myndighet och få dem att övervaka även barn till föräldrar, vilka känna sitt ansvar och försöka att efter förmåga ge barnen den vård och fostran, de behöva. Fru Nordgren trodde, att det var lyckligast, om föräldrarna finge sköta sina barn själva så långt det är möjligt och själva omhänderha deras uppfostran. Jag ber att till fru Nordgren få säga ett uppriktigt tack för de synpunkter, hon där framförde. Jag tror, att det finns moderna socialpolitiker också i detta land, som börja ha sådana drömmar, som fru Nordgren befarade. En sådan utveckling skulle vara olycklig. Barnavårdsnämnderna skola taga hand om de barn, vilka icke få den vård, de äro i behov av, och barnavårdsnämnderna skola taga hand om barn till föräldrar, som icke äga förmåga att själva uppfostra sina barn. Men de skola icke bli en dadda, som springer i varje hem och lägger sig i sådant, som icke angår dem. Därför gladde det mig att i dag i denna lagstiftande församling höra fru Nordgren säga dessa ord.

Herr talman! Jag ställer intet yrkande, förrän de olika punkterna komma till behandling.

Med herr Skoglund förenade sig herr *Persson* i Grytterud.

Herr **Baeckström:** Herr talman! I likhet med fru Nordgren ber jag få uttrycka min glädje över att detta förslag till lag om barnbidrag nu äntligen kommer att föras i hamn. Jag ber att få uttala min tacksamhet till socialministern, som nu på ett så lyckligt sätt löst denna fråga. Jag är glad dels såsom mångårig ordförande i olika barnvårdsnämnder, dels också såsom präst i svenska kyrkan. Det torde icke vara obekant för riksdagen, att det i århundraden i svenska kyrkor har uppsänts böner för änkor och värnlösa. Ännu i denna dag bedes i kyrkan alldeles särskilt för änkor och värnlösa. De fromma i landet se i detta lagförslag en bönhörelse på århundradens böner. Och jag ber att få lyckönska socialministern, att han blivit den Högstes utkorade redskap i denna fråga.

Närmaste anledningen till att jag tagit till orda är emellertid den, att jag blivit ombedd yrka bifall till den reservation, som framförts av fröken Hesselgren. Fröken Hesselgren är av offentligt uppdrag förhindrad att själv närvara och har bett mig att säga några ord. Som kammarens ledamöter se, finns det överst på sidan 33 en blank reservation av fröken Hesselgren beträffande 4 §. Hennes reservation avser att yrka bifall till den motion, som avlämnats av mig och henne och som därjämte är undertecknad av ytterligare tre av kammarens ledamöter. I motionen föreslås ett tillägg till sista stycket i § 4 i lagen om barnbidrag. Stycket lyder nu så: »Då kvinna, vars barn eller adoptivbarn erhåller barnbidrag, ingår äktenskap med man, som icke är arbetsoförmögen, indrages barnbidraget.» Nu ha vi föreslagit följande tilllägg: »— — — såvida icke särskilda omständigheter giva vid handen, att det

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

bör bibehållas. Avlider barnens moder, utgår barnbidrag för barn, som vårdas av styvfadern, allenast enligt § 5 mom. 2.»

Vi ha i vår motion anfört ett exempel på, huru denna lagparagraf verkar enligt den ordalydelse, som förordas av sammansatta stats- och andra lagutskottet. Vi kunna taga ett exempel ur livet. En änka sitter med tre barn. Då får hon enligt § 5, 2 mom., om hon bor t. ex. i tredje ortsgruppen, ett barnbidrag på 900 kronor för dessa barn. Men om hon sedan ingår äktenskap, indrages barnbidraget. Om nu det skulle inträffa, att modern avlider och styvfadern sitter med sin avlidna hustrus barn, så får han icke bara 900 kronor utan enligt § 5, mom. 1, ett barnbidrag på 1,260 kronor. Oss har det förefallit, att denna verkan av lagen i viss mån är ganska orättvis, och vi ha därför föreslagit den uppmjukning av denna paragraf, som finns i vår motion. För den, som arbetat i barnavården, är det uppenbart, att det finns ingenting, som är så svårt att komma till rätta med, som just styvfädernas försörjningsplikt. Barnavårdsnämnderna måste i oändligt många fall släppa efter på denna försörjningsplikt. Att nu lagen i förslaget fått denna formulering har skett med stöd av den bekanta lagen den 11 juni 1920 om makes underhållsskyldighet mot andra makens barn. Sistnämnda lag har den formuleringen, att försörjningsplikt föreligger endast så länge äktenskapet består. Nu ha vi föreslagit, att när en änka med barn, för vilka hon har pension, gifter sig, skall pensionsnämnden i varje fall kunna avgöra, om icke barnbidraget, där förhållandena så medgiva, skall kunna bibehållas. Vi ha funnit detta vara synnerligen rättvist, ty eljest kommer det att påläggas styvfadern en försörjningsbörda, som i många fall kan vara synnerligen orättvis.

Detta skulle visserligen komma att innebära en fördyring vid lagens tillämpning, men vi ha å andra sidan föreslagit, att om modern skulle avlida och styvfadern själv tager hand om den avlidna hustruns barn, skall han icke få ut det förhöjda bidrag, som utgår till föräldralösa barn, utan det barnbidrag, som utgår till änka. Härigenom skulle möjligen en utjämning kunna äga rum och kostnaderna icke bli så stora.

Jag förstår ju, att det är liten utsikt att vinna gehör för detta yrkande. Men jag har på uppdrag av fröken Hesselgren i alla fall velat yrka bifall till hennes reservation, vilket innebär bifall till min motion.

Häruti instämde herr *Tengström*.

Herr **Hage:** Herr talman! Jag har varit med om att underteckna en reservation rörande §§ 20 och 22 i förslaget till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn, d. v. s. det senare av de lagförslag, som här föreligga till behandling. Vårt yrkande i denna reservation går ut på, att staten skall övertaga en större del av kostnaderna för denna sociala verksamhet, än vad som föreslagits av utskottsmajoriteten och i propositionen. Nu har jag emellertid av presidiet fått den upplysningen, att man icke kan få proposition på detta yrkande. Under sådana förhållanden måste ju reservationen betraktas som en förolyckad reservation. Jag skall naturligtvis icke heller göra något yrkande i reservationens riktning, men jag vill bara här lämna en liten förklaring.

Den som representerar en trakt, där kommunerna hava en mycket hög beskattning, den vill gärna passa på vid varje tillfälle, då det är möjligt, att få en liten avbetalning på den skatteutjämning, som vi behöva i dessa skattetyngda kommuner. Vad denna slutliga skatteutjämning beträffar, veta vi ju, att den antagligen kommer att dröja ganska länge. Vid varje tillfälle, då det kan åstadkommas en liten avbetalning på den där skatteutjämningen till förmån

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

för de skattetyngda kommunerna, gör jag därför ett försök att åstadkomma detta. Nu går det alltså icke i det här fallet, och under sådana förhållanden inskränker jag mig till det påpekande, som jag nu har gjort.

I övrigt kan man ju säga, att här föreligger till behandling en stor och betydelsefull fråga, och jag har för min del varit med om att tillstyrka båda de här föreliggande förslagen. Jag skulle vilja säga, att denna stora och betydelsefulla huvudfråga är av sådan social innebörd och omfattning, att jag för min del gärna skulle se, att man utan alltför mycken diskussion kunde fatta beslut i denna sak, att man alltså, med ett ord sagt, kunde samlas omkring utskottets förslag och skjuta undan debatter om småsaker. Från denna utgångspunkt skall jag för min del inskränka mig till ett ganska kort anförande.

Jag skall i alla fall i någon mån taga upp till bemötande det anförande, som här hölls av herr Skoglund. Herr Skoglund ville icke vara med om att tillstyrka det senare av de här föreliggande lagförslagen, alltså det om förskottering av underhållsbidrag till barn. Jag måste dock säga, att det skulle vara mycket beklagligt, om detta förslag skulle falla. Även detta syftar nämligen till en mycket betydelsefull och nödvändig social hjälp. Det avser ju, att barnen icke skulle bliva lidande, för det fall att barnets fader är oförmögen eller genom slarv underlåter att betala barnbidrag. Jag tycker, att det är en riktig och sund tanke detta, att barnet icke skall bliva lidande i ett sådant fall. Sedan blir det en senare sak, huru man skall ordna med betalningen till det allmänna. Därvidlag innebär ju emellertid denna lagstiftning, att man skall hålla efter fadern och söka taga ut de underhållsbidrag, som det här är fråga om, på effektivt sätt.

Nu kan man möjligen säga, att det finns saker i detta lagförslag, som kanske icke äro lagtekniskt utformade på ett fullkomligt sätt. Det är möjligt, att det förhåller sig så; den invändningen har även framförts inom utskottet. Och jag kan mycket väl förstå, att man på vissa punkter rest invändningar emot utskottets formulering av lagtexten. Men jag tröstar mig i detta fall — såsom jag tröstat mig många, många gånger tidigare, då det varit fråga om att åstadkomma en ny lagstiftning — med de gamla argument, som jag ofta framfört från denna talarstol, nämligen att om vi finna, att det behöver företagas justeringar, så justera vi lagen, sedan erfarenheten lärt oss, vad som behöver justeras. Om man alltså antager ett sådant lagförslag som detta, vinner man ju därmed i alla fall, att själva lagen icke fördröjes; sedan blir det en senare sak att, när erfarenheterna ge vid handen, att vissa justeringar behövas, göra dessa i detaljpunkter. Så ha vi gjort i många, många fall vid sociallagstiftningens genomförande här i riksdagen. Herr Skoglunds argumentering och utgångspunkt kan jag därför icke tillmäta så stor betydelse, som han tyckes göra.

Jag skulle kunna inskränka mig till detta, men jag skall beröra ännu en liten sak. Jag har varit med om den reservation, i vilken man opponerar sig mot en viss del av motiveringen. Det gäller ju där huru man skall förorda att *barnavårdsnämnderna* skola ha hand om denna verksamhet. I den frågan skulle jag vilja säga, att det finns ingen anledning, som saken nu ligger till, att ge något slags positivt förord, som utskottet här har givit, åt den tanken. Varför kan man icke låta den saken stå öppen? Utskottet skriver emellertid: »Enligt utskottets mening måste det nämligen anses vara av stor vikt, att barnavårdsnämnderna anförtros sådana uppgifter, att deras verksamhet anpassas till den utveckling på familje- och barnavårdens område, i vilken den nu föreslagna reformen utgör ett betydelsefullt led.» Det är på sätt och vis, kan man säga, ett ganska positivt uttalande till förmån för att vid en eventuell reform barnavårdsnämnderna skola ha hand även om den verksamhet, som nu

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

tillskapas genom det *första* av dessa bägge lagförslag. För några dagar sedan — det har också fru Nordgren sagt — gingo vi in för ett beslut, som syftade till att överhuvud taget hela denna sociala verksamhet och dess organisation skulle bli föremål för en *förutsättningslös* utredning, men i dag skulle vi alltså gå emot detta beslut på sätt och vis och uttala oss för en icke förutsättningslös utredning på denna punkt. Det tycker jag är fullständigt orimligt att man kan vara med om något sådant. Jag ber alltså att få förorda och yrka bifall till den reservation, som finnes på denna punkt och som är avgiven av herrar Strindlund, Andersson i Prästbol, Erlander, mig och fru Nordgren. Jag skulle vilja särskilt tillägga: Huru skall det t. ex. gå, om denna förutsättningslösa utredning skulle resultera i, att den där gamla tanken på att åstadkomma en social nämnd skulle bli verklighet? Då måste man i alla fall överge den tanken, att barnavårdsnämnderna skulle ta hand om denna angelägenhet, såvitt jag kan förstå.

Herr talman, jag skall inskränka mig till detta och ber nu att få yrka bifall till utskottets förslag, evad det gäller första punkten, som här föreligger till behandling.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller:** Herr talman! Jag skall först tillåta mig att uttala ett tack till det sammansatta utskottet för den behandling som dessa mycket viktiga propositioner ha underkastats. Jag är uppriktigt glad över, att riksdagen nu alldeles uppenbart är färdig att fatta ett beslut, som enligt min uppfattning är det viktigaste — jämte beslutet om lantarbetarnas arbetstid — som denna riksdag haft att fatta. Jag får uppriktigt säga, att när jag hört det väldiga väsen, som stått kring lärarlöner och spritlagstiftning, eller vad den kallas, så har jag varit ganska road. För min personliga del anser jag uppriktigt sagt den fråga som här föreligger till avgörande vara av ofantligt mycket större betydelse för tusentals och åter tusentals medborgare i vårt samhälle än någon av de frågor, omkring vilka de stora sensationella debatterna stått, främst kanske utom, men, åtminstone delvis, också inom riksdagen.

Jag kan kanske få tillåta mig att säga ett par ord, som äro en smula ovidkommande. Jag har ända sedan jag första gången var socialminister haft ett mycket stort intresse för att bringa till lösning frågan om änkors och ogifta mödrars barn. Jag tog upp spörsmålet genom ett uppdrag till pensionsstyrelsen redan på hösten 1924, men omständigheterna ha ju gjort, att arbetet sedermera praktiskt taget fått vila. När en regering rätt sent skickade ärendet till den stora pensionskommittén, som återlämnade hela frågan år 1934 — alltså tio år efter det ett första initiativ tagits för att åstadkomma en lösning — till Kungl. Maj:t, betraktade jag det som en synnerligen trängande åtgärd att omedelbart tillsätta en ny utredning, en utredning, som slutligen har resulterat i dessa lagförslag. Jag hade hoppats, att redan till 1936 års riksdag kunna komma med en proposition i dessa ämnen. Det visade sig emellertid, att vederbörande kommitté blev så pass sent färdig bara med förslaget om barnbidrag till änkors barn, att det skulle vålla stora svårigheter att i den av arbete överhopade riksdagen lägga fram förslag redan föregående år, och då kommittén för övrigt skulle fortsätta sitt arbete med uppgiften att söka lösa samma spörsmål beträffande ogifta mödrars barn och s. k. skilsmässobarn, ansåg jag det vara lämpligt att vänta till 1937, då bägge frågorna kunde komma att behandlas samtidigt.

Nu har en ärad talare på Östgötabänken nämnt att propositionen kommit sent. Ja, jag försäkrar, att från socialdepartementets sida har ingenting försummats för att få fram propositionen i god tid. Men jag vill fästa uppmärksamheten

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

på, att kommitténs förslag kom fram den 18 december förra året, att själva förslaget var av den natur, att även kommunerna ute i landet helst borde få tillfälle att yttra sig i ärendet och att det städse många gånger klagats på att Kungl. Maj:t ger remissmyndigheterna för kort remisstid o. s. v. Allt detta gjorde att man icke, särskilt med hänsyn till att vissa kommuner skulle höras, kunde sätta en alltför kort remisstid. Dessutom gällde det ju ett mycket omfattande lagförslag, där en ingående prövning av åtskilliga av förslagets paragrafer —, även om det icke fanns någon erinran att göra mot de belopp som skulle utgå — krävde ett ganska ingående övervägande. Ett övervägande som enligt sakens natur måste bli alldeles särskilt viktigt var, huru organisationen av denna bidragsverksamhet skulle gestaltas med hänsyn till att det ena förslaget pekade på barnavårdsnämnderna och det andra på pensionsnämnderna. När man som jag vet inom vederbörande utskott mycket livligt har diskuterat frågan huruvida icke bägge bidragen skulle kunna förläggas till barnavårdsnämnderna, så vill jag bara upplysa om, att det finns kanske intet spörsmål inom hela detta lagstiftningskomplex som har varit föremål för ett så intensivt övervägande som frågan om icke en dylik anordning skulle vara möjlig. Vi ha av många skäl, som jag icke nu skall komma in på, slutligen stannat för att detta icke rimligen kunde låta sig göra, och därför kom också Kungl. Maj:ts förslag att i det avseendet gå på samma linje som vederbörande kommittés. Jag nämner detta därför att jag blev litet överraskad, då jag fick de första upplysningarna från utskottet, som tydde på att man där eventuellt trodde sig om att kunna ett, tu, tre lagstifta på denna mycket svåra punkt, när en kungl. kommitté hade grubblat igenom och, jag är övertygad därom, ytterst ingående och omsorgsfullt diskuterat om en sådan möjlighet kunde föreligga, en punkt, där sedermera Kungl. Maj:t av ganska naturliga skäl också, som jag nämnt, varit alldeles särskilt intensiv i sina överväganden.

Jag betraktar alltså dessa förslag såsom synnerligen betydelsefulla. De lägga in under den sociala vårdnaden, som skall utmärka ett modernt civiliserat samhälle, ett nytt och ganska betydande område. Jag behöver kanske icke här särskilt framhålla ett sådant fall som att en person vid unga år blir änka med kanske två eller tre oförsörjda barn. Hon står utan försörjningsmöjligheter, hon har kanske haft det ganska bra ställt, kanske mannen har haft en ganska god inkomst, men han efterlämnar i alla fall ingenting, själv är hon oprövad som arbeterska, men hon måste söka sig in på arbetsmarknaden för att överhuvud kunna få försörjningsmöjligheter för sina barn. Det finns mödrar som befinna sig i utomordentliga svårigheter, och man må säga om fattigvården vad man vill, men det ligger ett slags tiggeri i hänvändelsen till fattigvården. Det är därför det är så värdefullt att få klara regler om rätten till ett visst bidrag, så att det icke behöver vara någon tvekan varken för sökanden eller dem som eventuellt ha att pröva ansökningen, om uppfyllelsen av vissa objektiva, i lag föreskrivna villkor. Och så få de sina bidrag. Det kommer att medföra lättnader i det betryck, som unga änkor äro underkastade, men som kanske många av kammarens ledamöter ha svårt att göra sig en riktig föreställning om.

Jag nämnde, att jag tyckte det var angeläget, att om möjligt bägge förslagen, både det om barnbidrag och bidragsförskottering, kunde föreläggas samma riksdag, och jag skulle ju ha varit mycket ledsen, om riksdagen skulle ha svarat Kungl. Maj:t att det är onödigt med denna sammankoppling, att vi tvärtom mycket väl kunna bifalla den ena halvan men låta den andra anstå. Jag skall icke gå in på frågan om vad en sådan likartad ordning för ogifta mödrar och frånskilda mödrar kan ha för betydelse. Häri ligger ju att samhället uttryckligen förklarar, att det icke i och för sig betraktar det som ett sådant brott,

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

som behöver medföra en slags social mindervärdighet hos dessa mödrar, och på den punkten innebär också detta lagförslag om bidragsförskottering efter min uppfattning ett ganska betydande framsteg.

Jag skall icke uppehålla dagens debatt med några långa utläggningar. Jag skall nu bara tillåta mig att yttra ett ord om den ena reservationen, den som är avgiven av herr Strindlund m. fl. rörande motiveringen. Jag skall gärna erkänna, att det finns goda skäl för denna reservation, ty det kan ju otvivelaktigt ifrågasättas, huruvida riksdagen, sedan den redan har fattat beslut om en skrivelse rörande den allmänna översynen av socialvården, i ett därefter kommande betänkande skall ge sig in på ett så delikat ämne som att skriva något slags specialdirektiv. Men jag betraktar å andra sidan vad utskottet skriver som fullkomligt ofarligt för de direktiv, som sedermera skulle utarbetas rörande den sociala översynen. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att när man skall gå in på denna s. k. sociala översyn, kan man icke begränsa sig, som man på åtskilliga håll inom riksdagen tycks ha föreställt sig, till att bara ta upp frågan om vilka organ som skola handhava vissa av dessa sociala vårduppgifter, utan själva denna utredning måste enligt sakens natur också taga upp en rad sakfrågor till prövning, som skola avse att i lagstiftningen söka avlägsna ojämnheter, som kunna ha uppkommit och som vi veta utmärka bl. a. denna lagstiftning, som riksdagen nu står färdig att besluta. Skall en sådan översyn utföras, föreställer jag mig, att den t. ex. får ta upp spörsmålet, om icke tiden snart kan vara mogen att flytta invaliditetsersättningen från pensionsstyrelsen till sjukkassorna. Sjukkassorna befinna sig för närvarande i en mycket snabb utveckling. De hinder, som förelågo för att biträda dåvarande pensionskommitténs förslag på den punkten, förminskas år för år, och det kommer följaktligen att bli möjligt att finna utvägar på den punkten. Men flyttar man ärendena om invaliderna från pensionsstyrelsen till andra organ, exempelvis sjukförsäkringen, så förloras ju också intresset för att bibehålla ärendena om invalidernas barn under pensionsnämnderna, — dessa ärenden hänga ju intimt samman. Hur man skall ordna denna sak vill jag icke yttra mig om i dag, det är praktiskt taget omöjligt. Det ligger i sakens natur, att hela frågan om barnavårdsnämndernas verksamhet, om däri skall ingå en slags direkt understödjande verksamhet eller ej, också kommer i stöpsleven. Vad det kan resultera i, kan ingen människa veta någonting om i dag. Jag föreställer mig, att utvecklingen måste gå dithän, att man försöker centralisera, framför allt lokalt, så stor del av alla de olika grenarna som överhuvud är möjligt, så att man får en översyn av de sociala understödsbehoven på ett ställe. Vi ha tagit det första steget med socialregistret; det kommer flera steg, men jag hoppas, att det kommer icke att inskränka sig till frågan om organisationen. Jag kan nämna vissa spörsmål, som äro berörda här, t. ex. av herr Bæckström, som talade om en änka, som gifte om sig, så att hennes barn få styvfader. Här kan man måhända tänka sig en form, där i viss utsträckning barnbidraget bibehålles. Här är vidare frågan om barn med okänd fader, — den frågan är icke löst i detta lagförslag. Det finns vissa sådana spörsmål, som efter min uppfattning måste hänskjutas till denna kommitté, som skall göra den stora översynen över hela denna s. k. socialvård. Detta gör, att jag betraktar vad utskottet skrivit såsom fullkomligt ofarligt, och därför har jag ingenting att invända, om andra kammaren biträder utskottets förslag, — ty jag tror att reservanterna kunna vara ganska lugna för att när den där översynen skall ske, måste den arbeta på mycket självständigare linjer beträffande hela den verksamhet den får sig anförtrodd, än att bara se efter vad sammansatta stats- och andra lagutskottet ha skrivit i dessa punkter. Den skall naturligtvis pröva detta, det ligger i sakens natur, det kan den icke undgå, men det kan mycket väl hända, att den finner,

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

att den här ifrågasatta linjen icke är lämplig utan att man måste ta andra linjer, och då kan vad som skrivits i utskottets utlåtande här på intet sätt anses vara bindande för den utredning, som sålunda skall komma till stånd.

Jag har velat säga detta. Jag har förstått det så, att man genom att skriva på detta sätt har undgått en kanske allvarligare tvist i organisationsfrågan, vilket eljest står som ett perspektiv, och därför har jag som sagt ingen erinran att göra, om riksdagen så att säga konfirmerar den kompromiss, som kan ligga i denna formulering. Jag tror icke heller, att reservanterna behöva betrakta ett riksdagsbeslut i enlighet med utskottets förslag även på denna punkt på annat sätt, än att man har gjort en varning. Men det räcker också efter min uppfattning med en varning. Jag kan icke tro, att det på något sätt kommer att få något avgörande inflytande på den framtida gestaltningen av dessa ting.

Ja, herr talman, jag har icke mera att anföra; jag hoppas, att utskottets förslag skall vinna andra kammarens bifall, och jag är som sagt mycket glad över att ett sådant beslut kan fattas, därför att det bidrar till att civilisera vårt samhälle.

Herr **Persson** i Tidaholm: Herr talman! Jag skall be att få instämma i det anförande, varmed fru Nordgren inledde dagens debatt. Det anförandet var buret av en utomordentlig sakkunskap på här ifrågavarande område och av ett socialt patos, som åtminstone på mig gjorde ett synnerligen djupt intryck. Jag skall icke dölja, att i det sammansatta utskottet meningarna varit litet delade om organisationen av denna barnbidragsverksamhet. I början av utskottets arbete kunde man nog förmärka, att en synnerligen säker majoritet var inne på linjen att överföra denna bidragsverksamhet till barnavårdsnämnderna. Jag kom själv att tillhöra majoriteten bland annat beroende därpå, att jag vid genomläsandet av den kungl. propositionen fann, att flertalet av de avgivna remissyttrandena förordat en sådan linje. Jag vill nämna, att exempelvis pensionsstyrelsen, som man givetvis i ett fall som detta måste anse besitta en ganska stor sakkunskap, bestämt sagt ifrån, att barnavårdsnämnderna borde vara de kommunala organ, som skulle ha hand om denna verksamhet. På liknande sätt yttrade sig statskontoret, ett flertal länsstyrelser, stadsfullmäktige i ett flertal städer samt en hel del institutioner av olika slag. Det är därför ganska förklarligt om man från början fick det intrycket, att barnavårdsnämnden skulle vara det lämpliga organet i detta fall.

När vi emellertid kommo spörsmålet litet närmare in på livet funno vi, att det var omöjligt att som saken låg till lösa organisationsfrågan på det sätt vi tänkt oss. Vi frånföllo därför vår tidigare uppfattning och gingo över till den linje, som föreslagits i den kungl. propositionen. Men nu är det ju så med oss människor att om vi en gång bibringats en viss uppfattning så vilja vi sedan också försvara densamma. Denna vår tidigare uppfattning finns nu så att säga bevarad i utskottets motivering, och jag skall be att få citera ur denna själva tvistefrågan. Jag överlåter sedan åt de närvarande att avgöra, huruvida det skulle ligga någon fara uti att låta dessa ord stå kvar i utskottsutlåtandet. Vi ha som sagt i motiveringen skrivit följande: »Obestridligt är, såsom departementschefen framhållit, att den nu föreslagna organisationen kommer att medföra ytterligare splittring inom socialvården. Då utskottet nu tillstyrker den av Kungl. Maj:t föreslagna organisationen av barnbidragsverksamheten, sker detta under förutsättning, att vid den allmänna översyn, som kan förväntas, denna fråga underkastas förnyad prövning, därvid lämpligheten att anförtro barnvårdsnämnderna denna verksamhet bör

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

övervägas. Enligt utskottets mening måste det nämligen anses vara av stor vikt, att barnavårdsnämnderna anförtros sådana uppgifter att deras verksamhet anpassas till den utveckling på familje- och barnavårdens område, i vilken den nu föreslagna reformen utgör ett betydelsefullt led.»

Det är alldeles självklart, att man vid den översyn, som sålunda skall företagas, inte kan undgå att ägna denna fråga en alldeles speciell uppmärksamhet. Jag för min del skulle tro, att vare sig man beslutar en förutsättningslös utredning eller förfar på annat sätt, så måste vederbörande ägna detta spörsmål en ganska ingående uppmärksamhet. Alla måste nämligen erkänna, att det inte kan vara riktigt att en familj med tre barn på grund av de föreliggande omständigheterna skall för att få hjälp behöva gå till fattigvården för det ena barnet, till pensionsnämnden för det andra och till barnavårdsnämnden för det tredje. Något sådant kan inte vara rimligt och riktigt, vilket jag förmodar litet var erkänner.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Erlander:** Herr talman! Jag delar fullkomligt socialministerns uppfattning, att det skrivsätt, som det sammansatta utskottet begagnar i motiveringen, är ganska ofarligt. Jag tror mig kunna försäkra socialministern, att vi fem reservanter skrivit som vi gjort inte för att skydda Kungl. Maj:t mot eventuella direktiv från riksdagens sida utan för att skydda oss själva mot att eventuellt kunna tillskrivas åsikter, som vi inte hyst. Utskottsmajoriteten visade nämligen en så stor benägenhet att gå på barnvårdsnämnderna, att vi fem reservanter inte kunde följa med. I denna situation ansåg åtminstone jag, att jag borde skydda mig själv genom att i en reservation tala om, att jag inte delade entusiasmen för att låta barnvårdsnämnderna ta hand om denna verksamhet. Detta är anledning till att mitt namn återfinns under reservationen.

Jag skulle dessutom vilja säga några ord till herr Skoglund. Han slutade sitt anförande med några ord, som gåvo uttryck åt den uppfattning som just minoriteten i utskottet hyst i denna fråga. Han sade, att vi inte skola låta barnvårdsnämnderna bli någon slags dadda som springer omkring i familjerna och ser efter hur man sköter sig. Detta, herr Skoglund, är just den motivering, reservanterna haft för sitt ställningstagande. Vi ha nämligen frågat oss vilken mening samhället kunde ha med denna änkebarnspensionering. Svaret har blivit, att meningen är att ge de hem, där inkomsttagaren gått bort, en möjlighet till sådana inkomster att man kan hålla hemmet samman. Vi reservanter vilja emellertid inte att man i dessa hem skall släppa in samhälleliga hjälporgan, som ha rätt att inspektera hur dessa änkor sköta sig och sina barn. Sista delen av herr Skoglunds inlägg vittnar således om, att han är tillräckligt vidsynt för att dela den uppfattning, som ligger bakom vårt strävande att, när det låter sig göra, i stället för allmosor införa ett socialförsäkringssystem i detta land.

Det var en annan passus i herr Skoglunds anförande, som var ganska intressant, och som visar hur svårt det i själva verket skulle ha varit att gå på barnavårdsnämnderna — och det var när herr Skoglund talade om förskottsbidragen och svårigheten att kunna tolka förskottslagens 5 §. Herr Skoglund sade något som gladde mig mycket, nämligen att han förstod risken av att ha två organ för att tolka samma bestämmelser om inkomstprövningen. Ja, det är just detta som varit svårigheten eller åtminstone en av svårigheterna, då det gällt att lägga frågan om bidraget hos barnavårdsnämnderna. Herr

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

Skoglund har sålunda när det gäller inkomstprövningen en uppfattning, som är helt identisk med Kungl. Maj:ts.

Däremot kan jag inte riktigt förstå herr Skoglund, när han tar svårigheten med inkomstprövningen till förevändning för att yrka avslag på lagen om förskottsbidrag. Vilka olyckor skulle det kunna inträffa, om nu § 5 är så otydlig som herr Skoglund säger? Jag tror inte, att det skulle bli i så värst många fall som en person, som har rätt till förskottsbidrag, inte skulle få detta på grund av någon felaktighet i lagens formulering. Risken föreligger ju, men den som råkar ut för detta, har ju alltid möjligheten att kunna vända sig till samhällets nuvarande hjälporgan. Detta är den enda verkliga risk som kan föreligga enligt herr Skoglunds mening på grund av den dåliga utformningen av 5 § i lagen om förskott. Den risken är väl emellertid, herr Skoglund, inte så stor att man kan ta den till förevändning för att helt enkelt fälla hela lagförslaget. Jag tror att det vore riktigare av herr Skoglund att säga, att han inte vill vara med om en lagstiftning på detta område. Det vore riktigare än att redovisa en sådan obetydlighet, som herr Skoglund nu kom med, såsom skäl för ett avslagsyrkande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ericson** i Boxholm: Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet, om det inte vore en passus i bestämmelserna om förskottering av underhållsbidraget, som jag inte riktigt är på det klara med. Jag instämmer helt med socialministern i hans uttalande om, att detta är en av de största och viktigaste sociala frågor, som fått sin lösning vid innevarande års riksdag. Vi som ute i orterna ha att tillämpa de s. k. sociallagarna veta kanske mer än andra, vilken betydelse detta kommer att få speciellt för dem som tidigare anlitat fattigvården.

Då det gäller fördelningsgrunden är saken klar, såvitt jag kan förstå, när en pensionsnämnd omfattar flera kommuner. Då det däremot gäller för en barnavårdsnämnd att utlämna förskottsbidrag, kan jag varken i propositionen eller i utskottsförslaget finna någon klar utformning. Jag tänker nu närmast på sådana barn, som äro utackorderade. I en kommun vistas ofta många barn, som tillhöra en annan kommun. Hittills har det varit så, och detsamma är förhållandet på fattigvårdens område, att det åligger hemortskommunen att lämna vistelsekommunen ersättning för denna vård. Här står emellertid i 20 §, att »utgift för bidragsförskott bestrides, i den mån ersättning ej kunnat uttagas av den underhållsskyldige, till tre fjärdedelar av statsverket och till en fjärdedel av den kommun, vars barnavårdsnämnd beviljat förskottet». Detta innebär alltså, att hemortsrättsbestämmelserna slopas och att det åligger vistelsekommunen att lämna detta förskott, vilket skulle betyda en fullständig brytning med de bestämmelser, som hittills varit gällande. Jag vill inte säga något ofördelaktigt om själva tankegången att på detta sätt avkoppla hemortsrättsbestämmelserna, utan jag vill bara fråga, om det är någon av utskottets ledamöter, som tänkt på, hur man skall gå till väga med avseende å de barn, som vistas i en kommun, men som ha hemortsrätt i en annan.

Herr **Strindlund:** Jag ber att få hänvisa den siste talaren till 3 § i samma lagförslag.

Herr **Hallén:** Herr talman! Mina damer och herrar! Innan kammaren går att klubbfästa det synnerligen betydelsefulla beslut som här förestår, tillåter jag mig att med några korta ord bringa i erinran en annan händelse i vår sociala omvårdnads historia.

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

Det hände för tjugufyra år sedan här i denna kammare en vårnatt, att kammaren stod redo att lägga den första grunden till en annan del av detta sociala uppbyggnadsarbete. Det var när vi voterade om den första grunden till folkpensioneringen. Det var en ringa styver, som vi då kunde ge de gamla, det var 75 kronor i begynnelsen. Men jag minns så väl som om det varit i dag, hur kammaren faktiskt var djupt gripen, när vi gingo till den voteringen. Vi liksom sågo i andanom det där ändlösa tåget av alla i arbetet utslitna, värkbrutna och förbrukade människor, som skulle kunna skönja en första ljusglimt i sin ålders höst.

Jag kan inte neka till, herr talman, att när vi i dag skola fatta detta beslut, så är det en erinran om det jag nu omnämnt. Det är visserligen sant att när vi 1918 fingo den nya barnavårdslagen, gav riksdagen sin principiella anslutning till tanken om samhällets stora förpliktelser emot de värnlösa och hjälplösa. Men i och med det beslut vi nu fatta konfirmeras den tanken på ett ändå suveränare och överlägsnare sätt. Jag menar, att det innebär en verklig ljuspunkt för hela vår sociala kultur, att vi kunna skrida till ett beslut sådant som detta. Det kanske också blir mera att betrakta såsom en grundsten och en begynnelse, men det är dock något som vi böra känna verklig glädje och tacksamhet inför. Det är närmast hela detta sociala patos och hela den samhällssyn som växer fram och aktualiseras i våra dagar, det är närmast den vi bringa vår erkänsla. Men jag tror också det är befogat att man här bringar samma erkänsla till den som har liksom fått förkroppsliga och utlösa alla dessa krafter i vårt sociala reformarbete, jag menar vår nuvarande socialminister.

Jag har velat för min ringa del på detta sätt bringa honom en erkänsla och ett tack, och jag vet att det finns ute i våra bygder många människor med bekymrade hjärtan och sinnen, som ifrån denna dag komma att se ljuset på dagarna och tingen.

Herr *Olsson* i Mellerud instämde häruti.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. På av herr talmannen därå given proposition blev förevarande paragraf av kammaren godkänd.

Herr talmannen gav härefter propositioner dels på godkännande av utskottets yttrande å sid. 11—13 i utskottets förevarande utlåtande, dels ock på bifall till det förslag i avseende å motiveringen, som framställts i den av herr Strindlund m. fl. under A antecknade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

2 och 3 §§.

Godkändes.

4 § föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Baeckström:** Då socialministern i sitt anförande utlovade att frågan om styvbarn skulle komma att upptagas till förnyad omprövning, ber jag att få återtaga mitt tidigare yrkande och yrkar nu i stället bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

Efter föredragning av *5 §* anförde

Herr **Skoglund:** Jag ber att få yrka avslag på utskottets förslag rörande denna paragraf, som ju gäller frågan om dyrortsgrupperingen.

Ang. förslag till lag om barnbidrag m. m. (Forts.)

Efter ett kort uppehåll fortsatte herr *Skoglund:*

Herr talman! Jag återtager detta mitt yrkande, då jag förstår att det med hänsyn till voteringsordningen är omöjligt att framställa ett sådant yrkande.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

6—16 §§, lagförslagets slutstadgande, ingress och rubrik.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B.

Utskottets förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn.

1 § föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Skoglund:** Med hänvisning till mina tidigare uttalanden i denna fråga tillåter jag mig yrka avslag på Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr **Strindlund:** Jag ber kort och gott att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf, dels ock på avslag å hela det föreliggande lagförslaget; och blev paragrafen av kammaren godkänd.

Återstående delar av lagförslaget, utskottets förslag till lag om kommunala pensionstillskott m. m.

Godkändes.

Utskottets hemställan under punkten B) förklarades besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkterna C—E.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 390, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående socialstyrelsens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 12.

Till avgörande företogos vart efter annat

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 43 § lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 4 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken; och

nr 75, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i gällande banklagstiftning;

första lagutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av 2 § lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av väckta motioner angående visst tillägg till lagen om införsel i avlöning, pension och livränta; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 44 § och 81 § 4 mom. lagen den 4 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ang. förslag till lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer m. m.

Vidare förekom till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer m. m.

Genom en den 13 maj 1937 dagtecknad proposition, nr 313, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga, bland annat, vid propositionen fogat förslag till lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 5 § andra stycket i förenämnda lagförslag hava följande lydelse:

»Med efterlevande avses i denna paragraf allenast make, barn, som äger rätt till arv efter den avlidne, och adoptivbarn jämte deras avkomlingar samt föräldrar och adoptivföräldrar. Finnes ej annan efterlevande än make, tillfaller hela det enligt första stycket utgående beloppet maken. Finnas jämte make andra efterlevande, tillfaller halva beloppet maken. Belopp, som utgår till andra efterlevande än make, fördelas dem emellan enligt de regler, som gälla för fördelning av arvfallen egendom.»

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer

1) av herrar *P. Sandström, Holstenson, Hage* och *Gardell*, vilka hemställt, att 5 § andra stycket i utskottets förslag måtte erhålla följande lydelse:

»Med efterlevande — — — halva beloppet maken; dock att, om jämte make allenast föräldrar eller adoptivföräldrar leva efter, tre fjärdedelar av beloppet skola tillfalla maken. Belopp, som — — — arvfallen egendom.», samt

2) av herr *Nordborg*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr **Hage:** Herr talman! I denna fråga föreligger en detaljreservation, som är avgiven av herrar Sandström, Holstenson, Gardell och undertecknad.

Ang. förslag till lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer m. m. (Forts.)

Denna reservation gäller femte paragrafens andra stycke i det föreliggande förslaget. Där talas om den engångsersättning som skall lämnas till efterlevande, om det har skett ett olycksfall till följd av krigsåtgärd under tjänstgöring på ett fartyg. Längre fram i denna paragraf heter det: »Finnas jämte make andra efterlevande, tillfaller halva beloppet maken.» Med avseende på den fördelningen, som skulle innebära att, om en sjöman råkar ut för en sådan här olycka, makan endast får hälften av ersättningen, har lagrådet yttrat, att makan enligt lagrådets mening i detta fall borde få alltihopa eller åtminstone en större del av ersättningen. På grundval av detta uttalande ha vi reservanter gått in för ett yrkande, vari det heter, att »om jämte make allenast föräldrar eller adoptivföräldrar leva efter, tre fjärdedelar av beloppet skola tillfalla maken».

Vi ha med detta uttalande velat åstadkomma att den efterlevande makan får en större del av ersättningen än föräldrar som leva efter; och jag tycker, att man har ett starkt skäl för en sådan ståndpunkt. Ty visserligen är det bra, om man kan tillgodose föräldrarna till en avliden sjöman, men i de flesta fall torde det nog vara så, att den efterlevande maken drabbas hårdast av dödsfallet, och därför bör hon, tycker jag, också ha det mesta av denna ersättning. Visserligen kan det hända, men det händer inte ofta, att en sjöman, som råkar ut för en sådan olycka, har lämnat ett visst bidrag till underhåll av föräldrarna. Men i många, många fall är detta icke fallet, och då blir den ersättning föräldrarna få, ett rent tillskott, som det, såvitt jag kan förstå, inte finns någon motivering för.

Vi ha i alla fall, då vi inte ville gå alltför mycket emot föräldrarna, gått med på, att de skola kunna få åtminstone en fjärdedel av sådan ersättning, under det att maken skulle få tre fjärdedelar. Jag tycker detta är synnerligen rimligt.

Jag skall med denna korta motivering be att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring i förslaget till lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer som föreslagits i den av herr P. Sandström m. fl. avgivna vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring i förslaget till lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, som föreslagits i den av herr P. Sandström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Härefter föredrogos vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av väckt motion om effektivare tillämpning av alkoholistlagen å vagabonderande alkoholister; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om ersättning till statens allmänna fastighetsfond; och

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 23 april 1937 dagtecknad proposition nr 300 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen anfört, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 15,000,000 kronor;

dels till Statliga och kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

dels ock medgiva, att kvarstående reservationer å de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet finge av Kungl. Maj:t under budgetåret 1937/1938 disponeras för ifrågavarande ändamål enligt de ändrade grunder, som av departementschefen angivits.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 69 av herrar *Rahmn* och *Holmström*,
nr 107 av herrar *Bergman* och *Johan Larsson*,
nr 108 av herr *Domö m. fl.*,
nr 185 av herrar *Tamm* och *Sandström*,
nr 334 av herr *John A. Gustavson m. fl.*,
nr 335 av herr *J. A. Theodor Nilsson m. fl.*,
nr 336 av herr *Stendahl*, och
nr 337 av herr *Hagström;* samt

inom andra kammaren:

nr 161 av herr *Arnemark m. fl.*,
nr 217 av herr *Bagge m. fl.*,
nr 286 av herr *Annér m. fl.*,

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)
nr 381 av herr *Lundqvist m. fl.*,
nr 589 av herr *Mårtensson m. fl.*,
nr 590 av herr *Osberg m. fl.*,
nr 591, av herrar *Henriksson* och *Nylander* och
nr 592 av herrar *Sandström* och *Lindmark*.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

1:o) av herr *Törnkvist*, som ansett, att ur utskottets motivering å sid. 4 i det tryckta utlåtandet följande uttalande bort utgå: »Det bör med andra ord tillses, att för reservarbeten gällande bestämmelser i nu berörda hänseenden i tillämpliga delar beaktas. Med hänsyn till skogs- och jordbrukets svårigheter att under vissa perioder erhålla tillräcklig arbetskraft böra vidare sådana anordningar eftersträvas, som göra det möjligt att under nämnda tidsperioder avbryta eller inskränka beredskapsarbeten.»; samt

2:o) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Hörstadius*, *Domö*, *Persson* i Falla och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett,

dels att utskottets motivering i viss del bort hava annan i reservationen angiven lydelse, dels ock, att utskottet i punkten 2:o) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till herrar Stendahls, Henrikssons och Nylanders förenämnda motioner (I: 336 och II: 591) avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande dispositionen av de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Bagge:** Herr talman! Det har förut i dag, enligt min mening med fog, gjorts anmärkning på att en proposition har framlagts så sent, att det knappast varit möjligt för riksdagen att i vederbörlig ordning behandla den. Detta kan otvivelaktigt sägas också om den nu föreliggande propositionen. Jag förstår mycket väl, att man förr om åren lagt fram arbetslöshetspropositionen skäligen sent, därför att man velat ha det färskaste materialet att bygga på. I år har emellertid situationen varit sådan, att jag har mycket svårt att förstå, att hänsyn till materialet skulle nödvändiggöra ett så ytterligt sent framläggande av propositionen. Vi ha ju ifrån början haft fullkomligt reda på hurudant arbetslöshetsläget var, några väsentliga förändringar har man inte kunnat antaga skulle inträffa, och jag måste beklaga, att riksdagens behandling av det ena ärendet efter det andra göres illusorisk på grund av det sätt, varpå propositionerna framläggas. Detta om detta.

Vad nu beträffar denna proposition, så har den väsentligen lagts på åtgärder rörande arbetslösheten i de särskilt utsatta områdena, de områden, där ännu s. k. permanent arbetslöshet kvarbliver oaktat konjunkturens förbättring. Det är en sak som är naturlig och som jag för min del hälsar med tillfredsställelse. Departementschefens uttalande om önskvärdheten av att planmässigt inrikta verksamheten på att försöka råda bot på detta slag av arbetslöshet, så långt man nu kan göra det, är någonting som vi inom högern ha all anledning att vara belåtna med. Det kanske inte heller kan vara otillbörligt, att jag framhåller, att jag för min del i riksdagens första kammare redan 1934 tillät mig fästa uppmärksamheten på detta förhållande och på detta speciella slag av

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

arbetslöshet. Jag tillät mig också framhålla, att det inte var möjligt att behandla detta slag av arbetslöshet i exempelvis Bohuslän och Blekinge — och numera även i Västernorrlands län och på flera andra platser — på samma sätt som den konjunkturella arbetslösheten, som har helt andra orsaker och därför bör behandlas med andra medel.

Emellertid har departementschefen år efter år alltjämt fortsatt med att behandla också detta slag av arbetslöshet på samma schablonmässiga sätt som den övriga arbetslösheten. Hans universalmedel har varit offentliga arbeten, och det är först på sistone han börjat tänka på några andra medel. Emellertid är det uppenbart att de offentliga arbetena inte kunna hjälpa emot detta slag av arbetslöshet. När man har en arbetslöshet, som beror på att vissa industrier överhuvud taget icke kunna repa sig igen eller som beror på andra anledningar, som äro av varaktig karaktär, är det uppenbart att man inte kan råda bot på den med offentliga arbeten vare sig av det ena eller andra slaget. Här behövs det helt andra medel, och problemet är givetvis av åtminstone på sitt sätt betydligt mer invecklad och besvärlig art än den arbetslöshet vi tidigare känt.

Jag tillät mig att vid 1935 års riksdag upprepa denna framställning, och när man alltjämt inte såg till någon planmässig och rationell behandling av detta slag av arbetslöshet från regeringen, motionerade högern om saken, både vid 1936 års och vid innevarande års riksdag. Därmed ha vi försökt att framlägga en hel del olika förslag, väl vetande att problemet är ytterligt svårt och att det är omöjligt för enskilda, som icke behärska förvaltningens resurser, att egentligen kunna komma med det planmässiga förslag, som behövs i fråga om denna form av arbetslöshet. Därför lade vi tyngdpunkten på en analys och en utredning av problemet, och framlade en del praktiska förslag av olika beskaffenhet och krävde även en verklig plan för vad man skulle kunna göra åt det här slaget av arbetslöshet.

Först nu ställes en sådan plan i utsikt i den föreliggande propositionen, som talar om att man skall göra en utredning om hur man på ett planmässigt sätt skall kunna gå tillväga, sedan man funnit att de spridda och olika lokala utredningarna inte ha lett till något resultat. De ha varit alltför ensidigt inriktade för att man ur dem skulle kunna få fram vad som verkligen behövdes. Något påtagligt konkret förslag finns inte heller i propositionen. Den är synnerligen fattig i det avseendet. Det finns i alla fall en hel del erfarenheter utomlands, som man kunde ha haft skäl att ta vara på. Jag kan erinra om — något som kammarens ledamöter säkerligen ha reda på — det svåra problem av alldeles likartad beskaffenhet, som uppkommit i England, och de olika möjligheter man där har prövat och trevat sig fram till under årens lopp. Jag skulle tro, att man där för närvarande väsentligen har stannat vid skattelindringar och yrkesutbildning, i viss mån i mycket större utsträckning än här har man försökt med förflyttningar av en stor del av arbetarbefolkningen, och slutligen har man på sistone även tillsatt s. k. »special commissioners» för de olika distrikten, d. v. s. personer som ha mycket vidsträckt fullmakt, då det gäller att först studera hela distriktets olika problem och svårigheter ur en gemensam synvinkel och att sedan tillämpa de resultat man kommit till.

I våra motioner förra året och detta år ha vi också särskilt tryckt på skattelindringen. Det är uppenbart att man inte kan tänka sig, att några nya industrier skola uppblomstra i kommuner, som lida under fullkomligt abnorma skatteförhållanden, och vi ha därför försökt komma fram med förslag om hur man skulle bära sig åt i detta fall. Jag förstår väl, att det är en svår sak, ty den hänger ju ihop med hela det stora skatteutjämningsproblemet, som för närvarande är under utredning. Vi ha också talat om möjligheten att

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)
försöka åstadkomma småindustrier för de arbetslösa själva och undrat, om man inte möjligen kunde tillsätta några vad vi kalla för näringskonsulenter, d. v. s. personer, som hjälpte folk och ginge dem till handa med att på ett praktiskt sätt ordna upp saker och ting för dem, när det gäller att skaffa sig försörjningskällor. Vi ha också tagit upp ett gammalt förslag, som jag väckt motion om — jag kommer inte ihåg om det var 1933 eller 1934 — nämligen om förtidspensionering av vissa äldre arbetare. Och slutligen ha vi även framlagt förslag i olika frågor, sammanhängande med en ökad rörlighet hos arbetskraften och framför allt yrkesutbildningen. Vi ha också framhållit, att det är givet, att man särskilt beträffande äldre arbetare och folk som blivit rotfasta i bygden inte kan flytta dem hur som helst utan måste försöka gå fram med lämpor.

Det mesta av detta har nu antytts även i den kungl. propositionen. Det enda som är utelämnat, såvitt jag nu kan erinra mig, är frågan om förtidspensioneringen, och det förmodar jag beror på att riksdagen en gång avslagit det förslaget, men det gjorde riksdagen på grunder, som jag alltjämt anser icke vara bärande, och jag tror ännu i dag att detta skulle vara ett av de många medel man lämpligen skulle kunna använda.

Det som jag framför allt vill kritisera är, att jag tycker att departementschefen varit alldeles för sent ute med dessa saker. Jag förstår inte, varför man inte skulle kunnat betydligt tidigare ha undersökt dessa möjligheter och försökt göra upp ordentliga och helgjutna planer för de olika åtgärder, som i detta avseende behöva vidtagas. Jag skall ta ett enda exempel, där för övrigt departementschefen har mitt fulla erkännande i och för sig för vad han gjort, nämligen i frågan om yrkesutbildningen. Om den saken hade kommit i gång på ett tidigare stadium, hade vi stått betydligt mycket bättre än vi göra för närvarande, när det tar så lång tid att få fram exempelvis yrkesutbildade mekaniska arbetare, under det att samtidigt den mekaniska verkstadsindustrien lider brist på dessa arbetare. Jag kan hänvisa till att det inte är någon eftervisdom, när jag säger detta, utan — som jag tidigare i mitt anförande haft anledning framhålla — detta är saker, som jag för min del redan för tre år sedan, således 1934, har uppmärksammat och försökt att få riksdagen och höga vederbörande att uppmärksamma. Beträffande det allmänna yrkesskoleanslaget har högern också velat bevilja större anslag än man inom andra partier velat vara med på.

Det är ju uppenbart också, att även om man skulle lyckas att i någon större utsträckning sanera de distrikt, varom nu är fråga, så är detta inte gjort vare sig på ett eller två år, utan det tar givetvis lång tid. Och jag förstår mycket väl och gillar att man under tiden måste ge folk underhåll och möjlighet till försörjning. Men det är uppenbart att de åtgärderna inte få svämma över alla gränser utan måste regleras så, att en överflyttning inte hindras genom de medel som användas. Jag tror därför att man har anledning vara försiktig med de offentliga arbetena, som medföra mycket stora olägenheter ur dessa synpunkter. Detta gäller för övrigt båda de olika slag av arbeten som kunna komma till användning. Vi ha inom högern aldrig haft den uppfattningen, att exempelvis reservarbetena skulle pågå i det oändliga. Jag tror att det har sina mycket stora risker och mycket stora olägenheter. Det samlas då där mer och mer folk av sämre kvalitet, och man får svårt att sköta arbetena på ett effektivt och lämpligt sätt. Men detta gäller säkerligen också i mycket stor utsträckning de s. k. beredskapsarbetena.

Det paradoxala i det nuvarande läget är ju, att när vi ha en situation på arbetsmarknaden, som är fullkomligt enastående — det lär vara rekord i avseende på de olika arbetsmarknadsstatistiska siff-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)
rorna i fråga om bristen på arbetskraft i olika avseenden och särskilt, som vi alla veta, i fråga om brist på arbetskraft inom jordbruket — skall man å andra sidan lämna väldiga belopp till offentliga arbeten under en högkonjunktur som denna, varunder dylika offentliga arbeten äro särskilt olämpliga både ur konjunktursynpunkt och alla möjliga andra synpunkter. Nu är det klart att dessa arbeten i någon mån kunna behövas ur de synpunkter jag tidigare framhållit, d. v. s. för att underhålla folk under övergångstiden, men jag har svårt att förstå att de skola behövas i den utsträckning som föreslagits i propositionen och som ett enhälligt utskott förordat. Såsom saken nu ligger till, vill jag icke motsätta mig detta, men jag får verkligen säga att jag måste ställa mig mycket tveksam, i synnerhet med hänsyn till den ytterst knapphändiga motivering som föreligger på denna punkt även i den kungl. propositionen.

Visa icke dessa väldiga belopp till offentliga arbeten och denna kolossala brist på arbetskraft, att det i alla fall är något galet med hela systemet? Jag förstår mycket väl att man inte ifrån de utsatta områdena kan överföra vem som helst till jordbruket, men naturligtvis kan det ske i en mycket stor utsträckning, och i varje fall böra ju som sagt åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande inte vara så beskaffade, att de direkt motverka en sund utveckling på detta område.

Om vi nu emellertid se på dessa beredskapsarbeten, så visar det sig att de i allra högsta grad ha en säsongartad karaktär. Jag har framför mig ett par indexserier för säsongväxlingarna under olika år, för beredskapsarbetena och för A.K.-arbetena. Det är mycket påfallande att beredskapsarbetena helt och hållet följa säsongväxlingarna. De visa mycket stora säsongvariationer. Under oktober månad är sysselsättningen vid beredskapsarbetena ungefär 3 $^1/_2$ gånger så stor som under februari månad exempelvis. Enligt indexen förekommer den mesta sysselsättningen vid beredskapsarbetena fr. o. m. juni t. o. m. november månad och den minsta under månaderna januari—maj. Detta är ju alldeles tvärtemot vad som borde vara fallet. Det är uppenbart att om arbete av denna karaktär väsentligen förlägges till den tid, när jordbruket har det största behovet av arbetskraft, och detta arbete för övrigt är ganska väl betalt, måste följden bli, att man inte får ut folk till jordbruket i den utsträckning som vore den riktiga.

Det är för övrigt inom parentes ett motsatt förhållande med A.K.-arbetena, som gå i motsatt riktning till säsongen i mycket stor utsträckning. Där äro flera arbetare sysselsatta under de sämre månaderna och relativt färre under de bättre månaderna.

Det är också i ett annat avseende som dessa beredskapsarbeten förefalla ha varit mindre väl planlagda och mindre lämpliga att tillgripa, och det gäller i fråga om deras geografiska fördelning. Om man därvidlag gör en liten översikt, så visar det sig att under hela den tid som de offentliga arbetena i den öppna marknaden existerat, har hjälpen genom dessa arbeten varit förhållandevis mindre i de utsatta områdena än i landet i övrigt. För varje år och varje län underskrider antalet hjälpta uti de utsatta länen medeltalet för antalet hjälpta i hela landet. Dessutom visar procenttalet ifrån 1933 fram till slutet av 1936 en ständigt sjunkande kurva i detta avseende. Snedvridningen av hjälpens geografiska placering kan nog hänföra sig ända tillbaka till den utredning, som ursprungligen låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition till 1933 års riksdag. De län som då presenterade långa önskelistor ha alltsedan dess fått mera hjälp, och, som det förefaller, skäligen oberoende av arbetslöshetssituationen. I detta fall visa A.K.-arbetena en annan bild. De ha ju

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)
större utbredning, och de ha gynnat de län, som haft det värre ställt, om också inte heller de i den utsträckning som man skulle ha önskat.

Ja, man finner beträffande fördelningen av arbetena på de andra mindre utsatta länen i förhållande till den där rådande arbetslösheten, att vissa län erhållit så mycket hjälp, att antalet där i offentliga arbeten sysselsatta arbetare överstiger medeltalet hjälpsökande arbetslösa. Detta har skett under budgetåret 1935/1936 och under juli—december 1936 i följande län: Sörmlands län, Gotlands län, Kristianstads län, Skaraborgs län, Västmanlands län, Jämtlands län och Västerbottens län. Jag nämner detta bara som ett exempel på att det förefaller, som om beredskapsarbetenas fördelning varit föga lämplig med hänsyn till vad vi här närmast ha att beakta, nämligen frågan om de särskilt utsatta områdena. Fördelningen förefaller vara i hög grad slumpvis tillkommen.

Nu har utskottet i sitt utlåtande uppsatt vissa villkor, som förefalla, som om de skulle kunna i någon mån minska dessa olägenheter, och detta har jag också velat stryka under. När man således har talat om nödvändigheten av att kunna avbryta eller inskränka beredskapsarbetena på lämpligt sätt, kan detta möjligen i någon mån klara upp säsongsvårigheterna. När man talar om att företräde bör givas åt arbeten, som i största möjliga utsträckning skapa direkta arbetstillfällen, så är detta likaså någonting som är ägnat att råda bot på dessa olägenheter; och framför allt gäller detta naturligtvis då man vill att reglerna för reservarbetena skola gälla också för beredskapsarbetena, i fråga om hänvisning och avstängning m. m. av arbetskraft. Allt detta visar emellertid nödvändigheten av en plan och att man får ett mer planmässigt handhavande av dessa arbeten. Detta är naturligtvis framför allt fallet, om vi än en gång skulle stå inför en massarbetslöshet. Den utredning departementschefen och även utskottet talar om kommer säkert att visa, att man vid en förnyad massarbetslöshet blir tvungen att ställa upp just de villkor som äro karakteristiska för de nuvarande reservarbetena. Jag har velat som min uppfattning med anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet bestämt säga ifrån, att den erfarenhet jag har kunnat få på detta område avgjort pekar i denna riktning, och därpå tyda ju även i någon mån de villkor som utskottet i år uppställt för beredskapsarbetena.

Jag skulle också vilja säga att systemet med parlamentariska kommittéer, som skola leta upp alla möjliga arbeten, har visat sig synnerligen ineffektivt. Jag har redan talat om 1933 års kommitté och dess resultat som grunden till en hel del av de besvärligheter vi sedermera haft. Jag tror det skulle vara nyttigt och riktigt, om man i stället lade den undersökning och utredning rörande de beredskapsåtgärder, som här bli nödvändiga med tanke på en eventuellt kommande massarbetslöshet, i händerna på sakkunniga tjänstemän och inte i händerna på en sådan där parlamentarisk kommitté, till vilken alla möjliga förslag om arbeten och önskelistor skickas in. Vi ha en sådan organisation i den nuvarande arbetslöshetskommissionen, som borde vara mycket lämplig just för att planera för framtiden i detta avseende. Om nu namnet A. K. på något sätt inte konvenerar, så kan man ju döpa om organisationen liksom i så mycket annat, då man bytt ut namn, som inte ansetts vara så trevliga.

Till sist skall jag bara be att få säga att av alla förslag i den kungl. propositionen förefaller mig det minst lyckade vara bibehållandet av anslaget för subvention av enskild företagsverksamhet. Det är ganska egendomligt att ju längre man kommer ifrån depressionen, med vilken ju detta anslag från början motiverades, desto mera vill man utvidga och uppmjuka villkoren för användningen av anslaget. Det är väl knappast något som varit föremål för så mycken enligt min uppfattning berättigad kritik som handhavandet av dessa sub-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

ventioner till den enskilda företagsverksamheten. Jag kan bara påminna om dechargedebatten 1935 och den rad av mycket påfallande exempel på missbruk, som framkommit i konstitutionsutskottets utlåtanden och därvid fogade reservationer rörande denna angelägenhet. Jag kan icke förstå, att det kan vara riktigt och lämpligt att ställa dylika klumpanslag till en departementschefs förfogande, varken när det gäller subventioner eller när det gäller beredskapsarbeten. Det riktiga är väl ändå, att riksdagen förbehåller sig sin anslagsbeviljande rätt och att man får in förslag till de olika ändamål i detta avseende, vilka kräva pengar. Så har skett i vissa fall, till exempel beträffande Kalix. Jag kan icke förstå, varför man inte kan göra det också, om det behövs pengar för något speciellt ändamål i de s. k. utsatta områdena. När det gäller mindre belopp, ha vi för vår del ansett, att det vore lämpligt att 500,000 kronor föres in under A. K:s budget för att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för den hjälp, som i varje särskilt fall kan behövas till de småindustrier, varom jag tidigare talat. I övrigt är det svårt att förstå, varför man inte kan få fram klara och rimliga förslag till vad vederbörande vill göra, så att statsutskottet och riksdagen få tillfälle pröva dem i vederbörlig ordning. Det här är en form av ministerstyrelse, som jag tycker är mycket litet tilltalande och som förefaller mig stå i bestämd strid, i betänklig strid med våra traditioner.

Herr talman! Jag har intet yrkande i fråga om första punkten. I fråga om den andra punkten yrkar jag bifall till högerreservationen.

Herr **Arnemark:** Herr talman! Jag skall be att med några ord få beröra ett ämne, som ligger mig mycket nära om hjärtat, och det är frågan om de arbetslösa äldre tjänstemännens speciella svårigheter i fråga om att vinna återanställning.

Jag kommer icke att gå in på frågan i hela dess vidd, utan jag skall främst uppehålla mig vid de motioner, som vi ledamöter av olika partier tillåtit oss väcka redan vid riksdagens början, nämligen motionerna nr 161 i denna kammare och nr 69 i första kammaren. I dessa motioner taga vi sikte på någonting, som vi tro är en väsentlig orsak till att arbetslöshet fortfarande råder hos de privatanställda äldre tjänstemännen.

Den arbetslöshetskategori, som det här rör sig om, räknas ju icke i tiotusental utan med relativt blygsamma matematiska mått. Men icke förty anse vi, att den bör hållas i minnet. Dessa äldre arbetslösa tjänstemän äro mestadels familjeförsörjare, varför det självfallet blir så, att ett betydligt antal personer drabbas av den nöd, vari en familjeförsörjare försättes vid iråkad arbetslöshet. Dessa personer ha — i allmänhet åtminstone — icke den inställningen, att de i onödan anlita samhällets hjälp. De tiga i det längsta och lida i tysthet. Vad de främst önska och behöva är hjälp till att återkomma till nyttigt, produktivt arbete. Trots den rådande högkonjunkturen förhåller det sig faktiskt så, att arbetslösheten just för denna grupp, särskilt för dem, som kommit upp i 45—50-årsåldern och däröver, hotar att bliva permanent; och alldeles särskilt synes så bliva fallet för dem, som varit i kameral eller teknisk tjänstemannaställning i handel, industri och liknande näringsgrenar. I de flesta fall ha dessa mistat sina platser genom rationalisering, sammanslagning av företag, företagens likvidation och särskilt genom de personalindragningar, som företagits under sista krisperioden. De besitta oftast stor teoretisk kompetens och ha mångårig och grundlig praktisk erfarenhet i sina fack, men finna sig ofta i alla fall utestängda från arbetsmarknaden just på grund av sin levnadsålder, även när det gäller arbetsuppgifter, som i förhållande till deras utbildning och praktik äro av relativt enkel beskaffenhet.

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

Svårigheterna för dessa människor att erhålla nya platser bottna till en början i en naturlig benägenhet hos arbetsgivarna — jag understryker *naturlig benägenhet* — att giva företräde åt yngre och på grund därav billigare arbetskraft.

Jag kommer nu in på den speciella sak som vi tala om i våra motioner, nämligen kostnaderna för de anställdas pensionering. Det visar sig att just det momentet spelar en betydande roll, när dessa personer söka anställning. De större och välordnade företagen söka ju numera, dess bättre får man säga, ordna sin personals ålderdomsförsörjning genom pensionsförsäkring eller genom tillskapandet av särskilda pensionsfonder. Men man kan inte blunda för att detta i och för sig synnerligen värdefulla sociala framsteg tyvärr just för denna kategori arbetssökande, dessa medelålders och äldre tjänstemän, kommit att bli ett hinder, när det gäller att erhålla ny plats. Man har funnit, att det i många fall är beroende på att arbetsgivarens pensionspremier för dylika tjänstemän ställa sig mycket högre än för yngre tjänstemän. Det skulle föra för långt att med siffror belysa, huru pensionskostnaderna stiga med högre levnadsålder. I det hänseendet åtnöjer jag mig med att hänvisa intresserade att taga del av den bilaga, som åtföljer motionen nr 69 i första kammaren. Tager man del av den, står det ganska klart vilken väsentligt handikap en äldre sökande har i tävlan med en yngre konkurrent. Man kan ju tycka, att äldre platssökande kunna erbjuda sig att avstå från pension. Så sker i de flesta fall på grund av den bekymmersamma situation, i vilken de befinna sig. I något fall kan det inverka på vederbörande arbetsgivare. Men erfarenheten visar också, att företag med ordnad tjänstepensionering ytterst ogärna vilja acceptera sådana erbjudanden att avstå från ålderdomsförsörjning. Det är förklarligt nog, ty man har på känn, att när avskedets dag kommer, anser man sig i alla fall ha vissa förpliktelser mot de anställda.

Som jag redan i korthet sökt visa, har man, så vitt vi motionärer kunnat finna, häri att söka en väsentlig orsak till att arbetslösheten bland de äldre tjänstemännen så envist står kvar trots de goda konjunkturerna. För min personliga del har jag av omständigheternas makt kommit att stå i nära kontakt med den organisation, föreningen arbetslösa tjänstemän, som bildats förra året för att söka tillvarataga dessa arbetslösas intressen. I den föreningen har jag fått rikt tillfälle att taga del av medlemmarnas bekymmer och erfarenheter vid deras oftast fåfänga jakt efter ny anställning. Vad jag där erfarit har bestyrkt, att vi i berörda förhållande ha en av kärnpunkterna, varför det ställer sig så svårt för dessa arbetslösa äldre tjänstemän att få nytt engagemang. Vi ha i våra motioner stannat för att det borde allvarligt prövas, om icke det allmänna genom bidrag i någon form skulle kunna undanröja de speciella hindren för likvideringen av arbetslösheten inom just denna medborgargrupp. Vår hemställan gick ut därpå, att utskottet skulle uttala sig för en utredning i syfte att bereda företag, som varaktigt nyanställer arbetslös äldre tjänsteman, statsbidrag i någon form till täckandet av de merkostnader för ordnandet av dennes pensionering, som kunna uppkomma genom den anställdes högre ålder.

Statsutskottet har i det utlåtande, som vi nu behandla, redovisat våra motioner tillsammans med en knippe andra motioner, vari bland annat just arbetslösheten bland den kategori som jag talar om beröres. Om man ser till kvantiteten är ju resultatet av vårt yrkande ganska magert i utskottets utlåtande. Utskottet anför på sid. 4 i det föreliggande utlåtandet: »De åtgärder, som hittills vidtagits för att bispringa arbetslösa tjänstemän, synas utskottet alltjämt böra fullföljas, samt de förslag beaktas, som i avseende härå framförts i motionerna I: 69 och II: 161» o. s. v. Jag är tacksam för detta uttalande. Det är ju enligt min mening positivt, och jag fattar det så, att utskottet vill att

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)
även de upppslag, som vi motionärer tillåtit oss framföra, skola prövas i den utredning, som statsrådet och chefen för socialdepartementet utlovat i propositionen, och som skulle gå ut på att utfinna medel för att likvidera den kvarstående arbetslösheten, och då bland annat den restarbetslöshet, som man har i de större städerna. Den utredningstanken har nu statsutskottet skänkt sin välsignelse. Under sådana förhållanden, skall jag, herr talman, icke yrka bifall till vår motionsvis framförda hemställan, utan jag vill sluta med en vördsam vädjan till socialministern att låta även detta motionsuppslag komma under prövning i sammanhang med utredningen.

Jag är på det klara med att ett realiserande av vår tanke stöter på ganska stora svårigheter, men icke förty är jag, på grund av de skäl jag anfört, av den uppfattningen, att det är ett uppslag, som bör allvarligt prövas, om det ändå icke kan realiseras i någon form. Jag hyser också för min del förhoppning om, att statsrådet — jag beklagar, att jag icke är i tillfälle att här tala till honom direkt — skall ha de arbetslösa tjänstemännens problem i åtanke och söka utfinna effektiva medel för att komma till rätta med just denna elakartade sort av restarbetslöshet. Jag grundar den förhoppningen därpå, att han redan i ett par fall lagt i dagen tillmötesgående inför önskemål från den organisation, som företräder de arbetslösa tjänstemännen, och är det mig angeläget att till protokollet uttala mitt tack till statsrådet härför.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande på denna punkt än bifall till utskottets hemställan.

Herr **Wallentheim:** Herr talman! Då jag begärt ordet i denna debatt, är det för att till en del av utskottets utlåtande få knyta några korta erinringar, nämligen till den delen, som berör arbetslösheten bland ungdomen.

Jag inregistrerar med glädje det mycket starkt förbättrade arbetslöshetsläget och fäster uppmärksamheten på att ungdomsarbetslösheten, så långt siffrorna visa, ha gått tillbaka proportionsvis starkare än den övriga arbetslösheten. Jag skall icke trötta med några siffror på denna punkt. Jag vill nöja mig med att konstatera, att medan vi mot slutet av år 1933 hade i det allra närmaste 34 procent av de arbetslösa i åldern under 25 år, är motsvarande siffra för den 31 juli i fjol icke fullt 20 procent.

Då jag begärt ordet, är det icke för att försöka förmörka den ljusa bilden eller för att framställa läget sämre än vad det i själva verket är, men det finnes ju människor i detta land, som anse att arbetsmarknadsläget är så ljust, att man betraktar ungdomsarbetslösheten såsom övervunnen och följaktligen såsom ett problem, som man icke längre behöver befatta sig med. Det är dylika alltför optimistiska uppfattningar, som jag ville opponera mot och varna för. De siffror, som komma fram i A. K.-rapporterna om antalet hjälpsökande arbetslösa, teckna icke det verkliga arbetslöshetsläget. Genomsnittligt äro siffrorna alltför låga. Så är förhållandet, när det gäller arbetslösheten i allmänhet, men alldeles särskilt när det gäller ungdomsarbetslösheten. Ju bättre konjunkturerna bli, desto mera missvisande bli A. K:s siffror, när det gäller ungdomsarbetslösheten. Jag skall icke trötta kammaren med att närmare söka utveckla anledningen därtill. Jag nöjer mig med att konstatera fakta.

Det finnes emellertid material, som tala ett betydligt allvarligare språk i detta fall än A. K:s siffror. Ett sådant material finna vi exempelvis i antalet ansökningar till de verkstadsskolor, som upprättats här och var i landet och som huvudsakligen äro avsedda för arbetslösa. Jag vill erinra om att i Gävleborgs län hade man i sina förhandskalkyler räknat med, att man i stort sett kunde påräkna 225 stycken arbetslösa som rekryteringsmaterial till den där upprättade verkstadsskolan. Det kom in mellan 500 och 600 anmälningar. I

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

Stockholms län, där man uppe i trakten av Gimo har en liknande skola, är läget i stort sett likartat. Även ett annat material ber jag att få fästa uppmärksamheten på. Inom landets största politiska ungdomsorganisation, det socialdemokratiska ungdomsförbundet, som räknar i runt tal 105,000 medlemmar, hade man i slutet av mars i år en beräknad arbetslöshet av mellan 10,000 och 12,000 personer, av vilka man kan antaga att 8,000 à 9,000 befinna sig i åldern under 25 år. Det är dessa siffror, som jag menar tala sitt tydliga språk och som nödvändiggöra, att man alltjämt riktar uppmärksamheten på ungdomsarbetslösheten såsom ett stort och allvarligt problem. Jag hoppas innerligt, att vi under denna högkonjunktur inte skola göra oss skyldiga till samma felsyn, som vi gjorde oss skyldiga till i slutet av 1920-talet, när vi icke märkte denna arbetslöshet, utan först fingo blicken öppen därför, när läget blivit ytterligt allvarligt. Jag hoppas alltså, att man på detta område gör sitt bästa från statens, landstingens och från primärkommunernas sida, att det blir ett samarbete de olika myndigheterna emellan och att man handlar snabbt.

Jag är tacksam för att regeringen tagit upp detta problem och tagit initiativ på sätt som skett. Men jag vill rikta till regeringen en vädjan att med all möjlig skyndsamhet sätta i gång och fullfölja erforderliga undersökningar och utredningar på detta område.

Medan jag har ordet, skulle jag vilja passa på och säga ytterligare en sak i detta ämne. Det har vid flera tillfällen talats om, att vi måste förbereda oss på att möta en ny ekonomisk kris, om en sådan skulle komma. De undersökningar, som därvidlag torde ifrågakomma, böra, förefaller det mig också, taga sikte på hur vi skola möta en eventuellt stegrad ungdomsarbetslöshet och böra bland annat beröra frågan om lämpliga arbetsobjekt för ungdomar. 1934 års sakkunniga rörande ungdomsarbetslösheten hade den frågan uppe, och de gjorde, efter direktiv av departementschefen, en snabbinventering, som emellertid på grund av den korta tiden måste bli mycket ofullständig. Den visade emellertid, att det fanns arbetsobjekt i mycket stor omfattning, men att dessa arbetsobjekt voro så litet utredda och så oklara, att de endast i mycket ringa omfattning kunde läggas till grund för omedelbara beräkningar och åtgärder. Nu menar jag, att det vore önskligt, att det gjordes en ny, grundlig inventering, så att om en ny kris skulle komma, man inte går i månader och år och väntar på att det skall göras förberedande undersökningar. Till denna inventering borde enligt min mening även knytas en utredning av fråga om förläggningsmöjligheter för de unga, som inte kunna få vara kvar i hemorten. Det visade sig 1934, att svårigheten att verkligen komma i gång och göra något på detta område i mycket hög grad sammanhängde med att man inte hade någon närmare klarhet i hur det låg till i fråga om förläggningsmöjligheterna. Det skulle inte heller skada, om man till en förberedande undersökning toge upp frågan om ledare för dessa eventuella ungdomsarbeten och ungdomsförläggningar och sökte kontakt med hela den rad av ungdomsorganisationer, som vi ha i detta land, kontakt med människor, som äro vana att handskas och umgås med ungdom.

Herr talman! Jag har velat göra dessa reflexioner kring ett problem, som enligt mitt förmenande ännu alltjämt tillhör de viktigaste, som vi ha att syssla med.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde fru *Alvén*, herr *Sundström* i Vikmanshyttan, fru *Johansson* samt herrar *Landgren*, *Andersson* i Tungelsta och *Gustafsson* i Bogla.

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

Herr **Osberg:** Herr talman! Förlidet år väcktes här i båda kamrarna motioner undertecknade av de flesta av representanterna för Bohuslän om ett fortsatt utbyggande av inomskärsfarleden Strömstad—Göteborg delen Sannäsfjorden—Isvikskilen. Innan statsutskottet gick till behandling av frågan, voro avdelningens ledamöter vänliga nog att resa ned till Bohuslän och studera förhållandena på ort och ställe samt taga del av denna framställning jämte flera andra, som voro gjorda i samband därmed. När ärendet slutbehandlats i statsutskottet och överlämnats till riksdagen, gjorde statsutskottet följande uttalande — jag skall tillåta mig att här läsa upp det: »I motionerna I: 128 och II: 200 har begärts anslag med 500,000 kronor för utförande såsom beredskapsarbete av en inomskärsfarled Sannäsfjorden—Isvikskilen för en beräknad totalkostnad av 3,180,000 kronor. Ifrågavarande företag innanför den för västliga stormar starkt utsatta Tjurpannefjorden utgör jämte den redan utförda Sotenkanalen ett av arbetena i en sedan gammalt föreliggande plan på en inomskärsfarled Strömstad—Göteborg. Enligt vad som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vitsordats utgör företaget — som omfattar stora skärningsarbeten — ett synnerligen lämpligt arbetsobjekt för de i denna trakt talrikt befintliga arbetslösa. Att på enskild motion anslag till företaget skulle anvisas kan utskottet dock ej tillstyrka. Å Kungl. Maj:t torde böra ankomma att, efter vederbörande myndigheters hörande, pröva lämpligheten av företagets igångsättning såsom ett led i övriga åtgärder för bekämpande av den i orten rådande arbetslösheten.» Efter ett så välvilligt yttrande av statsutskottet och sedan riksdagen enhälligt antagit utskottets förslag, hade vi representanter för Bohuslän ifrån båda kamrarna livligt hoppats på att regeringen med denna fullmakt skulle igångsätta ifrågavarande arbete. Men tiden har gått, och det har inte blivit någonting gjort. Anledningen vet jag inte. Det förefaller oss, som om det hade varit det lämpligaste man kunde tänka sig för Bohusläns vidkommande att ha fått detta arbete igångsatt.

Det har inte saknats påstötningar från denna trakt under den tid som gått. Stora allmänna möten ha sammankallats för dryftande av arbetslöshetsspörsmålet i Bohuslän, där även socialministern varit närvarande, och en deputation har varit i Stockholm och personligen uppvaktat regeringen samt framhållit nyttan och nödvändigheten av att arbetet igångsattes. Men tiden har som sagt gått utan att något åtgjorts. Då tog jag mig friheten att framställa en interpellation till socialministern, däri jag frågade, huruvida regeringen hade för avsikt att innevarande budgetår taga itu med arbetet. Jag har ännu inte fått något svar av socialministern. Anledningen är mig inte bekant — interpellationen framställdes i god tid. Jag tänkte då, att socialministern möjligen skulle vid denna anslagsfrågas behandling begagna tillfället att svara på min fråga. Men svaret har uteblivit.

När det inte blev något svar, ha vi representanter för Bohuslän dryftat spörsmålet, och vi kommo överens om, när Kungl. Maj:t framlade propositionen till årets riksdag om anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten, att även i år göra en framställning om samma sak. Nu har statsutskottet endast pekat på vad som uttalades i fjol. Utskottet har inte intagit någon ändrad ståndpunkt utan bara hänvisat till fjolårets beslut. Utskottet har varit mera kortfattat i år, och man kan ju förstå, att utskottet egentligen inte behöver upprepa sina synpunkter. Det heter i år: »Vid fjolårets riksdag behandlades jämväl spörsmålet om utförande av en inomskärsfarled Sannäsfjorden—Isvikskilen för en beräknad totalkostnad av 3,180,000 kronor. Riksdagen ansåg därvid, att å Kungl. Maj:t borde ankomma att, efter vederbörande myndigheters hörande, pröva lämpligheten av företagets igångsättande såsom ett led bland övriga åtgärder för bekämpande av den i orten rådande arbets-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

lösheten. Med anledning av motionerna I: 335 och II: 590 har utskottet endast velat framhålla, att vad sålunda uttalats alltjämt bör äga giltighet.» Detta är ju egentligen ett fullt tillfredsställande yttrande.

Det ligger alltså i framtiden — liksom det gjort under det gångna året — i regeringens hand att se till vad som är att göra. Det kan ju tyckas, att vi i Bohuslän fått mycket arbete utfört och att det gått åt mycket pengar. Men när det nu är på det sättet, att vi endast ha, kan man säga, två orter i landet, där det fortfarande är rätt bekymmersamt i avseende å arbetslöshet, medan det övriga landet drager nytta av högkonjunkturen, tycker man verkligen, att regeringen borde koncentrera sig på att få fram det arbete, som här är i fråga. Det har visat sig, när det gäller den del av farleden, som redan är utbyggd, nämligen Sotenkanalen att ingen kunnat förvänta att den skulle bli till så stor nytta för orten, som den verkligen blivit. Vid den tidpunkt, då statsutskottet även reste ned och tog del av spörsmålet, var nuvarande förste vice talmannen herr Jeppsson kommunikationsminister. Han hade lagt fram förslaget och fick egentligen mer än han begärde. Han hade tänkt sig, att kanalen skulle byggas ut till 3.6 meters djup, men utskottet ansåg, att det skulle bli 4.5 meters djup. Jag kan nämna, att under förra året passerade inte mindre än 10,000 båtar genom Sotenkanalen, som är första delen av denna inomskärsfarled, vilken vi nu resonera om. Den högt liggande svängbron där fick öppnas inemot 4,000 gånger för att släppa igenom de fartyg, som äro av den storleksordning, att de inte kunna passera under bron. Jag tycker — och jag förstår inte, varför inte regeringen tagit upp detta spörsmål — att när man nu börjat på med detta företag, som varit så önskvärt i många år, man också skall fortsätta och få en utbyggnad till stånd. Visserligen finns det en massa projekt, både större och mindre, som kunna vara lovvärda, men jag menar, att vad det här är fråga om är något för framtiden bestående. Och man har ju nere i Bohuslän vädjat till myndigheterna om hjälp till goda kommunikationer, så att vi skola kunna påräkna större turisttrafik där under sommarmånaderna. Det har skett en alldeles ovanligt stor ökning i räjongen omkring Sotenkanalen, och man hoppas på att om man får denna inomskärsfarled utbyggd, det skall bli ett oerhört uppsving. Nu är det på det sättet, att under höstmånaderna med dess starka höststormar där nere båtarna få ligga i Havstenssund om de äro på sydgående, och i Grebbestad, om de äro på nordgående, och vänta på lägenhet att komma över. Det skulle inte vara riktigt, om man tänkte sig att vi hade en järnväg, som vore beroende av väderleksförhållandena, att man stoppade tågen några dagar här och några dagar där för att avvakta bättre väder. Jämförelsen kan halta kanske, men i stort sett är den riktig. De stora lastångarna gå ju utanför, där de ha rum sjö, men de mindre farkosterna kunna inte reda sig utan skydd av kobbarna utanför och med tillhjälp av de kanaler, som äro projekterade här.

Det ifrågavarande arbetet skulle bli synnerligen lämpligt såsom ett slags regulator. Vi hade förliden vinter under tre månaders tid ett tjockt snötäcke på marken, och alla vägbyggen, som voro under arbete, måste nedläggas. Det var ingen annan råd för kommunerna än att genom ren fattigvård hjälpa till att skaffa mat och kläder till arbetarnas barn och hustrur för att de skulle kunna taga sig fram över vintern. Nu har överdirektören i Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sagt, att om han får detta arbete, skulle det vara alldeles utmärkt såsom regulator. På grund av att det mest är manuellt arbete, kan antalet arbetare höjas eller sänkas alltefter behov. Man kan förstå, vad det skulle innebära, om dessa som gå lediga under ett par tre månader om vintern kunde få sysselsättning där.

Det är vidare en annan omständighet, som gör, att igångsättande av arbetet

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)
är av behovet påkallat. Stenindustrien har nämligen numera koncentrerats till norra Bohuslän i Vette härad och söderut till Stångenäs och Sotenäs härader. Den del av kanalen, som skulle byggas om, ifall det nu blir av, ligger i Tanums härad. Där har stenindustrien rent av upphört. Det är en massa människor, som där skaffat sig egnahem. De ha skuld på dessa och ha inte kunnat under de sista åren nöjaktigt omsätta och förränta lånen. Vi ha i riksdagen anslagit medel för att de skulle kunna få lån och fullgöra sina skyldigheter, och vad vore då naturligare än att dessa människor kunde få utföra arbetet i fråga, vilket ju är ett gagneligt sådant, och på det sättet få litet mera stabiliserade förhållanden. Det skulle som sagt tjäna som regulator en fem à sex år framåt. Under den tiden hoppas man väl att läget skall ha blivit något utjämnat.

Nu ha vi ingenting annat att göra än att leva på hoppet igen. Man får väl antaga, att när riksdagen två år i rad gett regeringen oinskränkt fullmakt att fullfölja arbetet och när det gjorts så många framställningar från regeringens egna partivänner gång efter annan, det måste vara särskilda omständigheter, som utgöra anledningen till att regeringen inte tager upp spörsmålet. Man tycker, att när en samfälld riksdag under den situation, som föreligger, gett sitt bifall, bör man verkligen taga itu med saken. Det gläder mig att se, att herr kommunikationsministern kommit in i kammaren nu. Denna fråga hör ju visserligen till socialministerns område, men jag är säker om att med det intresse kommunikationsministern har för kommunikationernas utveckling han skall göra vad på honom ankommer i detta fall.

Den föregående talaren påpekade, att det skulle sättas igång en organisation, som man skulle ha till hands, ifall det skulle bli arbetslöshet bland ungdomen. Här är nu en åtgärd i samma riktning. Detta arbete kan ju, sedan det väl börjat, tagas i saktare eller hastigare tempo allefter behovet, och det kan, såsom jag flera gånger förut sagt, tjäna såsom en regulator. Det är ju också ett företag, som varit önskat där nere i ett sextiotal år. När nu första delen av arbetet, såsom jag påvisat, haft sådana goda följder på alla möjliga områden är det alla skäl i att fullfölja detsamma.

Jag sade en gång för många år sedan här, när det var fråga om anslag till arbetslöshetens bekämpande och det från högerhåll var mycket stark opposition mot att det äskades så högt belopp, att jag inte hade något emot beloppets storlek. Det har jag inte heller nu, och jag är också med på att det överskott, som finns vid budgetårets slut, gärna må överföras och lämnas i regeringens händer. Men jag sade samtidigt, att det viktigaste inte var hur mycket pengar, som skulle ges ut, utan hur och till vilka ändamål pengarna användas. Så är det här också. Ingen i denna kammare och — det vågar jag påstå — ingen i regeringen kan göra gällande, att detta är ett onyttigt arbete. Den saken har undersökts flera gånger i statsutskottet. Jag menar då, att vi måste ha goda skäl att hoppas på att regeringen under kommande budgetår inte låter frågan vila längre utan tager upp den till behandling.

I övrigt, herr talman, har jag ingenting att erinra mot det föreliggande förslaget, till vilket våra motioner blivit anknutna, utan jag yrkar bifall till detsamma med den livliga förhoppningen, att herrarna i regeringen inte låta den av mig nu berörda frågan vila utan taga upp den och sätta i gång med arbetet. Ni skola få hela Bohusläns befolknings välsignelse, om ni göra detta, och ni skola säkerligen inte behöva påräkna något klander från det övriga landets invånare.

Herr **Eriksson** i Sandby: Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 300, vilken ju också ligger till grund för detta utskottsbetänkande, har de-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)
partementschefen statsrådet Möller erinrat om, hurusom den kvarvarande arbetslösheten erbjuder två särskilda problem, vilka enligt hans uppfattning böra ägnas stor uppmärksamhet. Det ena, säger han, utgöres av arbetslösheten i storstäderna, det andra av arbetslösheten i en del svårt hemsökta trakter av vissa län.

Nu är det på det sättet, att jag för mitt vidkommande kanske inte representerar ett län, som i sin helhet kan betecknas som en särskilt hemsökt trakt, men däremot torde den bygd, som jag representerar, nämligen norra delen av Stockholms län, det s. k. Roslagen, utan tvivel kunna betecknas såsom särskilt hemsökt av arbetslöshet. Socialministern har uttalat — och utskottet har understrukit det — att i den mån inte en utflyttning av ledigbliven arbetskraft från de ifrågavarande landsändarna kan komma till stånd, syntes enligt hans mening ingen annan framkomlig väg förefinnas för sysselsättningsproblemets lösning än att inrikta sig på understödjande av ny företagsamhet, som ökar arbetstillgången på dylika platser.

Jag har alldeles särskilt velat understryka dessa synpunkter, därför att, så vitt jag förstår, det enda som kan rädda den bygd jag representerar är just understödjandet av enskild företagsamhet, som kan bereda permanenta arbetstillfällen.

Det är naturligt, att det föreligger stora svårigheter för denna del av norra Uppland. En hel rad nedlagda bruk däruppe vittna om att den enskilda företagsamheten inte förmått uppehålla produktionen. Jag behöver bara nämna Leufsta, Tobo, Karlholm, Forsmark, Skebo, Edsbro — det är en lång rad av nedlagda bruk, som ge ganska tydliga exempel. Ändock måste jag säga, att denna bygd har synnerligen goda förutsättningar i olika avseenden. Det finns en hel mängd av olika nyttighetsvaror. Det finns malm, det finns ännu, trots den stora stormfällningen för några år sedan, en hel del skog kvar, och det finns stora förutsättningar, om man ser på utlastningsmöjligheterna. Det finns nämligen en del goda hamnar, och framför allt finns det en synnerligen god och gedigen arbetarstam, som har prövats i ett ansvarsfullt värv under flera hundra år tillbaka.

Nu senast har kronan satts på verket genom den försäljning av Gimo-Österby bruk, vilken skedde till Korsnäsbolaget under sistförflutna höst, något som medfört, att detta bolag nedlagt driften av Gimo bruk, varigenom cirka 400 arbetare gjorts arbetslösa. Det har redan tidigare under en lång följd av år rått, särskilt i Hargs kommun, en synnerligen svårartad arbetslöshet, och det är helt naturligt, att den driftsinskränkning, som genom Gimo bruks inställelse ägde rum, gjort läget ännu mera bekymmersamt. Jag vet, att man här kan göra den anmärkningen, att under rådande högkonjunktur det bör vara möjligt att verkställa en överflyttning av arbetskraften. Men kammarens ärade ledamöter torde förstå, att detta ändå endast till en viss del är möjligt. Man kan peka på, hurusom under en lång följd av år det skett en minskning av befolkningen däruppe i dessa bygder, en fortgående avfolkning. Man kan också fråga sig, huruvida en dylik utveckling överhuvudtaget kan vara önskvärd, en avfolkning av en hel bygd med de goda möjligheter i olika avseenden, som jag tidigare påvisat.

Det finns emellertid också andra skäl, som tala för, att denna överflyttning inte alltid är möjlig att realisera. Om jag tar som exempel Hargs kommun, så finner jag, att genom driftsinskränkningen i Gimo cirka 130 stycken arbetare blivit arbetslösa. Av dessa 130 äro inte mindre än 68 över 50 år gamla, och ytterligare 17 stycken äro i omedelbar närhet av 50-årsåldern. Lägger jag därtill, att av dessa arbetare inte mindre än 56 stycken äro fastighetsägare, torde var och en få lov att medge, att problemet ingalunda är så enkelt, när det

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)
gäller överflyttning av arbetskraft. När arbetarna uppnått denna ålder, är det dessutom så, att de inte längre äro lämpliga som utsugningsobjekt, och man har följaktligen inte heller längre möjlighet att få dessa människor placerade. Det är naturligtvis också långt ifrån självklart, att det finns en öppen marknad, som efterfrågar denna arbetskraft, och man torde väl ändå inte kunna driva ut dessa människor i en arbetsmarknad, som överhuvud taget inte finns.

Vidare måste man också ta hänsyn till den periodiska arbetslöshet, som under en lång följd av år har rått i denna bygd, och som gjort att arbetarna där uppe redan tidigare praktiskt taget blivit fullkomligt utarmade. Jag kan ju nämna, hurusom av dessa arbetare vid Hargs bruk under år 1935 ingen kommit upp till en högre årsinkomst än 685 kronor. Årsinkomsterna för dessa arbetare variera mellan 392 och 685 kronor, och ändå är flertalet av dessa inkomsttagare familjeförsörjare. Under år 1936, som av olika omständigheter har varit relativt gynnsamt, är det endast 5 stycken i denna bygd, som kommit upp till en årsinkomst av 1,000 kronor. När man vidare också vet, att de 56 lägenhetsägarna ha en genomsnittlig skuldbörda av 5,000 kronor på sina egnahem, då förstår man, att det verkligen är befogat att i detta sammanhang tala om ett nödläge.

Ganska betecknande för förhållandena är också, att medan skatteunderlaget visar en ständig och oavbruten stegring inom vårt land i dess helhet, sker i denna bygd en ständigt fortgående minskning av skatteunderlaget. I exempelvis Hargs kommun, som jag tidigare pekat på, har skatteunderlaget sedan 1930 sjunkit med nära 40 %. Jag kan också ta ett annat exempel, nämligen från Forsmarks socken. Vid Johannisfors' sulfatfabrik i denna socken sysselsattes 1932 cirka 130 stycken arbetare. Av dessa voro 57 familjeförsörjare, 46 hade passerat 40-årsåldern och av samtliga voro 10 egnahemsägare. Driften nedlades och arbetarna blevo arbetslösa. Under de år, som förflutit sedan detta skedde, har det inte varit möjligt för flera än 15 att få arbetsanställning på annat håll och att således utflytta. Alla övriga gå kvar i trakten och ha inte annat än enstaka tillfälliga arbeten. Deras årsinkomst är så låg, att man här skulle bestrida möjligheten att leva därpå, om jag skulle anföra ett exempel. Ett tillfälligt skogsarbete eller ett A. K.-arbete under ett par månader av året ger sannerligen inte ens vad man kanske skulle betrakta som existensminimum. Men skatteunderlaget har också under dessa år sjunkit med ända upp till inemot 50 %, och var och en, främst kanske den som är kommunalman, har möjligheter att förstå, vad detta betyder i en liten landskommun. Det tråkiga är, att förhållandena äro fullkomligt likartade i en rad av kommuner där uppe. Om jag tar min egen kommun, så kan jag peka på, hurusom av 100 familjeförsörjande arbetare det är 60 stycken, vilka inte på ett helt år uppnått en inkomst av 1,000 kronor, och av dessa 60 familjeförsörjare är det 20, som inte ha kommit upp till en årsinkomst av 600 kronor.

Jag behöver förmodligen inte här anföra fler exempel för att kammarens ledamöter skola vara på det klara med, att läget för denna bygd är synnerligen svårartat. Nu vet jag visserligen, att man kan komma med den anmärkningen, att det inte framgår av anmälningssiffrorna hos arbetslöshetskommissionen, att läget är så bekymmersamt, som jag här gjort gällande. Men det är att märka, att dessa anmälningssiffror inte avspegla de verkliga förhållandena. Det finns helt naturligt en hel mängd orsaker till, att anmälningssiffrorna inte äro tillförlitliga. Man har givetvis full rätt att hävda anmälningspliktens fullgörande såsom någonting helt naturligt. Men å andra sidan kanske man också får lov att förstå dessa arbetare, som vecka efter vecka, månad efter månad och år efter år fullgöra sin plikt och anmäla sig

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

hos arbetslöshetskommissionen utan något som helst resultat. Man måste ju förstå om de bli missmodiga och till slut inte anmäla sig hos kommittéerna. Man har genom stickprov kunnat konstatera, att arbetslösheten i kommunerna där uppe som regel är dubbelt större än vad anmälningssiffrorna hos arbetslöshetskommissionen utvisa. Förhållandet är ju synnerligen beklagligt, men det är inte desto mindre sant. Det ges också andra orsaker till att anmälningssiffrorna inte äro exakta som mätare av den rådande arbetslösheten. Det kan till exempel yppa sig ett tillfälligt arbete — i Hargshamn kan det sålunda förekomma, att man får en lastning på en båt av virke eller någonting dylikt, som tar en tre, fyra dagar i anspråk — och inträffar detta under månadens sista vecka, då rapport avgives till A. K., så rapporteras icke vederbörande arbetare såsom arbetslös, även om han varit arbetslös under månadens första tre veckor. Också sådana förhållanden bidraga till, att arbetslöshetssiffrorna icke kunna bli tillförlitliga, och jag kan försäkra kammarens ärade ledamöter, att det finns en mångfald av exempel, som bestyrka mina uppgifter därvidlag. Ser man på läget just för närvarande, är det också klart, att avvecklingen av industrien vid Gimo medfört en hel del arbetstillfällen, som väl att märka äro av fullkomligt tillfällig karaktär, och som ju inom en nära framtid äro avslutade. Därefter kommer läget utan tvivel att ytterligare förvärras. Det är nämligen på det sättet, att den stora präktiga sågverksanläggningen vid Gimo, för inte så lång tid sedan moderniserad, nu håller på att jämnas med marken. Sågverk, hyvel och övriga hus rivas, brädgården lastas ut och en del uppröjningsarbeten utföras. Men sedan detta är slut, är allt definitivt slut. Då finns det knappast några som helst utsikter, att folket i denna bygd skall få någonting att arbeta med. Då har man lyckats stoppa detta sista bruk, och man har lyckats att stänga den sista utvägen för människorna i denna verkligt hårt prövade bygd att genom sina händers arbete kunna bidraga till sitt uppehälle.

Ja, herr förste vice talman, jag har velat anföra dessa synpunkter i denna debatt, och jag har därigenom främst velat rikta en hemställan till regeringen och framför allt då till socialministern att med den största välvilja taga upp till behandling alla de uppslag till fasta eller tillfälliga arbeten, vilka kunna uppkomma. Jag är ju medveten om, att starka och inflytelserika krafter äro i rörelse för att tills vidare söka hindra uppkomsten av nya industrier i bygden, och jag är likaså medveten om de svårigheter, som regeringen här har att taga hänsyn till. Men jag är också medveten om, att regeringen vid sina avgöranden endast kommer att taga hänsyn till starkt bärande och sakliga skäl. Jag tror till sist, att det endast genom en undersökning eller en utredning om hela bygdens försörjningsproblem på längre sikt skall vara möjligt för oss att komma fram till några positiva resultat, då det gäller att bereda arbetstillfällen åt dessa människor.

Innan jag slutar mitt anförande, vill jag emellertid till herr socialministern rikta ett tack för den hjälp vi redan ha fått i denna bygd. Jag tänker därvid först på stödet till egnahemsägarna i Hargshamn, som ju på socialministerns hemställan beslutades av riksdagen för någon tid sedan, vidare på det anslag till beredskapsarbete, som vi ha fått, likaledes genom socialministerns hjälp, och som kommer att medföra en hel del välbehövliga arbetstillfällen, och jag tänker slutligen på den yrkesundervisning för de arbetslösa ungdomarna, som på socialministerns initiativ kommer att påbörjas där uppe inom en nära framtid.

Jag har, herr förste vice talman, i denna debatt velat anföra dessa synpunkter, och jag har intet yrkande.

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

Herr **Molander:** Herr talman! Jag kan förstå den föregående ärade talaren, då han här vill framföra sin hembygds bekymmer. Jag skall nu inte göra på samma sätt som han, men kammaren kan ju förstå graden och omfånget av de nödrop, som vi i så fall skulle upphäva här på Västernorrlandsbänken, när jag säger, att vi ha socknar i Västernorrlands län, som ha större arbetslöshet än hela Stockholms län tillsammans.

Det var emellertid en annan sak, jag här ville yttra mig om, och den gällde utskottets motivering. De reflexioner och uttalanden, som statsutskottet gjort i föreliggande ärende, komma väl att bli de nya arbetslöshetsdirektiven. I dessa direktiv gör utskottet bland annat följande uttalande: »Med hänsyn till skogs- och jordbrukets svårigheter att under vissa perioder erhålla tillräcklig arbetskraft, böra vidare sådana anordningar eftersträvas, som göra det möjligt att under nämnda tidsperioder avbryta eller inskränka beredskapsarbeten.» Jag har under hand gått och interpellerat en del framstående ledamöter av statsutskottet var man har fått det ifrån, att det skulle ha varit svårt att erhålla arbetskraft inom skogsbruket, och då har man sagt, att det påstås det. För min del kan jag ju med lika stort skäl påstå motsatsen, och det kan väl smälla lika högt. Under innevarande vinter torde man ha avverkat, såvitt jag kan förstå, mera timmer än kanske någonsin förut i den svenska trävaruhanteringens historia. Men finns det någon ledamot av statsutskottet, som kan stiga upp här och styrka, att en enda av de utstämplade timmerstockarna inte har avverkats? Om så skulle vara förhållandet, torde det i varje fall icke vara på grund av bristande arbetskraft. Inte ha vi sett det i tidningarna, och inte ha vi fått det kungjort för oss på något annat sätt. Jag tror inte heller, att det står någonting om det i propositionen, ehuru jag inte har den tillgänglig. I varje fall står det inte något därom i statsutskottets betänkande.

Skola vi då fästa oss vid den andra sak, som omnämndes av statsutskottet, nämligen jordbrukets svårigheter, så är det väl möjligt, att man tidvis inom jordbruket har svårigheter att få skördefolk, liksom också brist på mjölkare, ladugårdskarlar och dylikt. Om vi nu tänka oss, att det anordnas beredskapsarbeten uppe i Norrland — vi ha där tjogtals med nedlagda sågverk, och de arbetslösa sågverksarbetare, som äro i medelåldern, ha synnerligen svårt att få arbete i öppna arbetsmarknaden, emedan det finns fullt upp med folk, som kan taga dessa arbeten — och om vi vidare tänka oss, att det uppstår brist på ladugårdskarlar, mjölkare och dylikt nere i Skåne och Mellansverige, är det då meningen, att de beredskapsarbeten skola avbrytas, som man har satt i gång uppe i Norrland för att kunna bereda försörjning åt de arbetslösa sågverksarbetarna, för att dessa före detta och i många fall till åren komna sågverksarbetare skola ned till Sydsverige för att mjölka kor eller bedriva annat jordbruksarbete. Det är ju helt enkelt fullkomligt orimligt, såvitt jag kan förstå.

Nu har statsutskottets ärade ordförande under hand sagt till mig, att det givetvis är meningen, att dessa direktiv skola tillämpas i tillämpliga delar och på ett förnuftigt sätt och av förnuftiga människor. Ja, vi känna till hur arbetslöshetsdirektiven tillämpats förut. Jag vågar ju inte säga, att de inte ha tillämpats av förnuftiga människor, men jag vågar påstå, att inte ha direktiven alla gånger tillämpats förnuftigt. Man kan nog därför ha sina betänkligheter gentemot vad som här anföres. Jag tror, att om man, i överensstämmelse med vad herr Törnkvist här har yrkat, stryker denna passus ur utskottets motivering, så kommer med all sannolikhet tillämpningen av de nya direktiven att bli rätt så restriktiv i alla fall.

Det synes mig således klart, att man här har velat tillskärpa ytterligare vad Kungl. Maj:t från början har avsett, och jag ber därför, herr förste vice tal-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

man, att få yrka bifall till den av herr Törnkvist vid utlåtandet fogade reservationen.

Med herr Molander förenade sig herr *Nässström.*

Herr andre vice talmannen **Magnusson:** Jag tror, att man från alla håll varit angelägen om, åtminstone var det fallet inom statsutskottet, att icke i år åstadkomma några uttalanden, som skulle ge anledning till en på något vis skarp eller skärpt arbetslöshetsdebatt. Samma strävan har också gjort sig gällande under debatten här inom kammaren, ehuru jag inte kan neka till, att det senaste anförandet, som hölls här av herr Molander, hade någonting i tonen, som, om man skulle taga upp det, nog kunde vara ägnat att skärpa debatten. Jag skall emellertid icke taga upp det i annan mening, än att jag måste säga herr Molander, att när han riktar den retoriska frågan, om det var meningen, att sågverksarbetarna skulle resa ned till Sydsverige för att mjölka kor, kan jag lugna honom med, att det finns ingen förnuftig jordbrukare, som ett ögonblick skulle tänka på att för det ändamålet anställa en sågverksarbetare. Man är verkligen inte så okunnig på jordbrukarhåll, att man ett ögonblick tänker sig möjligheten att använda en på detta sätt utbildad arbetare vare sig till att mjölka kor eller till jordbruksarbete i övrigt.

När jag begärde ordet, var det emellertid i anledning av herr Wallentheims anförande, då han talade om ungdomsarbetslösheten. Var och en, som har haft att svara för ungdom, vet, vilka svårigheter, som möta, när man icke kan ge ungdomarna sysselsättning. Har man den erfarenheten, behjärtar man till fullo de svårigheter, som möta för enskilda, för föräldrar och målsmän, som ha att svara för ungdomarna. Man förstår också, vilka svårigheter det medför ur samhällelig synpunkt, när det råder en stor arbetslöshet bland ungdomen.

Herr Wallentheim erkände emellertid, att det har inträtt betydligt förbättrade förhållanden härutinnan, men han gjorde också gällande, att statistiken var missvisande, och att det fortfarande finns en ganska betydande arbetslöshet bland ungdomen. Det är möjligt, att så är fallet. Jag skall inte bestrida och behöver inte alls bestrida eller överhuvud taget ingå på de av honom lämnade uppgifterna, lika väl som jag hoppas, att ingen här heller skall bestrida, att om vi se på förhållandena sådana de den dag som är gestalta sig inom jordbruket och trädgårdsodlingen, så är det där så gott som omöjligt i vidsträckta delar inom vårt land att erhålla tillräcklig arbetskraft och icke minst att erhålla den yngre arbetskraft, som vi ha behov av och som nödvändigt måste finnas inom dessa näringar, därest arbetskraften och därest företagarekraften inom dessa näringar i längden skola kunna rekryteras och vidmakthållas.

Jag vet full väl, att när det gäller en överflyttning av arbetskraft och arbetskraftens rörlighet och bedömandet av detta vidlyftiga spörsmål, så möter det mycket stora svårigheter att tvinga över en på visst sätt utbildad arbetskraft i annat arbete. Det *kan* gå, och mycket betyder därvidlag den enskildes vilja och förmåga till anpassning, men i stort sett skall man erkänna, att det möter rätt stora svårigheter, när det gäller äldre arbetskraft eller den, som nått en mera försigkommen ålder.

En annan sak är det, när det gäller utbildning av arbetskraft, när det gäller arbetsanställning i unga år, och då givetvis inriktningen måste ske i den ena eller andra riktningen. Då är det givetvis av betydelse, om förhållandena skapas sådana, att de äro ägnade att rikta in den yngre arbetskraften i vissa riktningar med förbigående och försummande av andra, i detta fall jordbruket och trädgårdsodlingen. Jag har ingenting att invända emot yrkesskoleutbildning, men jag skall bara be, att man observerar att inte denna kommer att bli ett

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

medel, varigenom ungdomlig arbetskraft får ett tillfälle att med undvikande av att ägna sig åt jordbruksnäringen komma in i andra näringar, där det är mera gott om arbetskraft, ty härigenom kommer bristen på arbetskraft inom jordbruksnäringen och besläktade näringar att bli mera permanent. Jag tror det är nödvändigt att vi verkligen allvarligt inrikta oss på en lösning av detta spörsmål, ty ingen lär kunna förneka, för det första att det råder en mycket allvarlig svårighet för vårt jordbruk för närvarande att erhålla tillräcklig arbetskraft och att det finns brist på arbetsfolk, herr Molander, även inom skogsbruket på många håll. Denna svårighet är större, när det gäller den yngre arbetskraften, varav många jordbrukare äro i hög grad beroende, och den svårigheten kommer att skärpas i samma mån som rekryteringen av den yngre arbetskraften är allt för ringa och vi därigenom i framtiden stå där kanske med tillräcklig, ja mer än tillräcklig arbetskraft inom andra yrkesområden, medan vi ha för litet arbetskraft inom jordbruket.

Jag har velat fästa uppmärksamheten på detta allvarliga problem, som sannerligen inte är av någon politisk eller partipolitisk innebörd men som är av den yttersta vikt för det svenska folkets fria försörjning och sysselsättning.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Falla, *Hansson* i Vännäsby, *Eriksson* i Frägsta, *Janson* i Frändesta och *Magnusson* i Tumhult.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller:** Herr talman! Det är med en viss tvekan som jag tar till orda i denna diskussion, ty jag har egentligen ingen anledning att gå in i polemik åt något håll.

Det som närmast föranledde mig att begära ordet var ett par yttranden av herr Bagge. Han syntes föreställa sig, att man kunde tala om vissa försummelser, då det gällt frågan om arbetslöshetspolitikens praktiska anordnande. Jag vill fästa uppmärksamheten på att när den socialdemokratiska regeringen år 1932 trädde till, så fanns ju faktiskt icke något annat organ i kampen emot arbetslösheten än arbetslöshetskommissionen. Det kunde inte förhindras, att det 1933 i vissa avseenden måste bli en improvisation.

Beträffande vissa yttranden om nödvändigheten av skattelindringar i kommunerna och om utvidgad yrkesundervisning och annat vill jag bara påpeka, att om jag tar de tankar, som äro utvecklade i högerns motion med undantag av frågan om förtidspensionering av arbetare, har jag gång på gång redan för åtminstone 1 $^1/_2$ om inte 2 år sedan framhållit, att det fanns vissa problem på dessa områden att lösa, utan vilka man knappast kunde komma till något resultat, då det gällde de *svarta* områdena i landet. Om å andra sidan vissa utredningar ha dröjt en smula, är det inte att förvåna sig över, då man först ville se, hur långt den allmänna konjunkturförbättringen kunde komma till rätta med arbetslösheten, och först sedan man kunde konstatera, att den allmänna konjunkturförbättringen i alla fall kvarlämnade en viss restarbetslöshet, försöka gripa sig an de speciella restproblemen. Det är vad som skedde. Först 1935 förordnades om upprättandet av de första verkstadsskolorna. Jag får ju säga, att om det skulle vara någon förebråelse, att dessa verkstadsskolor inte kommit till stånd tidigare, så tycker jag den är rätt orimlig. En åtgärd, som vidtogs, om jag minns rätt, redan 1933 var att utse särskilda kommitterade för att utreda och avgiva förslag beträffande den speciella kampen emot ungdomsarbetslösheten. Denna utredningskommitté kom icke med något förslag om att särskilt utvidga verkstadsskoleutbildningen, utan det är en sak, som helt och hållet togs upp något år senare av regeringen av det skälet, att man då ansåg, att man kunde begränsa upprättandet av sådana nya verkstadsskolor till vissa bestämda områden. I själva verket är det ett rätt vitt-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

utseende företag, därför att det kan komma att vara förknippade vissa svårigheter vid valet av de yrken, i vilka utbildning skall ske. Nu säges det, att det är brist på möbelsnickare, och det är mycket möjligt, att det är sådan brist. Jag vet bara att jag år 1934 blev utsatt för mycket allvarliga förebråelser, därför att jag hade tillåtit mig att använda det av riksdagen beviljade låneanslaget bland annat för att stödja vissa möbelfabriker; vederbörande myndighet, som representerar näringslivet här i landet, hade den uppfattningen, att det var överflöd på möbelfabriker och att följaktligen några stycken av dem skulle slås ihjäl för att denna näring skulle saneras. Jag bara erinrar om detta. Det kan verkligen finnas vissa svårigheter med dessa ting.

Jag skall inte ta upp någon diskussion om reservarbeten kontra beredskapsarbeten. Det är nästan omöjligt att dra några slutsatser av sifferserierna av skäl, som jag inte här skall komma in på. I varje fall måste själva det statistiska materialet utnyttjas med mycket stor försiktighet, ty det är tyvärr av den beskaffenhet, att man mycket lätt drar felaktiga slutsatser ur det. Beredskapsarbeten äro ju i regel små arbeten, under det att arbetslöshetskommissionen helst ville ha arbeten, som räcka 4—5 år, en sak som gör, att vi just nu för resten befinna oss i det läget, att vi skola mobilisera ett extra antal specialarbetare för att få dessa arbeten avslutade, och detta i en tid, då efterfrågan just på yrkesarbetare är särskilt utpräglad. Beredskapsarbetena äro små arbeten, skolbyggnader och andra byggnader, som uppföras under en viss tid. Sedan äro de slut. Deras fördelning kan enligt sakens natur bli ganska ojämn. Men frågan, vilka landsdelar reservarbetena komma till godo, är inte så enkelt besvarad. Det beror på vad man menar med att arbetena komma en viss landsdel till godo. Det är nämligen på det sättet, att med ett och annat undantag ha de stora vägarbeten, som varit reservarbeten, drivits i Älvsborgs, Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län, d. v. s. län, där arbetslösheten har varit ytterst obetydlig. De ha alltså fått vägarna. Sedan är det visserligen sant, att det har hänvisats arbetslösa från län, där större arbetslöshet varit rådande, till dessa vägarbeten i de delar av landet, där arbetslösheten var mycket ringa. Riksdagen förbjöd visserligen 1933 Kungl. Maj:t att hänvisa folk till beredskapsarbeten, men detta har sedermera gudskelov blivit upphävt, så att man nu får det.

Sedan har herr Osberg frågat, varför han inte fått svar på sin interpellation om Isvikskanalen. Jag betraktar arbetslöshetspropositionen i år som ett svar. Där är visserligen inte uttryckligen talat om Isvikskanalen, men herr Osberg kan väl inte vara okunnig om att förslaget om Isvikskanalen ligger i kommunikationsdepartementet, och det erinras i propositionen om att det hos kommunikationsdepartementet och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreligga ett stort antal framställningar om bidrag till hamnanläggningar, broar och farleder. Sedan medger jag, att jag inte är beredd att svara på den frågan, huruvida de pengar, som jag hoppas andra kammaren om en stund för sin del vill bevilja, först bland alla beredskapsarbeten skola läggas ned på Isvikskanalen. Isvikskanalen får väl finna sig i att tillhöra de beredskapsarbeten, som i tävlan med andra bli prövade, och, som sagt, huruvida det anses vara ett lämpligare beredskapsarbete än åtskilliga andra, är en sak, som jag för närvarande inte är beredd att yttra mig om. Man kan inte yttra sig därom, förrän man fått en överblick över samtliga de arbeten, som äro föreslagna för Bohusläns del.

Den gamla striden om lånen och subventionerna har jag ingen lust att närmare komma in på här. Jag skulle bara vilja uttrycka en stilla förvåning över att bland reservanterna finns herr *Olsson i Staxäng*. Det är ju rätt egendomligt i år, då det förutses att dessa pengar väsentligen — naturligtvis

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)
inte uteslutande men väsentligen — skola komma att användas för att hjälpa igång företag just i Bohuslän och vidare i Västernorrland. Här går hela riksdagen in för den uppfattningen, att om man skall reda upp arbetslöshetsproblemet på längre sikt, duga varken reservarbeten eller beredskapsarbeten, utan då måste man söka få till stånd en ny företagarverksamhet. Om det skall vara småindustri eller större industrier, kan ju inte vara avgörande. Även om jag för min del delar den uppfattningen, att småindustrien kanske snarast borde ha företräde framför storindustrien, så kan det inte innebära, att man utan vidare avvisar tanken på att även storindustriella anläggningar skola komma till Bohuslän. Att då en Bohuslänsrepresentant förklarar, att han inte vill vara med om att Kungl. Maj:t får lov utan de eventuella dröjsmål — det vet varken han eller jag något bestämt om — som frågans underställande under riksdagen kan medföra, upptaga sådana frågor till avgörande, det medger jag är mera förvånande.

Det är ju på sitt sätt förvånande, att högern går emot denna ganska obetydliga fullmakt, då det inte gäller beviljande av nya pengar utan endast gäller att få använda pengar, som äro beviljade 1933 och 1934, och då man skall koncentrera verksamheten på att söka åstadkomma flera sådana åtgärder emot arbetslösheten i de svarta landsdelarna, men det är väl reminiscenser från de gamla striderna kring detta anslag. Jag betraktar naturligtvis högerns ståndpunkt från gamla tider som bättre motiverad, då det gäller dessa ting, än den är i dag, när som sagt alla vilja att staten skall stödja ny företagsamhet där borta. Att då spärra vägen till ett sådant stödjande finner jag som sagt vara rätt egendomligt. Det kan hända, att det inte betyder så mycket, ty det kan hända, att ingenting vidare blir av.

Jag skall dock ta ett exempel på motsatsen. Regeringen har strax efter det att propositionen var framlagd beviljat ett lån på 50,000 kronor till startande av den trärörsfabrik, som är berörd i den kungl. propositionen i år och som nu håller på att upprättas i Uddevalla. Därest det hade blivit ett uppskov med detta låns beviljande till efter den 1 juli i år, skulle regeringen, om högerreservanterna fått sin vilja fram, nödgats vänta med hela denna sak, till dess riksdagen sammanträder i januari månad.

Nu förhåller det sig på det sättet, att jag har ställt vissa förhoppningar på denna trärörsfabrik, då jag har förordat, att man skall nedlägga beredskapspengar på ganska omfattande vatten- och avloppsledningar i de bohuslänska kustorterna. Då är frågan den: skulle beslut, vilket ju är nödvändigt, fattas i juli, augusti eller september månad, att de skulle igångsättas, trots att man har möjlighet — jag vågar inte svara bestämt för det — att någon gång mot årets slut få ersätta de gamla järnrören med trärör, så skulle högerreservationen tvingat oss att importera järnrör, eftersom de inte göras i Sverige, några månader, innan vi skulle kunna få trärör levererade av en ny fabrik i Bohuslän. Jag har bara velat peka på, att det kunde eventuellt ha blivit konsekvensen, om dessa regler skulle gällt nu. Nu ha de fått sitt lån. Men det kan komma ett uppslag under höstens lopp, beträffande vilket det inte är lämpligt att man uppskjuter sitt beslut om ett eventuellt stöd av ena eller andra slaget.

Medan jag har ordet måste jag erkänna, att beträffande den punkt i utskottsutlåtandet, som säger, att det bör tillses, att för reservarbeten gällande bestämmelser i nu berörda hänseenden i tillämpliga delar beaktas, är jag tveksam, ty jag förstår inte, hur man skall tolka den. Om detta uttalande hänför sig uteslutande till att man skall planlägga och bedriva beredskapsarbetena så, att man inte kvarhåller arbetskraft, som kan beredas sysselsättning i öppna marknaden i övrigt, finns från min utgångspunkt ingenting att säga om

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

den saken. Tolkar man det med förnuft, behöver det inte bli någon tvist om det. Men då genom uttrycket »i tillämpliga delar» är outsagt, vilka för arbetslöshetskommissionens arbeten gällande direktiv, som vi eventuellt skola ta hänsyn till, så kan naturligtvis en sådan fras i utskottsutlåtandet leda till kommande tvister. Det är ju inte säkert att jag förmår tolka denna bestämmelse på precis samma sätt som samtliga kammarens ledamöter skulle önska, att den hade tolkats. Men det är väl besvär, som man får lov att ta, om det nu skulle bli sådana kommande tolkningstvister. Det kan väl som sagt ingen hjälpa. Det gör, att jag inte på den punkten anser att man behöver ta upp någon strid med statsutskottet om dess skrivsätt. Vi få väl se till ett annat år, huruvida vi äro ense om vad de där orden, när de skola föras ut i levande livet, egentligen betyda.

Herr förste vice talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Bagge,** som yttrade: Herr talman! Socialministern sade, att om hans utredningar och åtgärder ha dröjt beträffande denna form av arbetslöshet, så är det inte så underligt, ty han hade först velat se, om inte den kunde försvinna på grund av att konjunkturläget förbättrats. Men det är där, som just hans misstag ligger. Jag upprepar ännu en gång, att redan 1934 var det inte några större svårigheter att inse detta, och jag försökte för min ringa del att klargöra saken så gott jag kunde, och även andra talare från högerhåll ha varit inne på detsamma. Detta är sålunda inte någon eftervisdom, utan jag kan inte se annat än att den saken borde legat klar för tre år sedan, t. o. m. fullständigt klar.

Vad beträffar statistiken om beredskapsarbeten och reservarbeten o. s. v. är det möjligt, att den kan vara svårtolkad, men den saken är klar, att de allmänna linjerna äro fullkomligt uppenbara, nämligen att beredskapsarbetena företrädesvis förekomma på sådana tider och orter, att de ställa till besvär och bekymmer för arbetsmarknaden och speciellt för jordbruket. Likaså har den geografiska fördelningen varit olämplig. Jag har inte sagt detta om reservarbetena och deras geografiska fördelning — det har jag inte talat något närmare om. Jag var med flit mycket försiktig i den delen.

Beträffande subventionsanslaget förvånade sig herr statsrådet över, att högern intog den ståndpunkt, som den här gjort. Nej, det är väl inte så underligt redan av den anledningen, att vi vid förra riksdagen förde fram i vår motion det bestämda kravet att beträffande sådana här saker skall det framläggas begäran om anslag i varje särskilt fall till riksdagen, så att riksdagen får pröva det på vanligt sätt och att det inte får ställas en klumpsumma till förfogande på sätt som här föreslås.

Vidare anförde

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller:** Herr talman! För att klargöra denna fråga om beredskapsarbetenas geografiska fördelning vill jag fästa uppmärksamheten på, att i den statistik, som ligger till grund för arbetssiffrorna, ingå statens byggnader, vilkas läge bestämmas av riksdagen och som inte ta den ringaste hänsyn till arbetslösheten. Där ingår vidare alla bostadsbyggnader på landsbygden. Pengarna fördelas visserligen formellt av Kungl. Maj:t, men denna prövning är i själva verket mycket formell, ty fördelningen sker av egnahemsstyrelsen i förhållande till de behov av bättre bostäder, som äro anmälda i olika delar av landet.

Jag skulle kunna ta flera anslagsrubriker, som ingå i den här statistiken,

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)
där arbetslösheten i och för sig icke spelar någon roll. Men om herr Bagge vill besvära sig med att ta de ganska obetydliga anslag, som jag brukar kalla för egentliga beredskapsarbeten och varom beslut fattas av socialdepartementet, tror jag han skall finna, att de äro mycket omsorgsfullt avvägda med hänsyn till arbetslösheten i de olika orterna.

Herr **Osberg,** som nu för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Det är mycket riktigt, herr statsråd, att jag har vetskap om att Isvikskilskanalen har varit med i räkningen här. Men det förstår väl herr statsrådet, att det inte är nog med att det finns på papperet, utan vi vilja ha arbetet utfört. Jag får lov att påpeka, när herr statsrådet säger, att statsrådet inte är beredd att föra fram detta i främsta linjen, att det ha inte vi begärt. Vi vilja nämligen inte hindra utförandet av andra företag, men vi ha ansett, att ett igångsättande av detta företag skulle varit synnerligen värdefullt för de arbetslösa, enär de därigenom under en följd av år skulle kunna få något så när stadigvarande arbete. De äro utarmade dessa stenhuggare, som fått fara från det ena A. K.-arbetet till det andra. Vidare är att märka, att den myndighet, som skulle utföra arbetet, nämligen väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, sagt, att det skulle vara ett lämpligt regleringsarbete.

Jag har inte klandrat herr statsrådet, för att statsrådet icke givit mig svar på min interpellation, utan jag har bara förväntat, att det skulle ske vid detta tillfälle, och nu har jag ju fått svar.

Det är inte så ofta, som en regering har en så samstämmig mening bakom sig, som regeringen har i detta fall. Det är andra året som statsutskottet tillstyrkt dessa arbetens utförande och framhållit, att de äro av stor betydelse. Det behöver jag inte tala om för herr statsrådet, ty det vet herr statsrådet lika väl som jag. Som jag sade i mitt anförande förut, hoppas jag, att regeringen kommer att beakta den fullmakt den nu får och göra det bästa av situationen. Då har regeringen Bohusläns välsignelse.

Härefter anförde:

Herr **Andersson** i Malmö: I den redogörelse för arbetslöshetsläget, som lämnats i den kungl. propositionen, har man erkänt, att denna arbetslöshet är koncentrerad till vissa delar av landet, de s. k. arbetslöshetsöarna. Jag skall för min del gärna vara med om all den hjälp, som rimligen kan lämnas till dessa delar av landet för att där bringa lättnader. I nämnda redogörelse har också omnämnts den relativt stora arbetslöshet, som finns inom städerna i landet, förnämligast de större städerna, och det är för att säga några ord om den saken, som jag, herr förste vice talman, har begärt ordet.

Denna arbetslöshet är långt ifrån ringa. Jag ser nu här av arbetslöshetskommissionens rapport för april månad i år, att de arbetslösas antal i Stockholm, Göteborg och Malmöhus län, därvidlag förnämligast dess städer, uppgår till ungefär 6,000. Hela antalet arbetslösa, som vi ha inom landet, är enligt samma rapport 22,000; således finnas över en fjärdedel av rapporterade antalet arbetslösa inom de av mig nu angivna städerna. Det är därför ett allvarligt problem, hur man skall bemästra arbetslösheten i dessa städer. Jag förutsätter, att det anslag, som vi här behandla, nämligen anslaget till beredskapsarbeten även — i den mån så kan vara lämpligt — kan komma städerna här i landet till godo, städer som också själva vilja lämna avsevärda bidrag till att bringa hjälp på här ifrågavarande sätt till dessa arbetslösa. Dessa 6,000 utgöra tämligen säkert inte hela antalet arbetslösa inom av mig nu nämnda områden. Vi veta ju, att många av de arbetslösa inte gå och anmäla sig hos

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

arbetslöshetskommittéerna, och jag vet inte, hur många man behöver lägga till dessa 6,000 för att få fram den verkliga arbetslöshetssiffran.

Emellertid är det ju egendomligt, att vi mitt under en högkonjunktur skola behöva dragas med en arbetslöshet i storstäderna här i landet. Detta är en arbetslöshet, som i inte ringa grad förefinnes bland de äldre arbetarna, särskilt arbetarna över femtio år. När nu frågan om arbetslöshetens likvidering, som det heter i propositionen och utskottsutlåtandet, skall komma under utredning, och en allmän översyn också skall vidtagas över bestämmelserna om den samhälleliga hjälpverksamheten, så skulle jag vilja bringa i åtanke, att detta problem, städernas arbetslöshetsproblem, också blir ihågkommet vid denna utredning.

Genom herr Molander har formuleringen av viss del av utskottets motivering bringats under diskussion. Jag har också för min del ställt mig tveksam rörande lämpligheten av denna del av motiveringen. Vad jag närmast har befarat, är en strävan att få in bestämmelser, som gälla för arbetslöshetskommissionens arbeten, d. v. s. för reservarbeten, att gälla även för beredskapsarbetena, som ju äro arbeten av helt annan karaktär än reservarbetena. Jag skulle för min del därför helst sett, att inte denna del i motiveringen hade funnits. Det är möjligt och troligt, att med en klok tillämpning — som vi skola hoppas, att det kommer att bli, och jag har ju ingen anledning att förmoda något annat — mina farhågor inte komma att besannas. Men när nu yrkande har ställts om bifall till herr Törnkvists reservation, som går ut på ett borttagande av denna del av motiveringen, ber jag också, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslås i herr Törnkvists reservation.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag och har därför egentligen ingen anledning att yttra mig i någon vidlyftigare omfattning.

Det är emellertid lämpligt, att jag med anledning av herrar Molanders och Anderssons i Malmö erinringar mot en viss passus i motiveringen först som sist säger, att den kan ingalunda medföra den fara, de inbillat sig, ty det kan väl inte någon förnuftig människa sätta i fråga, att man, om man har beredskapsarbete i gång uppe i Norrland, och det sedan skulle fattas arbetskraft i södra Sverige, skulle inställa det beredskapsarbetet för att skicka arbetskraft till södra Sverige. Det skulle vara rent orimligt, och jag har aldrig hört någon, som tolkat det på ett så omfångsrikt sätt, som herr Molander gjort. Jag tror för min del, att det inte spelar någon roll, om denna passus står i motiveringen.

Anledningen till att denna passus kommit dit är de många motioner, som förelegat, i vilka man klagat så bittert över att man inte kunnat erhålla arbetskraft till jordbruket eller skogsbruket, och frågat, vad det då skall tjäna till att anslå stora summor för att igångsätta beredskapsarbeten. Vi ha sagt dem, att det är självklart, att kan det beredas arbete åt människorna i öppna marknaden, komma aldrig dessa beredskapsarbeten att igångsättas. Under sådana förhållanden är det klart, att vi inte kunna ha något emot, att man skriver ut, att under förutsättning att arbete kan beredas i öppna marknaden, är det inte påkallat att igångsätta beredskapsarbeten.

Jag kan sedan i anledning av att departementschefen — han är inte inne nu — uttryckt sin undran över vad vi menat, när vi sagt, att reservarbetslöshetsreglerna skulle i tillämpliga delar även tillämpas i fråga om beredskapsarbeten säga, att om det skulle behöva bli hänvisning till dessa arbeten, som av departementschefen ifrågasatts, vilja vi, att nya regler icke skola tilläm-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)
pas, utan samma regler som användas i fråga om hänvisning till reservarbeten böra tillämpas i den mån så ske kan.

Jag vill i detta sammanhang säga, att dessa beredskapsarbeten sortera inte under arbetslöshetskommissionen. De sortera under Kungl. Maj:t, det är Kungl. Maj:t som, efter hörande av respektive myndigheter, ger tillstånd till att en kommun får bidrag till ett beredskapsarbete, om arbetslöshet finnes inom det område, där man vill anordna beredskapsarbeten. Med hänsyn härtill hyser jag för min del inte den ringaste tvekan om, att vi kunna skriva som vi skrivit. Därigenom ha vi sagt ifrån till dem som inte tro sig kunna få arbetskraft till jorden och skogen, att de skola få den arbetskraft de behöva. Det blir inga beredskapsarbeten igångsatta, förrän de fått arbetskraft, naturligtvis under förutsättning, att de personer, som det är fråga om, lämpa sig för arbete i jordbruket eller skogsbruket. Det är hela innebörden av vad vi skrivit.

Herrar Molander och Andersson i Malmö yrka bifall till herr Törnkvists reservation. Jag tror, att det är hugget som stucket, vilket man tager, utskottets förslag eller reservationen. Utskottets förslag är en kompromiss. Jag har varit med om kompromissen på avdelningen, och följaktligen anser jag, att när man inte vinner något utöver vad utskottet sagt, genom att bifalla reservationen, kan man gå in för bifall till utskottets förslag.

Jag skall inte vidare yttra mig i frågan utan ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag vill emellertid poängtera en enda sak, som departementschefen också sagt angående högerreservationen. Det är högst märkvärdigt, att man klandrar regeringen för att den inte försökt igångsätta eller få i gång småföretag, men samtidigt vägrar att ge de pengar, som departementschefen begärt just för samma ändamål, som herr Bagge sade var så önskvärt, att det tillgodosågs. Jag menar, att det är inkonsekvent, och det kan inte skada, att vi även från vårt håll, som på avdelningen varit med om att behandla detta ärende, stryka under, vad departementschefen framhållit.

Vad bohuslänningarna angår, tror jag, att deras fråga ligger så bra till som den överhuvud kan göra, och jag tror, att de kunna vara fullkomligt obekymrade. De få nog sin kanal, när det anses lämpligt att igångsätta arbetet med den.

Herr **Olsson** i Staxäng: Beträffande denna punkt av det utlåtande vi här nu debattera, vill jag i likhet med den förre talaren här erinra om att det var efter en ganska lång diskussion inom utskottet, som utskottet kom fram till det förslag, som här föreligger. När vi sålunda ha kommit fram till en överenskommelse eller kompromiss, som jag i viss mån kan kalla det, kommer jag för min del inte att här taga upp någon diskussion på den punkten, allra helst som inga större invändningar mot detta förslag från utskottet ha framkommit här.

Jag skulle emellertid inte ha begärt ordet och förlängt debatten, om jag inte föranletts därtill av den tolkning chefen för socialdepartementet gav åt vår reservation, där vi gå emot, att han fortfarande skall få disponera den reservation, som finns, när det gäller subventionerna och vi i stället begära en utvidgning av möjligheterna att inom anslagen till arbetslöshetskommissionen i viss mån tillgodose detta ändamål. Han tolkade det på det sättet, att om reservanternas förslag bleve bifallet, skulle man inte kunna lämna bidrag vid startandet av sådana företag, som exempelvis fabriken i Uddevalla — som förresten fått bidrag — som statsrådet talade om.

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

Jag vill gentemot detta säga, att det är två skäl, som dikterat vårt avslagsyrkande beträffande subventionerna, nämligen dels att vi ha den uppfattningen, att vad som förevarit i fråga om detta anslag, gör oss betänksamma mot detsamma och ger oss skäl att yrka avslag, dels att vi anse, att när det gäller beviljande av stora subventioner, bör man icke avhända riksdagen den beslutanderätt i fråga om dylika saker, som bör vara densamma förbehållen. Till grund för vår reservation, när det gäller arbetslöshetskommissionens anslag, ligga just dessa principiella betänkligheter, som jag här framhållit. Vi ha pekat på att man under detta anslag har möjlighet att befordra uppkomsten av småindustrier och sagt, att särskild hänsyn bör tagas till önskemålet, att i de utsatta områdena befordra uppkomsten av småindustrier. Jag anser, att med den formuleringen har man inte spärrat vägen för regeringen att i ett fall som det socialministern här relaterat gynna den företagsamhet som han avsåg.

Jag stöder mig i detta mitt påstående inte minst på det förhållandet, att under detta anslag till arbetslöshetskommissionen, alltså till befrämjande av företagarverksamhet, som anslagsposten heter, har det varit en ganska stor frihet från regeringens sida. Man har under den anslagsbestämningen pressat in en hel del andra saker, som jag för min del vill ifrågasätta, om man med full rätt kan pressa in under ett anslag, som är betecknat främjande av företagarverksamhet. Sålunda har från denna anslagspost bidrag lämnats till hamnanläggningar och väganläggningar etc. Jag vill visserligen ej sätta mig emot beviljande av anslag till dessa ändamål i och för sig, men jag tillåter mig ifrågasätta, om de kunna inrymmas under ifrågavarande anslagspost. Jag vill därför säga, att det finns möjligheter att även enligt reservanternas förslag tillgodose eventuellt framkomna anslagsäskanden ifrån vissa orters sida, när det gäller att stödja ett sådant företag som socialministern här omnämnde. Men vad vi ställa oss främmande för, det är, att större anslag på detta sätt skola kunna beviljas av regeringen, utan att riksdagen får taga ställning till det särskilda fallet.

Herr **Strindlund:** Herr talman! Blott några ord bland annat med anledning av det senaste anförandet.

I utskottet ha högerns representanter reserverat sig mot utskottets förslag i fråga om anslaget till den fortsatta låne- och subventionsverksamheten för främjande av enskild företagsamhet. Enligt utskottets mening bör återstående medel fortfarande få disponeras av Kungl. Maj:t. Motiveringen till högerreservanternas ståndpunkt återfinnes på sidan 8, där det föreslås ändring i utskottets motivering på sidan 6. Jag vill inte minst i anledning av det sista anförandet av herr Olsson i Staxäng, där han bl. a. förklarade sig anse det principiellt farligt, att riksdagen avhänder sig rätten att besluta beträffande dessa medels användande och överlämnande denna till Kungl. Maj:t, säga, att jag tycker, att det är något överraskande, då högermännen motsätta sig, att anslaget till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet skulle fortfarande stå till Kungl. Maj:ts förfogande, då vi veta, att just beträffande det anslaget har riksdagen själv uppsatt ganska stränga direktiv. Däremot vill högern ha höjning i de anslag till främjande av enskild företagareverksamhet, som utgår med belopp, som föreslås anvisade i nästa utlåtande, rörande reservarbeten, för vilket riksdagen överhuvud taget icke givit några direktiv, utan helt ställt dem till Kungl. Maj:ts förfogande och fria disposition. Det enda direktivet är att genom dessa anslags användande bör erhållas en viss arbetseffekt.

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

Härtill vill jag lägga, att jag överhuvud inte förstår det resonemang, som reservanterna föra. De ha på sidan 8, som sagts, gått emot det anslag jag nyss nämnde. Men på sidan 5 äro de eniga med utskottet i dess uttalande, då utskottet svarat på en motion av, bl a., herr Olsson i Staxäng, vartill jag kanske senare återkommer. Utskottet säger: »Utskottet, som förutsätter, att departemenschefen ingående granskat i dylikt hänseende förefintligt undersöknings- och beräkningsmaterial, saknar anledning att med hänsyn till de synpunkter, som framkommit i motionerna I: 334 och II: 589, göra annat uttalande än att utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t även i fortsättningen undersöker alla möjligheter, som kunna vara ägnade att skapa bestående arbetstillfällen även å ifrågavarande ort.» Jag tycker, att reservationen inte rimmar bra med utskottets uttalande i denna del, varom även högermännen äro med. Jag tycker inte heller, att herr Olssons i Staxäng uttalande nu rimmar bra med vad han själv förut sagt — man får väl räkna med, att det är hans eget uttalande, när han skrivit under motionen nr 589 i andra kammaren, där man uttrycker sig på följande sätt: »I fråga om de ekonomiska svårigheternas avhjälpande för Bohusläns vidkommande, så måste kraftåtgärder vidtagas för att få till stånd nya verksamhetsgrenar, för så vitt inte stora delar av nämnda län för framtiden skola bliva ödelagda. Frågan är dock, vilka näringsgrenar, som lämpligast kunna dirigeras över eller nystartas inom länet. Olika uppslag måste alltjämt bliva föremål för prövning. Vid denna omprövning är det möjligt, att andra företag och verksamhetsgrenar kunna visa sig vara bättre lämpade för länets vidkommande än anläggningen av omnämnda vitplåtvalsverk. Men tills denna omprövning i sin helhet är verkställd, böra enligt vårt förmenande alla möjligheter hållas öppna.»

Jag kan inte förstå annat, än att detta är ett ganska kraftigt uttalande just för att även låne- och subventionsverksamheten skall tillsvidare stå öppen för åstadkommande av nya företag bl. a. i Bohuslän.

Jag tillåter mig till slut något vidröra den andra reservationen till utlåtandet nämligen herr Törnkvists. Då här min kamrat på länsbänken sagt, att det inte finns någonting, som bevisar att det är brist på skogsarbetare, vill jag för det första hänvisa till den redogörelse, som från arbetslöshetskommissionen lämnats rörande arbetslöshetens fördelning på olika grupper av yrken för april månad. Såväl herr Molander som jag känna till, att april månad ur skogsarbetarsynpunkt kanske är en av de sämsta vi ha. Då redovisas här för hela landet inom nämnda yrkesgrupp 402 arbetslösa. Det är i själva verket, måste man säga, för att vara under den månaden, en synnerligen låg siffra. Men därjämte vill jag säga, att på grund av ett utredningsuppdrag, som jag jämte andra har, ha vi haft överläggningar med skogsmän så gott som från hela landet, bl. a. också länsjägmästare, och vi ha uttalanden från dem — jag skall inte nämna några namn och inte heller län — där det säges, att f. n. är det ytterst svårt att få arbetare till skogen för att utföra skogsvårds- och kultiveringsarbete i beräknad omfattning. Ett sådant uttalande från det hållet måste vara ganska beviskraftigt.

Så vitt jag förstått herr Törnkvist rätt, ville han ha den ändringen i utskottets uttalande, att »avbryta eller» skulle utgå. Hans motivering för detta yrkande har varit att man skulle eventuellt kunna utläsa utskottets uttalande på sådant sätt, att om det råder brist på arbetare i en viss del av landet, så skulle beredskapsarbetena generellt över hela landet nedläggas. Jag anser, att då såväl från utskottsavdelningens ordförande som från oss andra, vilka deltagit i det förberedande arbetet, säges ut, att något sådant icke är avsett, utan att »avbryta» här bara är en grad i förhållande till »inskränka», har därmed givits en tolkning, som också herr Törnkvist närmast torde ha av-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

sett med sitt ändringsförslag. Vi äro alltså, så vitt jag kan förstå, fullt eniga.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr **Molander** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! När herr Strindlund åberopar sig på arbetslöshetsstatistiken, synes det mig, att han bevisar, att jag har rätt och att han själv har fel. Om det i april månad fanns 400 arbetslösa skogsarbetare, kunde man väl i första hand tagit dessa i anspråk för utförande av det skogsarbete, som fanns att få. Detta förhållande kan alltså inte vara något motiv för statsutskottet att skriva, att skogsbruket har svårt för att få tillräcklig arbetskraft, och att man därför måste upphöra med beredskapsarbetena. Det borde räcka som bevis att herr Strindlund påvisat, att det finns 400 arbetslösa skogsarbetare.

Såsom jag förut anfört, har det i vinter rått synnerligen exceptionella förhållanden på detta område på grund av de mycket stora avverkningarna. Några klagomål, som framkommit vare sig i tidningar eller på annat sätt, har emellertid jag inte någon kännedom om. Nu vill jag säga, att det nog ibland kan tänkas, att det yppar sig brist även på skogsarbetare. Jag har exempel på att bolagen bjudit 25 öre för res åt huggarna. Men med det priset kan en van skogsarbetare inte förtjäna mer än 2 kronor per dag. Till och med arbetslöshetskommittéerna ha ansett, att detta inte varit en skälig lön, varför de inte ansett sig kunna tvinga någon att ta ett sådant arbete. Under sådana förhållanden kan man nog få fram, att det råder brist på skogsarbetare.

Jag vill passa på tillfället att säga till herr andre vice talmannen, att det verkligen har förekommit, att ett ganska stort antal yngre skogsarbetare från Västernorrlands län rest söderut, bl. a. till Södermanland, för att ta anställning som ladugårdskarlar eller ladugårdsskötare eller som jordbruksarbetare. Jag talade emellertid i mitt anförande om de mera till ålders komna skogsarbetarna, som inte borde skickas till dylika arbeten, därför att de inte passa för dem.

Härpå anförde

Herr **Strindlund:** Herr talman! Det föreföll mig nästan, som om herr Molander skulle ha läst utskottets uttalande så att dessa beredskapsarbeten skulle kunna avbrytas när som helst. Vi ha emellertid skrivit, att en förutsättning för detta skulle vara, att en verklig brist på arbetare för jord- och skogsbruk förelåge. Om brist inte föreligger, komma dessa arbeten varken att inskränkas eller avbrytas.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Herr förste vice talmannen gav vidare beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på bifall till den vid utlåtandet av herr Törnkvist avgivna, under 1) antecknade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Molander, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering i utskottets förevarande utlåtande nr 193, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utskottets berörda utlåtande av herr Törnkvist avgivna, under 1) antecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Molander begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 109 ja och 69 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 16.

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission m. m.

Härefter upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 23 april 1937 dagtecknad proposition nr 302 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels till Statens arbetslöshetskommission för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 600,000 kronor;

dels till Reservarbeten, kontantunderstödsverksamhet m. m. för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 14,000,000 kronor;

dels ock godkänna de av departementschefen förordade grunderna för användningen av nämnda reservationsanslag.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom andra kammaren av herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.* väckt motion, nr 3, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta avskaffa arbetslöshetskommissionen och de nuvarande arbetslöshetsdirektiven, att offentliga arbeten, vid vilka kollektivavtalslöner tillämpades, måtte anordnas och handhavas av statens, kommunernas och vägdistriktens ordinarie organ samt att 40,000,000 kronor måtte ställas till regeringens förfogande, att användas för att genom anslag och lån till vägdistrikt och kommuner göra det möjligt för dessa att anordna arbeten för arbetslöshetens bekämpande samt för anslag till kommunerna för bedrivande av kontant understödsverksamhet i de fall lämpliga arbeten icke kunde anordnas,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Olsson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion, nr 4, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta avskaffa arbetslöshetskommissionen och dess besvärsnämnd, att de nödvändiga arbetsuppgifterna beträffande understödsverksamheten skulle överföras till socialdepartementet samt att samtliga för de arbetslösa anordnade arbeten skulle över-

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission m. m. (Forts.)

tagas av statens olika verk och betalas i enlighet med i den öppna arbetsmarknaden gällande avtal.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å de i ämnet väckta motionerna bifalla Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Nordström** i Kramfors: Herr talman! Det är ju betecknande för hur djupt den ekonomiska krisen har gripit in i vårt samhällssystem, att vi i dag trots en oerhörd högkonjunktur ändock måste konstatera, att det allt fortfarande finns en mycket stor arbetslöshet i vårt land. Visserligen påstår herr statsrådet Möller i propositionen nr 300, att »arbetslöshetsläget kan bedömas såsom i stort sett gynnsamt», men för de arbetslösa själva och för de kommuner, som alltjämt brottas med att lösa detta problem, torde läget vara allt annat än gynnsamt. Det äger kanske sin riktighet, att arbetslösheten nu i huvudsak är tillfinnandes på de s. k. arbetslöshetsöarna, vissa distrikt, men om man tittar på den sista rapporten från statens arbetslöshetskommission, skall man finna, att fackföreningarna allt fortfarande rapportera inte mindre än 14 % arbetslösa, d. v. s. att det alltjämt finns omkring 100,000 arbetslösa. Jag tror, att man har större anledning att sätta tro till fackföreningarnas uppgifter än till de uppgifter om arbetslöshetens omfattning, som arbetslöshetskommissionen anger, om man tar i betraktande de metoder, som arbetslöshetskommissionen begagnar för att pressa ner antalet anmälda arbetslösa. Vid den konferens, som för en tid sedan hölls i Härnösand med ombud för de flesta kommunerna i Ångermanland, där ju också statsrådet och chefen för socialdepartementet var närvarande jämte en del riksdagsmän, framkom, hur lättvindigt det var för arbetslöshetskommissionen att minska de arbetslösas antal. Det var flera av de lokala arbetslöshetskommittéernas ordförande, som påvisade, att det gång efter annan bara kom ett direktiv från arbetslöshetskommissionen om att nu skulle man minska det antal, som kommunerna hade rätt att ha i arbete. Sålunda påvisades, att man i ett flertal kommuner hade fått sådana direktiv utan att arbetslösheten hade minskat. Jag kan inte underlåta, att ange ett par exempel. Arbetslöshetskommitténs ordförande i Gudmundrå uppvisade, att man fått direktiv att minska sin arbetsstyrka med 75 man i mars i år, d. v. s. man var tvingad att skicka in från arbetet dessa 75 man, som sedan endast hade en fördel av den s. k. arbetslöshetshjälpen, nämligen att stämpla. De stämplade naturligtvis en tid, men i medvetande om att det inte tjänade något till att stämpla, då de ju ändock inte kunde få någon hjälp, så slutade de också, helt naturligt, upp att stämpla, med resultat att arbetslösheten minskades i arbetslöshetskommissionens rapporter men inte i verkligheten. Från Nora kommun rapporterades enahanda förhållanden, utan att det hade yppat sig ett enda nytt arbetstillfälle i öppna marknaden fick man bara en order att nedskära de arbetandes antal. Det finns väl ingen, som kan begära, att de arbetslösa vecka in och vecka ut skola gå och stämpla bara för att förnöja arbetslöshetskommissionen, när de ändock veta, att de inte kunna leva på att stämpla. Något annat blir det ju inte. Det torde inte vara bara på några enstaka platser som dessa metoder praktiseras, utan man kan säkerligen antaga, att detta är den genomgående principen för arbetslöshetskommissionen. Därför har man också all rätt att ställa sig tvivlande till de siffror, som arbetslöshetskommissionen kommer fram till. Det är kanske nödvändigt att tillägga, att jag naturligtvis inte förnekar, att arbetslösheten har minskat i vårt land.

Det kan ju inte heller vara huvudfrågan, hur stor arbetslösheten är, utan jag

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission m. m. (Forts.)
måste säga för mitt vidkommande, att det är av större vikt, hur det är ordnat för att ge de av arbetslösheten drabbade verklig hjälp, och i det fallet tror jag att det finns anledning till grava anmärkningar mot den förda arbetslöshetspolitiken i vårt land. Arbetslöshetskommissionen har blivit synonym med den mest brutala och hänsynslösa behandling av offren för dess hjälpverksamhet. Det har faktiskt utvecklats en hel liten vetenskap om hur man på mest effektiva sätt skall visa de arbetslösa, att de äro av samhället utstötta mindervärdiga element, som bara ha att foga sig i de tusen och en förordningar och paragrafer, som höga vederbörande behaga antaga. De gångna åren ha ju givit massor av exempel på upprörande trakasseringar av de arbetslösa. Det är inte nog med att de begagnas av staten såsom slavar ute vid de olika förläggningarna för att bygga vägar, broar, hamnanläggningar, flyghamnar o. s. v., utan staten ockrar även på de arbetslösas nödläge för att genomföra en hel del absolut nödvändiga arbeten. För att understryka detta skall jag hänvisa till vad departementschefen säger i Kungl. Maj:ts proposition nr 302 på sidan 31. Han säger: »Detta betingas redan av det faktum, att kommissionen den 1 mars innevarande år hade ej mindre än 277 arbetsföretag i gång, av vilka det stora flertalet är av natur att böra snarast görligt föras till slut.» Det är alltså fråga om sådana arbeten, som nödvändigt måste föras till slut. Men ändå räknas de som hjälp till de arbetslösa, fastän de utgöra sådana arbeten som staten har behov av. Jag har en gång förut i denna kammare påtalat, hur de arbetslösa begagnats för att sätta vårt vägnät i någorlunda brukbart skick. Den oerhörda utveckling som motortrafiken fått under de senare åren ställer allt större och större krav på utbyggnad av vårt vägsystem. Det är alltså ett trängande behov ur kommunikationssynpunkt att vägar byggas och förbättras. Men detta behov försöker man dölja bakom tal om att det bara är fråga om att »hjälpa» de arbetslösa. För löner som äro för små att leva av men för stora att svälta ihjäl på få de arbetslösa hjälpa samhället att bygga vägar i takt med de krav som den ökade trafiken ställer. Det finns massor av splittrade hem och familjer efter den väg, där arbetslöshetskommissionen gått fram för att »hjälpa» de oförskyllt arbetslösa. Utan att på något som helst sätt förneka, att det också funnits och finns arbetslöshetskommissionens arbetsplatser och förläggningar, där man försökt att göra det något så när drägligt för de deporterade, tror jag ändock att man kan påstå, att i huvudsak ha arbetslöshetskommissionens direktiv genomförts i anda och sanning.

Gång efter annan har den av landsorganisationen tillsatte ombudsmannen Algot Rosberg tvingats att påtala hur oerhört rättslösa de arbetslösa äro. Vilja de inte finna sig uti de förordningar som utges, så är det bara avstängning. Övergrepp från platsledarnas sida, urusla bostäder, dåliga verktyg, hemliga ackordspriser, allt måste de arbetslösa finna sig i, om de skola vederfaras den stora nåden att bli »hjälpta» av den »sakrosankta» institution som arbetslöshetskommissionen utgör. Det finns något som heter besvärsnämnden, säger man. Ja visst, men det är ju ingen hemlighet, att denna besvärsnämnd blott är ett annex till arbetslöshetskommissionen, och det torde inte vara svårt att räkna dem, som hos besvärsnämnden fått sina klagomål beaktade. För de arbetslösa betyder faktiskt den nuvarande arbetslöshetspolitiken, att man gör nöden och svälten till en permanent företeelse som fullständigt utarmar de av arbetslöshet drabbade. De arbetslösa själva, fackföreningarna och arbetarpressen ha upprepade gånger försökt att vinna rättelse i de oefterrättliga förhållandena, men ständigt ställa arbetslöshetskommissionens direktiv hinder i vägen.

Jag kan inte underlåta att med ett par exempel visa upp hur förhållandena äro vid en av arbetslöshetskommissionens arbetsplatser, Exens flygfält. Jag

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission m. m. (Forts.)

skall inskränka mig till att återge ett par saker, som varit införda i tidningen Socialdemokraten, ett av regeringspartiernas huvudorgan, som på ett drastiskt sätt visa arbetslöshetskommissionens politiks rätta ansikte. Här är ett urklipp ur »Socialdemokraten», som är rätt betecknande för tillståndet på vissa arbetsplatser i landet: »Urusla förhållanden för arbetarna. I skrivelse till arbetslöshetskommissionen har Hälsingborgs FCO och De arbetslösas förening i staden påtalat de odrägliga förhållanden, som äro rådande vid Exens flygfält i Småland. Resultatet av gjorda undersökningar vittnar om att denna AK-arbetsplats i fråga om arbetsvillkoren torde vara en av de allra sämsta, vilket sannerligen inte vill säga lite. Föreståndarna vid arbetslöshetsbyråerna i Hälsingborg och Malmö understryka den kraftiga kritiken från arbetarhåll.» Jag skall inte läsa upp allt detta men jag skall anföra slutklämmen: »Efter denna skildring utsände man från Hälsinborgs FCO tvenne kommitterade för att undersöka förhållandena vid Exens flygfält. Dessa ha i en rapport lämnat ytterligare uppgifter om de urusla arbetsförhållandena och platsledarens hänsynslöshet. Det är beklämmande skildringar över det liv dessa reservarbetare måste föra. Förutom de dåliga bostäderna och lång, delvis ofarbar väg till närmaste handelsbod, ha verktygen varit i hög grad bristfälliga, vilket menligt inverkat på arbetarnas ackordsförtjänster. På grund av de olidliga förhållandena ha arbetarna icke kunnat härda ut. De ha gång på gång lämnat arbetsplatsen trots att följden därav blivit avstängning från all hjälp. Föreståndaren S. Ekström vid arbetslöshetsbyrån i Hälsingborg meddelar, att av 35 arbetare, som under fjolåret hänvisats till Exens flygfält, ha 32 efter endast en kort tid lämnat arbetsplatsen. I januari hänvisades 10 arbetare, av vilka 6 gåvo sig därifrån efter endast några dagar. Herr Ekström har vid personliga besök på arbetsplatsen konstaterat att arbetarnas anmärkningar varit berättigade.» Samma anmärkning har också verifierats av byråföreståndaren Erik Ericsson i Malmö. Från samma arbetsplats ha de arbetslösa själva sänt en skrivelse till arbetslöshetskommissionen den 12 mars i år, däri de säga: »Alltså, vi bevisar, med ett avtal i allmänna marknaden, att en reservarbetare i Exen, för att erhålla den fastställda normallönen, måste utföra en mer än dubbel arbetsprestation än en vägarbetare i Konga härad.» För att komma upp till den av arbetslöshetskommissionen fastställda normallönen skola de arbetslösa vid denna arbetsplats prestera dubbelt så mycket arbete som en arbetare i öppna marknaden. Om ackordspriserna vid denna arbetsplats konstaterade landsorganisationens ombudsman Rosberg: »Det visade sig sålunda att de mycket diskuterade och kritiserade ackordspriserna äro hemligstämplade. Den särskilda: 'Handledning för prissättning vid ackordsarbete å reservarbete' har beteckningen 'korrektur' och bär dessutom stämpeln 'konfidentiellt'.»

Förhållandena vid Exen torde inte vara så värst mycket sämre än vid många andra av arbetslöshetskommissionens arbetsplatser.

Det är inte bara för de arbetslösa som den nuvarande arbetslöshetspolitiken är förödande utan också för vårt lands övriga arbetare. De låga lönerna vid arbetslöshetskommissionens arbetsplatser ha också fått tjäna till att pressa ner de övriga arbetarnas inkomster och löner.

Men det är inte bara det arbetande folket självt som tungt har drabbats av den nuvarande arbetslöshetspolitiken. Det finns många kommuner i vårt land, som drivits till ruinens brant genom den förda arbetslöshetspolitiken. Jag erinrar om vad jag nyss refererade ifrån den konferens, som hölls i Härnösand. Där framkom också, att genom A. K:s direktiv att minska antalet arbetare, som kommunerna hade rätt att ha i arbete, så nåddes bara det resultatet, att arbetarna tvingades anlita fattigvården för att överhuvud ta-

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission m. m. (Forts.)

get kunna leva. Det framkom också, att trots högkonjunkturen så steg allt fortfarande fattigvårdsutgifterna på ett mycket oroväckande sätt för de små fattiga kommunerna. Socialministern förklarade där uppe, att han var förskräckt över meddelandena om fattigvårdsutgifternas fortsatta stegring, och han sade sig icke kunna förstå orsaken till detta. Enligt min mening framgick det dock tämligen klart, att det var den förda A. K.-politiken, som var orsak till att fattigvårdsutgifterna fortfarande stego. För en del kommuner betyder den nuvarande A. K.-politiken, att man på dem övervältrar ansvaret för de arbetslösa och arbetslösheten, ehuru de allt fortfarande ha att dragas med en stor arbetslöshet. De arbetslösa ha under alla dessa år, som de fört en ojämn kamp mot arbetslösheten och dess fruktansvärda följder, försökt att vinna statsmakternas beaktande av sitt prekära läge. Tyvärr måste vi säga, att de i huvudsak inte ha nått något resultat. Fackföreningsfolket, som ju också vet, att de arbetslösa begagnas i kampen mot dess löner och arbetsförhållanden, har också på sista tiden i allt större omfattning i resolutioner och protestuttalanden krävt en mänskligare behandling av de arbetslösa. Jag förmodar, att både arbetslöshetskommissionen och regeringen från massor av fackföreningar här i landet fått mottaga kravet om arbetslöshetskommissionens slopande. Jag har själv här en hel trave med uttalanden från fackföreningar, däri man kräver ett slut på den nuvarande arbetslöshetspolitiken. Då dessa uttalanden enligt uppgift ställts till alla arbetarpartier här i riksdagen, skall jag inte uppta tiden med att citera dem. Jag vill endast betona, att jag anser, att de som vilja kalla sig arbetarrepresentanter i riksdagen ha skyldighet att ta hänsyn till fackföreningsfolkets krav. Den senaste landsorganisationskongressen antog också ett uttalande, vari krävdes arbetslöshetskommissionens avskaffande. Landsorganisationen omfattar omkring 750,000 arbetare, varför man med säkerhet kan påstå, att Sveriges arbetande folk enhälligt ställt sig bakom detta krav. Det är ju heller ingen hemlighet, att en hel rad av de socialdemokratiska partidistrikten ha hemställt om, att man egentligen borde göra slut på ett fullständigt orättfärdigt system. Jag vill inte neka mig nöjet att citera vad 32 socialdemokratiska partiorganisationer i Bohuslän sagt om den nu praktiserade arbetslöshetspolitiken. I ett uttalande från en konferens i Hunnebostrand heter det bl. a.: »Socialdemokrater i Bohuslän, representerande 32 olika partiorganisationer, ha varit samlade till ett möte i Hunnebostrand för att behandla den olidliga situation, som de arbetslösa stenhuggarna kommit i genom den långa arbetslösheten, och ge härmed uttryck åt den bestämda och hos alla arbetslösa levande känslan, att den hittills praktiserade hjälpmetoden med arbetslöshetskommissionen som förmedlare av hjälpen icke längre kan uthärdas. Hemmen utarmas för oss, och den uppväxande ungdomen riskerar att såväl fysiskt som moraliskt taga skada.» Detta uttalande är förmodligen inte något undantag utan en allmänt utbredd känsla hos alla arbetare i vårt land.

Den socialdemokratiska regering, som satt 1933, hade ju också den uppfattningen, att arbetslöshetskommissionen måste bort, och den framlade ju till och med förslag om dess avskaffande. Är det inte litet egendomligt att man 1933 mitt under krisens värsta tryck ansåg, att man kunde avskaffa arbetslöshetskommissionen, men att man i dag är redo att bibehålla denna av en enhetlig arbetaropinion fördömda institution. Departementschefens uttalande i propositionen nr 302 på sid. 31 kan ju dock inte tolkas på annat sätt än att arbetslöshetskommissionen skall vara kvar. Statsrådet säger nämligen, att man under förutsättning av att det gynnsamma konjunkturläget fortbestår har skäl att överväga, huruvida inte andra medel än arbetslöshetskommissionen stå till förfogande för arbetslöshetens bekämpande. Det är alltså enligt detta utta-

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission m. m. (Forts.)

lande endast under förutsättning av en fortsatt högkonjunktur, som statsrådet anser, att andra medel böra övervägas. Men hur är det, mina damer och herrar? Har inte chefen för finansdepartementet redan signalerat en antågande lågkonjunktur, och är det i händelse härav socialministerns mening, att den nuvarande arbetslöshetspolitiken skall fortsättas?

Utan att på något sätt underskatta den förbättring, som består uti en utökning av beredskapsarbetena, vilka jag vill ge min anslutning till, måste jag dock ställa ytterligare en fråga till socialministern. Om man nu igångsätter både beredskapsarbeten och vanliga A. K.-arbeten på en plats, så kommer ju arbetslöshetskommittén där i en mycket brydsam situation. Den skall placera ut de arbetslösa, en del till beredskapsarbeten och andra till A. K.-arbeten, d. v. s. en del till arbete, som betalas enligt öppna marknadens priser, och del till arbeten, som betalas enligt de gamla A. K.-lönerna. En del arbetslösa, som kanske fått gå utan arbete i både 3, 4, 5 ja, till och med 6 år, komma fortfarande att tilldelas A. K.-arbeten med gällande orättfärdigt låga löner. Jag vill i detta sammanhang erinra om, vad en medlem av herr statsrådets eget parti efterlyste vid det förut omtalade mötet i Härnösand. Han ställde då frågan, huruvida det inte skulle kunna ordnas så, att de som fortfarande skulle hänvisas till arbetslöshetskommissionen och de statskommunala reservarbetsplatserna också skulle kunna betalas avtalsenliga löner. Jag tror, att arbetarmajoriteten i riksdagen skulle kunna villfara en sådan begäran, om det bara funnes litet god vilja.

Till slut skulle jag vilja säga några ord i den fråga, som kammaren nyss har behandlat, nämligen frågan om beredskapsarbetena. I går ansåg sig en borgerlig Stockholmstidning ha rätt att upphäva en tämligen oförställd glädjeyttring i anledning av det sätt, på vilket statsutskottet behandlat frågan om beredskapsarbetena. Ja, det är inte utan, att man måste erkänna, att den svenska högerns representanter ha anledning att vara glada, när utskottet vill införa sådana direktiv i fråga om dessa arbeten, att de i det väsentliga skulle bli jämförliga med övriga A. K.-arbeten med deras förhatliga direktiv. Jag hänvisar till sid. 4 i utskottets utlåtande, där det heter: »Det bör med andra ord tillses, att för reservarbeten gällande bestämmelser i nu berörda hänseenden i tillämpliga delar beaktas. Med hänsyn till skogs- och jordbrukets svårigheter att under vissa perioder erhålla tillräcklig arbetskraft, böra vidare sådana anordningar eftersträvas, som göra det möjligt att under nämnda tidsperioder avbryta eller inskränka beredskapsarbeten.» Helt säkert betyder detta, att också reservarbetena komma att bli organ för godtycke och lönenedpressning under den motiveringen, att jordbruket behöver arbetskraft. Man får ju inte heller glömma, att en reservarbetare, som lyckats få ett arbete i öppna marknaden, om också bara för några dagar, låt oss säga ett jordbruksarbete, kan få vänta både länge och väl, innan han på nytt är berättigad att erhålla arbete genom sin arbetslöshetskommitté. Följden blir, att han för detta tillfälliga arbete på några dagar har att anteckna en ren förlust.

Herr talman! På grund av att kammaren nyss har fattat beslut i frågan om beredskapsarbetena kan jag inte yrka bifall till den motion om arbetslöshetskommissionens avskaffande, som vi vid årets riksdag ha framfört. Jag skulle därför vilja ställa ett annat yrkande, nämligen ett yrkande, som går ut på, att riksdagen ville besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville till nästa års riksdag framkomma med förslag om arbetslöshetskommissionens avskaffande och genomförandet av en humanare arbetslöshetspolitik, samt att Kungl. Maj:t därvid ville beakta de synpunkter, som vi anfört i vår motion nr 3 vid årets riksdag.

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission m. m. (Forts.)

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Jag har tidigare här i kammaren vid ett par tillfällen framfört de skäl, som jag anser tala för avskaffandet av den nuvarande arbetslöshetspolitiken, och jag kan därför nu fatta mig ganska kort.

Det är emellertid några nytillkomna omständigheter, som skapat mycket stora svårigheter för såväl arbetslöshetskommittéerna som för arbetsledningar och arbetsbefäl på de olika arbetsplatserna. Debatten om beredskapsarbetena visar ju också, att arbetslösheten i landet allt fortfarande är ganska stor, och att frågan härom är ett svårlöst problem både för stat och kommun. Den nedgång i arbetslösheten, som inträtt under de senaste åren, har medfört, att den mest kvalificerade arbetskraften kunnat få arbete i den öppna marknaden, medan däremot den mindre kvalificerade arbetskraften kommit att tillhöra de permanent arbetslösas skara. Jag tänker härvidlag inte på de egentliga kroppsarbetarna utan på dem, som ha mer eller mindre s. k. intellektuella yrken såsom bokbindare och andra, som under vanliga förhållanden endast har att utföra lättare arbete. Då nu dessa människor kommenderas ut på reservarbetsplatserna, ha de på grund av ackordsbestämmelserna och de gällande lönesatserna mycket svårt att på lång tid kunna ernå en lön, som svarar mot de grunder, som äro fastställda i arbetslöshetskungörelsen. Vi ha haft en hel del dylika fall i de s. k. tremånadersperioderna. Först går det en månad, innan vederbörande få litet valkar i händerna, och sedan går det en månad till, innan han får någon vana vid det arbete, han skall utföra. Följden blir att han under två månaders tid inte har möjlighet att kunna komma upp ens till den avlöning, som förutsättes i de av arbetslöshetskommissionen givna principerna. Sedan han väl kommit ett stycke in i sitt arbete, återstår för honom endast en månad. Medvetandet om att man inom en månad måste gå ifrån sitt arbete verkar också i allra högsta grad deprimerande på dessa arbetare, och följden blir att de ha mycket svårt att kunna förtjäna vad arbetslöshetskommissionen eller vad arbetslöshetskommittéerna stipulerat.

För att visa hur vår nuvarande arbetslöshetspolitik verkar, skall jag ge ett litet belysande exempel. Häromdagen kom till mig en man och visade sitt flyttningsbetyg. Av detta framgick, att han hade 5 barn, av vilka det äldsta var 7 år. Enligt kvitto från sin arbetsplats A: 72 hade han haft en månadslön av 166 kronor 45 öre, varav dock 120 kronor uppburits i förskott i olika poster. Han hade sålunda endast 46 kronor 45 öre att lyfta. Han är en utomordentligt god arbetare i sitt fack, men han passar säkerligen litet till att bryta berg eller vad det är för grovarbete, han sysslar med på denna A. K:s arbetsplats. Det finns inga möjligheter i världen för honom och hans hustru jämte fem barn att kunna uppehålla sig i Stockholms stad på en månadsinkomst, uppgående till 166 kronor 45 öre. Han nödgas således att skicka sin fru till fattigvården och begära extra understöd och hjälp, för att familjen skall kunna uppehålla sig. Men då han går till fattigvården, erhåller han med de nuvarande fattigvårdsbestämmelserna icke ett belopp i vanlig social bemärkelse utan han erhåller ett lån från fattigvården, vilket så snart som denne man kan erhålla arbete i den öppna arbetsmarknaden kanske med en lön, som inte kan räknas som någon topplön, fattigvården kommer och begär få återbetalt. Härigenom kommer denne man att återigen dras ned ekonomiskt med sin stora familj. Han arbetar och utnyttjar sin arbetskraft så långt som möjligt, men han kommer trots detta icke ut ur eländet, och följaktligen måste han för sin del, om han icke har en otroligt stark vilja, ge upp, och samhället får kanske taga hand om både honom, hans hustru och hans stora familj.

Jag undrar, vad det finns för rim och reson i att fortsätta en arbetslöshetspolitik, som för samhället i dess helhet blir dyrbarare än om man betalar arbe-

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission m. m. (Forts.)

tarna vid dessa förläggningar, som A. K. har, avtalsenlig lön, som åtminstone från början ger honom, jag höll på att säga, litet styrka i kampen för tillvaron.

Då man talar om att arbetslöshetssiffrorna sjunkit, och då man visar fram siffror, som varit synnerligen blygsamma, till och med de lägsta, som vi haft på många år, då borde det icke vara någon större uppoffring från riksdagens sida eller från samhällets sida, om man frångick en sådan arbetslöshetspolitik, som hittills varit, och i stället förklarade, att de arbetare, som få dessa arbeten, som särskilt igångsättas, böra betalas med avtalsenliga löner, så att arbetarna själva ha möjlighet att kunna försörja sig. Några större utgifter blir det icke, och om icke riksdagen vill slå in på en sådan väg, är det säkerligen åtskilligt, som talar för att det blir betydligt dyrbarare i längden för samhället att själv driva denna arbetslöshetspolitik.

Nu har man visserligen förklarat från departementschefens sida, att man håller på att avskaffa grunderna för den nuvarande arbetslöshetspolitiken och därmed också A. K. Ja, kan man göra ett sådant påstående på fullgoda skäl? Då man är beredd att anslå 14 miljoner kronor och dessutom 600,000 kronor för fortsatt administration och man vet, att arbetslösheten kanske rätt så snart kommer att ökas igen, då är det här icke fråga om ett avskaffande av den utav den allmänna opinionen utdömda arbetslöshetspolitiken, utan då håller man på att konservera den, tills den blomstrar upp på nytt i samma ögonblick, som arbetslösheten kommer att växa.

Herr Bagge yttrade i den föregående debatten, att man kan byta om namnet på A. K. »Vi kunna ju döpa om A. K.», sade professor Bagge. Ja, om vi döpa om A. K. och ger denna institution det allra vackraste och grannaste namn, vi kunna hitta på, består ändå det förhållandet, att massor av människor icke få sin utkomst genom det arbete, de själva utföra i samhällets tjänst, och detta är det väsentliga. Jag har tidigare ansett, att de arbeten, som nu utföras, kan läggas under statsverket eller att man, om man icke vill det, kan inrätta en särskild institution som A. K., vilken tar hand om arbetslösheten, men skall betala efter den öppna marknadens grunder, så att arbetarna ha möjlighet att försörja sig och sin familj på det arbete de själva utföra.

Då det problemet återstår olöst, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen, nr 4, väckt av undertecknad och några andra ledamöter av denna kammare.

Herr **Brädefors:** Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av att vi behandla här ett avsnitt, som är sammanknippat med denna fråga. Jag erinrar om vilka löften som från regeringspartiets sida d. v. s. ifrån socialdemokratiska valtalare gåvos i valrörelsen angående denna fråga. De voro ganska eniga allesammans i valrörelsen om att A.K. skulle bort. Och det är icke fritt, att icke arbetarna hyste ganska stora förhoppningar av denna valrörelse och hoppades, att efter valet, när arbetarpartiet gick framåt, då måste väl A.K. försvinna, om det icke varit möjligt förut. Jag märkte emellertid, att man vänt på parollen litet grand. Strax efteråt läste jag i någon socialdemokratisk tidning, att det icke alls var aktuellt att avskaffa A.K., utan att det var mera aktuellt att avskaffa arbetslösheten. Om det vore så, att man kunde gå den vägen, att första avskaffa arbetslösheten och sedan A.K., skulle det icke resas något motstånd från vår sida, blott herrarna kunna förverkliga den saken, men på vilket sätt det nu skall ske, talar man icke om. Är det meningen att man så mycket som möjligt skall söka få in dessa arbetslösa i industrien? Är det den vägen, man ämnar gå, när man talar om att avskaffa arbetslösheten? Då vill jag säga, att statens egna verk i det fallet föregå med

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission m. m. (Forts.)

mycket dåligt exempel, när det gäller att taga in mera arbetskraft i deras arbeten.

Jag skall endast nämna ett par exempel. Det är icke obekant för kammarens ledamöter — jag tror icke för någon av er — att det skrivits i dagspressen och i järnvägsmännens fackorgan Signalen om huru det t. ex. är vid statens järnvägar och här i Stockholm vid Stockholm norra, en av Sveriges största godsstationer. Huru är förhållandet där? Det har skrivits och påtalats, att det är brist på arbetare, brist på personal, och att här få massor av vagnar stå dagligen olossade och olastade på grund av brist på personal. Men är det brist på ledig arbetskraft i Stockholm? Nej, det är det icke. Det finns långa köer här även vid statens järnvägar, som vänta att få några timmars arbete. Det finns icke brist på arbetare. Det verkar också på det sättet, att personalen icke får någon som helst regelbunden arbetstid, utan den får arbeta vilken tid på dygnet som helst och ändå hinner den icke utföra det arbete, som skall utföras, om icke trafiken skall bli lidande.

Jag skall nämna ett exempel till. Detta exempel tar jag ifrån den arbetsplats, där jag själv arbetar, nämligen vid statens järnvägars huvudverkstäder i Notviken. Redan under fjolåret arbetade man där ganska mycket på övertid på grund därav, att det var för mycket arbete och den där anställda personalen icke hann med det, men man anställde icke nya arbetare. Under detta års tre första månader, alltså under första kvartalet, hade man vid dessa huvudverkstäder i Notviken med en arbetsstyrka, uppgående till icke fullt 300 personer, arbetat i 9,429 övertidstimmar. Det är ett skrämmande exempel på vilket sätt statens egna verk gå tillväga, oaktat man menar, att man skall avskaffa arbetslösheten genom att försöka få in ny arbetskraft i industrien och olika verksamhetsområden. Men det är icke nog med detta. Vi ha observerat just i dagarna från järnvägsmännens tidning Signalen ett meddelande om hur kungl. järnvägsstyrelsen i ett cirkulär vänt sig till sina distriktschefer med en uppmaning till dem att vara försiktiga och återhållsamma med nyanställning av personal, därför att kostnaderna för den nyrekrytering, som skett den sista tiden, överstigit inkomsterna av den ökade trafiken vid statens järnvägar. Trots att det är för liten personal, går ett statens verk in för att bromsa nyintagning, även om det är absolut nödvändigt att taga in ny personal.

En liknande personalpolitik har redan i denna kammare påtalats t. ex. av min partikamrat Senander, där det gällde tullverket. Det är emellertid icke endast dessa statens verk, som föra en sådan politik som denna, utan även andra statens verk föra en liknande personalpolitik. Huru skall man då kunna tänka sig att på den vägen kunna taga bort arbetslösheten, medan man har en institution, som heter A.K. och under denna institution läggas alla nödvändiga arbeten för att utföras till underpris, till pris, som icke någon arbetare kan existera på. Det är icke alls något märkvärdigt, om även regeringspariets egna medlemmar börja reagera mot att icke de löften, som i denna sak gåvos under senaste valrörelsen, äntligen börja infrias.

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en reservation av J. B. Johansson m. fl. Då denna reservation har bl. a. anknytning till den reservation, som samma reservanter lämnat vid föregående utlåtande, alltså statsutskottets utlåtande, nr 193, punkt 2, vilken reservation blivit avslagen, har jag ingen anledning att yrka bifall till den reservation, som är knuten till föreliggande utlåtande, varför jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission m. m. (Forts.)

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Sedan herr Olsson i Staxäng yrkat bifall till utskottets förslag, skulle det kunna vara ganska överflödigt, att jag här begärt ordet. Eftersom jag nu i alla fall fått ordet, ber jag att i anledning av den kritik, som från kommunistiskt håll framförts över att från Kungl. Maj:ts sida och speciellt departementschefens sida icke något vidtagits för att undersöka möjligheten av en omläggning av arbetslöshetspolitiken, få erinra därom, att i propositionen rörande socialstyrelsens omorganisation redogjordes för sakkunnigeutredningens resultat angående hela detta spörsmål. Därvid har departementschefen sagt, att han för det dåvarande, d. v. s. när propositionen skrevs, icke varit redo att taga ståndpunkt till den frågan, utan att den skulle underkastas förnyat övervägande. Det är därför, som sedan nu kammaren bifallit regeringens förslag om anslag till beredskapsarbeten, från utskottets sida i motiveringen omnämnts just denna utredning. I anledning härav anser jag det icke nu kunna vara påkallat att ytterligare skriva till Kungl. Maj:t i den saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Nordström i Kramfors under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) bifall till motionen II: 4; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för f. uppbördskommissarien Eric Svenson från viss, honom ådömd ersättningsskyldighet till kronan;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av provisoriska sekundärsjukhus inom den statliga sinnessjukvården; och

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1937/1938 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Ang. avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen, yttrade:

Herr **Lundell:** Herr talman! Jag har tidigare under riksdagen vid några tillfällen haft anledning begära ordet för att åberopa en motion, nr 314, som väcktes av mig i början av riksdagen och som berörde budgeten. Jag hemställde i denna motion, att statsutskottet vid budgetarbetet ville beakta i motionen framförda synpunkter beträffande nedskärning av investeringsprogrammet, minskning av låneavbetalningarna och skattesänkning. Denna motion har i förevarande utskottsbetänkande blivit omnämnd av den anledningen, att i densamma bland annat har uttalats, att avbetalningen av förluster å svenska spannmålsföreningen för budgetåret 1937/1938 lämpligen borde kunna begränsas till samma belopp som i den nu löpande riksstaten eller till 9,000,000 kronor, och att återstående belopp, som då kunde beräknas till cirka 30,000,000 kronor, borde fördelas på flera kommande budgetår och icke behövde tagas ut nu på en gång i klump.

Ang. avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen. (Forts.)

Spannmålsregleringen var då ännu icke avslutad, och vad som kunde komma att behöva täckas av staten berodde ju i hög grad på hur veteavgifter och annat, som var avsett att täcka den ifrågavarande förlusten, blevo reglerade. Nu har ju veteavgiften sedan riksdagens början blivit sänkt i två omgångar, först från 2.5 till 1.5 öre från den 1 februari i år och sedan från 1.5 till 0.5 öre från den 1 mars. Man skulle alltså nästan kunna säga, att vid den tidpunkt, när medel som allra bäst behövdes för att täcka förlusterna på spannmålsregleringen, har veteavgiften sänkts till att ej giva mer än en femtedel av vad den givit tidigare. Resultatet har blivit det, som framgår av det föreliggande utlåtandet, nämligen att det hål i spannmålsregleringen, som staten skall täcka med vanliga skattemedel, har från de 39,000,000, varmed man räknade i budgetförslaget, ökats med ytterligare 9,500,000 kronor.

Att sedan dela upp vare sig de förut beräknade 39,000,000 kronorna på två eller tre år i enlighet med vad jag i min motion hade framkastat eller att ens skjuta över de nytillkomna 9,500,000 kronorna på något följande år har utskottet icke velat reflektera på. Det förefaller nästan som om, sedan finansministern inriktat sig på att någon skattesänkning vid denna riksdag icke skulle förekomma, har både han och statsutskottet konsekvent gått in för att göra rent hus med de medel, som kunde vara disponibla för skattesänkning.

I fjol föreslog ju finansministern själv skattesänkning, men i år, när statsinkomsterna ha stigit betydligt och när högkonjunktur råder, föreslås icke någon skattesänkning utan tvärtom stoppas alla möjligheter i sådan riktning omsorgsfullt igen genom ökade statsutgifter. — Jag är rädd för att finansministerns och statsmakternas tillvägagångssätt i detta hänseende gentemot skattedragarna kan komma att hämna sig. Jag tror för all del icke, att det kommer att hämna sig särskilt på finansministern eller på hans parti, utan väl direkt på samhället i dess helhet.

Eftersom det nu förevarande utlåtandet rör utfallet av spannmålsregleringen, vill jag begagna tillfället att uttala ett beklagande över att denna reglering har handhafts så, att utfallet såvitt man nu kan se har blivit ett så ofantligt underskott som sammanlagt 90,250,000 kronor, vilket belopp nu måste täckas av staten. Med god vilja och med större ekonomiskt sinne från statsmakternas sida hade säkerligen en reglering, vilken, det vill jag betona, i förhållande till lantbruksnäringen hade gjort samma nytta, kunnat ordnas med vida mindre underskott om ens med något underskott alls. Åtskilligt av det, som har förekommit under spannmålsregleringen, har nästan, kan man säga, tyckts vara inriktat på att göra statens förluster så stora som möjligt, fastän man väl får anse, att motsatsen borde ha varit åtminstone ett av ögonmärkena vid handhavandet av denna reglering. — Spannmålsregleringen som den har skötts och utfallit under den lågkonjunktur, som gått till ända, finner jag vara ett mycket mörkt blad i krisåtgärdernas historia.

Sedan nu underskottet, vilket ju staten på förhand har åtagit sig att täcka, tenderat att bli så oerhört stort, som det har blivit, måste man ovillkorligen säga, att det är ganska anmärkningsvärt, att veteavgiften har reglerats nedåt, så att vad som behövt täckas med anslag å riksstaten med vanliga skattemedel under de år som gått blivit först 5,000,000 kronor, sedan 9,000,000 kronor och nu ytterligare 48,500,000 kronor, alltså tillsammans 62,500,000 kronor. Jag tror, att det mycket väl hade kunnat gå för sig att bibehålla veteavgiften vid sin tidigare höjd ännu någon tid, och att man icke hade behövt sänka den så brådstörtat som skedde i februari och mars i våras.

Avsikten med sänkningen av veteavgiften, såvitt jag har uppfattat saken rätt, har ju varit, att kvarnarna skulle få den inhemska brödsäden i slutsum-

Ang. avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen. (Forts.)

ma så att säga, alltså icke blott vad lantbrukarna fick utan även vad staten tog ut i skatt, väsentligt billigare än vad den utländska spannmålen skulle kostat med tillagd tull, och att som följd därav konsumenterna skulle kunna få bröd av svensk spannmål till ett billigare pris än de annars skulle få. Detta var, såvitt jag känner till, avsikten, men huruvida den avsikten också har kunnat genomföras, d. v. s. om konsumenterna verkligen ha fått billigare bröd än de annars skulle fått, därom har jag icke sett några bestämda uträkningar och det lär väl icke gå att få fram några noggrannare kalkyler på den punkten. Det är ju så, att vad som sparas på ett håll i produktionsprocessen, kan så lätt försvinna på andra håll, innan varan kommer fram till konsumenterna. I fråga om bröd finns det många led i produktionen och marknadsförandet efter det lantbruket har gjort sitt. Det framgår också av socialstyrelsens statistik, att brödpriset har stigit icke så litet under tiden sedan i höstas.

Dessutom, det vill jag tillägga, är det ju icke alldeles självfallet, att konsumenterna här i landet skola ha billigare bröd än de i nuvarande läge skulle få, ifall de vore hänvisade till utländsk brödsäd, importerad och förtullad.

Jag har, herr talman, intet yrkande. Jag har endast velat påtala förhållanden, som ha synts mig beklagliga och anmärkningsvärda. I fråga om vad jag har sagt beträffande själva spannmålsregleringens utförande vill jag tillägga för att undvika missförstånd, att jag icke riktar förebråelser åt något särskilt håll. Vi äro nog mer eller mindre inom alla partier medskyldiga till att regleringsåtgärderna blevo sådana, att utfallet har blivit så beklagligt, som det har blivit.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att rätt och slätt yrka bifall till utskottets hemställan, eftersom den föregående ärade talaren icke alls gjorde något yrkande, men jag skall be att få säga några ord till.

När herr Lundell började sitt anförande, trodde jag, att han skulle låta sin färla vina över statsutskottet, men det befanns, att det icke var så farligt med den saken, utan hans kritik gällde framför allt de misstag, som herr Lundell och vi andra ha begått, när vi ha medverkat till åtgärderna för spannmålsregleringens genomförande, och det var ju en helt annan sak. Jag fruktar emellertid, att vi ha begått ett misstag till, nämligen att icke vederbörande ha sett upp här i riksdagen och skaffat sig herr Lundells medverkan vid handhavandet av den svåra uppgiften att genomföra denna reglering, ty i så fall hade det säkerligen blivit på det sättet, att åtminstone icke herr Lundell stigit upp här i dag för att klaga.

Om jag sedan skulle få uttala ett önskemål, är det, att om vi bägge få leva och kunna reta varandra en smula ett annat år här i riksdagen, och om herr Lundell åter skall skriva en så omfattande motion som denna, vilken faktiskt är ett helt program och som vi nödgats skriva något om från statsutskottets sida en hel rad gånger, så vore det i högsta grad önskvärt, att herr Lundell ville bereda dem, som då sitta i statsutskottet, den utsökta förmånen att dela upp motionen i särskilda yrkanden för alla olika slag av anslag, som herr Lundell har berört. Jag misstänker, att också bevillningsutskottet skulle känna en viss tillfredsställelse, om herr Lundell ville tillmötesgå oss i det avseende, som jag nu har pekat på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lundell:** Gentemot herr Andersons i Råstock förmodan, att saken skulle ha ordnats bättre, om jag hade medverkat i spannmålsregleringen, vill

Ang. avskrivning av lånekapital, anvisat åt svenska spannmålsföreningen. (Forts.)

jag säga, att min uppfattning är, att om det hela finge göras om, skulle vem som helst av oss kunna göra det bättre. Jag menar icke vem som helst av herr Anderson i Råstock och mig utan vem som helst i kammaren.

Vad sedan angår avfattningen av den motion, som jag väckte i början av riksdagen angående budgeten, så beklagade, såvitt jag uppfattade rätt, utskottets ordförande, att motionen icke utmynnade i bestämda yrkanden. Det är emellertid ganska klart, att en motion av detta slag kan icke utmynna i några alldeles bestämda yrkanden. Eftersom huvudsyftet med motionen var, att man skulle skära ned investeringsprogrammet och minska låneåterbetalningarna, blir det naturligtvis tämligen likgiltigt, om investeringarna exempelvis skulle skäras ned med 30 eller 33 miljoner kronor, under det att man, om man skall ställa bestämda yrkanden, givetvis måste inrikta sig på alldeles bestämda summor och alldeles bestämda anslag såväl i det ena fallet som i det andra.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Tyvärr har jag icke hört herr Lundells anförande och har därför icke klart för mig riktigt vad det gällde, men det har sagts mig, att herr Lundell nämnde, att spannmålsregleringen var illa skött. Jag förmodar, att detta närmast måste syfta på dem, som å tjänstens vägnar haft att fullgöra riksdagens direktiv och att försöka klara upp det hela.

Jag skulle vilja säga, att huvudorsaken till de stora förluster, som ha uppkommit på spannmålsregleringen, var givetvis det alltför ringa sammanhang, som från början fanns i hela regleringsproceduren. När brödspannmålsregleringen infördes, började man icke samtidigt med reglering av andra saker, detta av den förklarliga anledningen, att priserna på andra varuslag då lågo bättre till än priserna på brödsäd. När sedan priserna föllo på andra produkter blev det icke någon paritet mellan priserna inom de olika produktionsgrenarna. En sådan paritet fick man icke förrän senare, när man samtidigt grep in i fråga om den animaliska produktionen och foderspannmålsproduktionen, då det blev mera jämställdhet mellan de olika priserna. Det var ju under detta första skede, som brödsädsodlingen växte till så stora kvantiteter dels på grund av större areal, dels på grund av goda skördar. Särskilt lagringskostnaderna blevo också i början, innan erfarenhet hade vunnits, alldeles för höga. Dessa lagringskostnader ha till stor del bidragit till de förluster, som ha uppstått. Man kan emellertid icke lasta dem, som å tjänstens vägnar handhaft dessa saker, ty man har säkerligen gjort det bästa man kunnat av förhandenvarande förhållanden.

Sedan kom det kritik över de stora förluster, som uppstodo, och man sade, att man icke skulle fortsätta att lagra, vilket kostade så mycket pengar, utan man skulle istället sälja ut varan. Då sålde man ut. Det är klart, att hade man vetat, hurudan utvecklingen skulle bli, hade det varit lyckligare att ha kvar ett större lager för att exportera det på världsmarknaden, när priserna på brödspannmålen stego. I så fall skulle förlusten ha kunnat elimineras i större utsträckning än som nu skett.

Man får nog se hela denna fråga i sitt sammanhang från början. Hade det från början funnits samma samstämmighet i hela regleringssystemet som man haft under de senare åren, så hade spannmålsproduktionen även med relativt goda skördar icke blivit av den storleksordning, som den fick under de första åren. Jag menar därför, att man kan icke säga, att de, som haft hand om detta, icke ha varit vuxna sin uppgift, ty uppgiften var sådan, att den var svår för vem som än skulle fått hand om den.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Slutligen föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till avsättning till fondinspektionens fond; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 20.

Justerades protokollen för den 29 nästlidna maj.

§ 21.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet, nr 388, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av planmässigt sparande samt inrättande av en statens bosättningslånefond m. m.;

från bankoutskottet, nr 384, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker jämte vissa i ämnet väckta motioner m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar;

nr 402, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 403, i anledning av väckta motioner angående översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet m. m.;

från statsutskottet:

nr 389, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till länsstyrelserna för budgetåret 1937/1938 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 391, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridandet av kostnaderna för vissa byggnadsarbeten för signalregementets förläggning å Lilla Frösunda;

nr 392, i anledning av väckt motion om anslag till en experimentverksamhet i syfte att ur skogsavfall utvinna motorbränsle;

nr 393, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående bidrag till allmänna barnbördshuset i Stockholm för budgetåret 1937/1938;

nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund;

nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till polisväsendet;

nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till civilt luftskydd;

nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet;

nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till avsättning till jordbrukskassetillsynens fond för budgetåret 1937/1938 m. m.; och

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statlig lagerhållning m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 408, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande bestämmelser rörande restitution av arvsskatt;

nr 409, i anledning av väckt motion angående viss ändring i 19 § förordningen om arvsskatt och skatt för gåva;

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 2 mars 1934 med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa;

nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m.;

nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. samt anvisningarna till 29 och 53 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 8 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, ävensom vissa motioner angående stämpelavgiften;

nr 417, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att infordra vissa uppgifter för prövning av frågor om ändringar i det kommunala beskattningsväsendet;

nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 293 med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.; och

nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland rörande förhindrande av spritsmuggling m. m. samt

från sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet, nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område med mera.

§ 22.

Herr talmannen tillkännagav, att följande interpellationer komme att vid morgondagens plenum besvaras, nämligen:

Herr *Osbergs* interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående viss utsträckning av den obligatoriska olycksfallsförsäkringen; och

herr *Nybloms* interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående rättskipningens handhavande.

§ 23.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial, nr 2, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde; samt

bankoutskottets memorial:

nr 76, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott; och

nr 77, angående ersättning åt biträde, anlitat av bankoutskottet vid handläggning av visst ärende.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr förste vice talmannen *Jeppsson* under den 5 juni och
» *Bergvall* » 11 dagar fr. o. m. den 5 juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.